

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Серія

«Видатні педагоги світу»

Випуск 6

***Софія Русова – педагог,
державний діяч, просвітитель***

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ
ПОКАЖЧИК**

**Київ
2010**

до 155-річчя від дня народження

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Серія
„Видатні педагоги світу”
Випуск 6

**Софія Русова – педагог,
державний діяч, просвітитель**
(до 155-річчя від дня народження)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ
ПОКАЖЧИК

Київ
2010

УДК 016:929 Русова

ББК 91.9:74

Р 88

**Рекомендовано до друку Вченою радою Державної науково-педагогічної
бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського
(Протокол № 13 від 24 грудня 2010 р.)**

Упорядники: Доркену А. М., зав. філії ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
Лога Т. В., зав. сектору наук. організації та зберігання фондів філії ДНПБ
України ім. В. О. Сухомлинського

Вступна стаття Коваленко Є. І., канд. пед. наук, професор, зав. кафедри
педагогіки і пед. майстерності Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя

Наукові редактори: Рогова П. І., канд. іст. наук, ст. наук. співроб., засл. працівник
культури України, директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
Доркену А. М., зав. філії ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Науковий консультант Коваленко Є. І., канд. пед. наук, професор, зав. кафедри
педагогіки і пед. майстерності Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя

Бібліографічні редактори: Доркену А. М., зав. філії ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського,
Лога Т. В., зав. сектору наук. організації та зберігання фондів
філії ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
Самчук Л. І., зав. від. наук. інформаційно-бібліогр. діяльності
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
Вербова В. В., наук. співроб. від. наук. інформаційно-бібліогр.
діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Рецензенти: Коваленко (Пшеврацька) О. В., канд. пед. наук, доцент кафедри методики і
технологій дошкіль. освіти Пед. ін-ту Київ. ун-ту ім. Б. Грінченка,
Добко Т. В., канд. іст. наук, ст. наук. співроб., зав. від. довідково-бібліогр.
обслуговування Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського

Софія Русова – педагог, державний діяч, просвітитель: до 155-річчя від дня
народження : біобібліогр. покажч. / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка
України ім. В. О. Сухомлинського, Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя ; упоряд.:
А. М. Доркену, Т. В. Лога ; наук. ред.: П. І. Рогова, А. М. Доркену ; наук. консультант, авт.
вступ. ст. Є. І. Коваленко. – К., 2010. – 175 с. – (Серія „Видатні педагоги світу” ; Вип. 6).

Шостий випуск біобібліографічного покажчика із серії „Видатні педагоги світу”
присвячений життю і діяльності Софії Федорівни Русової (1856–1940) – видатного
українського педагога в галузі дошкільного виховання, громадсько-освітнього діяча,
письменниці, історика, етнографа, мистецтвознавця, літературного критика, визначного
представника української культури, однієї з організаторів жіночого руху.

У покажчику представлено бібліографію праць С. Ф. Русової, що видані з початку
80-х років XIX ст. до 2010 року в Україні та світі, а також дослідження вчених, присвячені
життю і творчій діяльності педагога, її поглядам на зміст виховання й навчання, що
вийшли на традиційних та електронних носіях упродовж зазначеного вище періоду.

Біобібліогрфічний покажчик рекомендовано науково-педагогічним і педагогічним
кадрам, аспірантам, студентам, бібліотечним працівникам, усім, кого цікавить життя,
освітня діяльність й педагогічні погляди Софії Русової.

**Русова Софія Федорівна
(1856–1940)**

Від упорядників

Розвиток педагогічної науки і практики в сучасній Україні неможливо уявити без осмислення наявного потенціалу наукових досліджень у педагогіці та без звернення до нагромадженого у вітчизняній і світовій науці дієвого арсеналу інноваційних ідей і технологій, накопичених людством за останні століття. Тому для вирішення проблем гуманітаризації національної освіти на сучасному етапі науковці й практики все частіше звертаються до різних джерел, зокрема, до прогресивного досвіду педагогів минулого, без усвідомлення і конструктивного застосування якого неможливе успішне розв'язання поставлених перед ними завдань.

З метою інформаційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики, а також популяризації творчої спадщини видатних педагогів України й зарубіжжя Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) продовжує готувати й видавати біобібліографічні покажчики в серії „Видатні педагоги світу”, в яких висвітлюється бібліографія педагогічної спадщини, література про життя й діяльність та творче використання ідей видатних педагогів. З початку заснування цієї серії вийшли друком п'ять випусків біобібліографічних покажчиків, присвячених життю і педагогічній діяльності Я. Корчака (2003), А. С. Макаренка (2008), В. О. Сухомлинського (2001, 2008), К. Д. Ушинського (2010).

Шостий випуск біобібліографічного посібника в серії „Видатні педагоги світу” присвячено Софії Федорівні Русовій (1856–1940) – видатному українському вченому-педагогу, історику, етнографу, мистецтвознавцю, літературному критику, визначному представнику української культури за рубежом, державному і громадському діячу, письменниці, одній з організаторів жіночого руху, якій 18 лютого 2011 року виповнилося 155 років від дня народження. Необхідно зазначити, що понад 70 років спадщина Софії Русової була прихована у спецховищах з клеймом „буржуазна націоналістка” і лише після проголошення суверенності України предметом наукового дослідження стала багатогранна педагогічно-просвітницька діяльність педагога європейського рівня, визначного громадського діяча, літературного критика, мемуариста, людини широкої ерудиції, але передусім – палкої патріотки України, життя якої було і залишається прикладом служіння українському народові в його прагненні до волі, до утвердження державності, національної системи освіти й виховання.

Ідея національного виховання в педагогічній концепції С. Ф. Русової – головна й визначальна, яка в методологічному плані набуває найважливішої закономірності розвитку теорії та практики освіти, школи, виховання. У центрі педагогічної концепції вченої перебуває дитина з її природженими задатками, здібностями, можливостями і талантами. Погляди С. Ф. Русової на проблеми розумового, морального, естетичного, трудового, дошкільного, сімейного виховання, підготовки вихователів дитячих садків є актуальними і нині. Успішно вирішувати завдання виховання й навчання дітей, за

концепцією С. Русової, покликана саме вітчизняна школа – школа рідної мови, гуманна й демократична, в якій вся структура, система, мета й завдання, зміст і методи, принципи і форми та сам дух повинні бути наповнені національною ідеєю та забезпечувати всебічний й гармонійний розвиток дитини.

Переосмислення та об'єктивне висвітлення українського історико-педагогічного процесу, усвідомлення сутності внеску в культурний та освітній розвиток незаслужено забутих діячів просвіти і педагогів минулого, спонукало колектив бібліотеки звернутись до педагогічної спадщини С. Ф. Русової і підготувати до її ювілею біобібліографічний покажчик **„Софія Русова – педагог, державний діяч, просвітител ь : до 155-річчя від дня народження”**.

Незважаючи на те, що освітня діяльність і педагогічна спадщина Софії Русової на теренах колишнього УРСР через тавро української буржуазної націоналістики були практично невідоме вітчизняній громадськості, за межами Радянського Союзу її ім'я було помітним. Перші спроби осмислення місця і ролі педагогічної діяльності С. Ф. Русової в українському національному державотворенні та досягнення суті її творчої спадщини було висвітлено у дослідженнях діячів української діаспори другої половини ХХ ст., а саме: Б. Залевського, В. Єрмоленка, В. Лашенка, Н. Ліндфорс-Михалевич, О. Лятуринського, Г. Мандрики, Ю. Русова, О. Русової-Базилевської, К. Слоновської. Початок русовознавства в незалежній Україні пов'язаний із розсекреченням у 1990 р. архіву С. Русової. І тільки у 1992 р. вивчення творчих надбань вченої було включено до програми з історії педагогіки України для всіх спеціальностей педагогічних інститутів, а з 1993 р. її біографічні відомості та положення концепції української національної школи знайшли відображення в курсі лекцій „Історія української школи і педагогіки” у навчальних посібниках: О. Любаря, М. Стельмаховича, Д. Федоренка (Київ, 1993, 1999, 2006); В. Кравця (Тернопіль, 1994, 2002, 2008); А. Сбруєвої, М. Рисіної (Суми, 1998, 2008) та багатьох інших авторів.

За останні дев'ятнадцять років незалежності України вийшли друком дослідження українських вчених про життя і педагогічну діяльність Софії Русової, що були оприлюднені в окремих збірках та у фахових виданнях. До числа перших українських дослідників, хто зробив значний внесок у повернення на Батьківщину із забуття творчої спадщини видатного педагога, належать науковці, педагоги: Н. Дічек, І. Зайченко, Н. Калениченко, В. Качкан, Т. Ківшар, Є. Коваленко, З. Нагачевська, О. Проскура, О. Сухомлинська. У їхніх наукових працях досліджено громадсько-педагогічну діяльність і провідні ідеї науково-теоретичного доробку С. Русової. У цей період відбулись численні всеукраїнські науково-практичні конференції, педагогічні читання, присвячені видатному педагогу (Івано-Франківськ, Київ, Ніжин-Чернігів та ін.), завдяки чому ім'я і творча спадщина Софії Русової повертаються на батьківщину та активно впроваджуються в теорію та практику української національної системи освіти.

Упродовж 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. життєвий, творчий шлях й спадщина Софії Русової стали предметом низки дисертаційних робіт, в яких,

зокрема, досліджувались важливі грані її громадсько-культурної діяльності та педагогічної творчості (І. Пінчук, Л. Гонюкова); участь у просвітницькому русі (Г. Груць); творча спадщина періоду еміграції (О. Джус); різні аспекти внеску педагогічної концепції С. Русової у розвиток дошкільної педагогіки (Н. Маліновська, О. Пшеврацька, В. Сергєєва); філософсько-освітні та дидактичні погляди вченого (О. Пеньковець, О. Таран, О. Фролова). Персоналія С. Ф. Русової зайняла своє почесне місце у навчальних дисциплінах з історії педагогіки, надихаючи молоде покоління педагогів на творчий професійний пошук, а науковців – на подальше дослідження її педагогічної спадщини з тим, щоб одержати певний поштовх для розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики.

Даний покажчик, створений фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, є першим бібліографічним виданням про Софію Русову в Україні, який відтворює бібліографію творів та досліджень про життя і багатогранну діяльність видатного педагога. З метою найкращого висвітлення творчого доробку педагога до покажчика було включено бібліографічні описи праць С. Ф. Русової та публікацій науковців, присвячених її життєвому шляху, педагогічній й громадсько-культурній діяльності, що друкувались упродовж 80-х років кінця XIX ст. до 2010 р. окремими виданнями, статтями у наукових збірниках та періодичних виданнях в Україні та за рубежом.

Покажчик відкриває ґрунтовна стаття Коваленко Є. І., канд. пед. наук, професора, зав. кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя „Життя, віддане Україні”, в якій висвітлено життєвий і творчий шлях, педагогічно-просвітницьку та громадсько-політичну діяльність С. Ф. Русової. Доповнює біографію видатного педагога перелік її основних дат життя і педагогічної діяльності, складений за прямою хронологією. Після зазначеного року йде короткий запис основної події.

Видання налічує 1289 позицій бібліографічних записів, що мають суцільну нумерацію.

Складається покажчик з *п'яти* розділів. У межах розділів документи розміщено у хронологічному порядку за зведеним українсько-російським алфавітом.

Розділ 1 – „Твори С. Ф. Русової” відображає бібліографічні описи праць педагога, видані з 80-х років XIX ст. до 2010 р. включно, в Україні та в світі. Їх згруповано та розміщено за прямою хронологією з виділенням років видання, а в межах року – за алфавітом назв. Розділ складається з чотирьох підрозділів: „Вибрані твори”, „Збірки творів”, „Окремі праці”, „Статті, рецензії, переклади в наукових збірниках та періодичних виданнях”. Публікації де видатний педагог є рецензентом або перекладачем позначаються помітками: „Рец.:” – рецензія, „пер.” – переклад.

Розділ 2 – „Життя й громадсько-освітня діяльність С. Ф. Русової у дослідженнях науковців України і світу” включає праці науковців, присвячені життєвому й творчому шляху С. Ф. Русової, що вийшли впродовж 80-х років XIX ст. до 2010 р. в Україні та за рубежом, які згруповано у три підрозділи:

- біографія С. Ф. Русової у вітчизняних і зарубіжних публікаціях;
- дисертації та автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.
- науково-практичні конференції, семінари, педагогічні читання, присвячені творчому використанню педагогічної спадщини С. Ф. Русової;

У підрозділах документи розміщено у хронологічному порядку, а в межах року – за алфавітом прізвищ авторів та назв праць.

Розділ 3 – „Педагогічна спадщина С. Ф. Русової в контексті розвитку сучасної освіти” включає документи дослідників України і зарубіжжя, що вийшли впродовж кінця XIX до 2010 р., в яких висвітлено погляди С. Ф. Русової на зміст виховання й навчання дітей та молоді, а також впровадження її педагогічних ідей у практику сучасної освіти. Матеріал згруповано в п'ять підрозділів:

- концепція національної освіти Софії Русової;
- дошкільна педагогіка за С. Ф. Русовою;
- зміст і методика навчально-виховної роботи з дітьми та молоддю у педагогічній спадщині Софії Русової;
- особистість вихователя і вчителя у творчому доробку Софії Русової;
- творча реалізація ідей С. Ф. Русової в сучасній педагогічній практиці.

У підрозділах документи розміщено у хронологічному порядку, а в межах року – за алфавітом прізвищ авторів та назв праць.

Розділ 4 – „Увічнення пам'яті Софії Русової в Україні та світі” має два підрозділи, в яких представлено бібліографічні описи документів, що вийшли впродовж XX – початку XXI ст. в Україні та світі. У першому підрозділі *„Діяльність організацій, навчальних закладів, яким присвоєно ім'я видатного педагога”* вміщено матеріали, що розкривають діяльність і внесок у вивчення та дослідження спадщини С. Ф. Русової організацій і навчальних закладів України, що носять ім'я видатного педагога. Документи розміщено за алфавітом назв установ і навчальних закладів, у межах установи та закладу – за хронологією.

Другий підрозділ *„Документи, які засвідчують випуск медалі та заснування премії, присвячених Софії Русовій”* згруповано в хронологічному порядку, а в межах року – за алфавітом прізвищ авторів публікацій.

Розділ 5 – „Творча спадщина С. Ф. Русової в електронних ресурсах” представляє інформацію про педагога в мережі *Інтернет*. Матеріали згруповано за алфавітом назв електронних ресурсів, розміщених на сайтах з даного питання. До бібліографічних записів цього розділу надано посилання з інших розділів покажчика, що сприяє більш повному розкриттю теми не лише в документах у традиційній формі, а й у електронній. У розділі відображено найзмістовніші та безплатні для користувачів Інтернет-ресурси.

Для зручного й ефективного користування посібником розроблено **допоміжний апарат**, який представлено:

- *алфавітним покажчиком назв праць С. Ф. Русової*, згрупованим за зведеним українсько-російським алфавітом, твори іноземною мовою – за латинським алфавітом;
- *іменним покажчиком*, в якому наведено прізвища всіх осіб, причетних до створення виданих праць С. Ф. Русової, літератури про неї та її педагогічну діяльність. Після окремих позицій у круглих дужках подаються ідентифікуючі знаки: автор вступної статті (авт. вступ. ст.), підготував (підгот.), упорядник (упоряд.), редактор (ред.) та інших осіб, відомості про яких є в бібліографічних записах, також уточнюються номери томів;
- *статтею від упорядників*;
- *схемою згрупування (зміст)*.

Виходячи з читацького призначення біобібліографічного покажчика, основними принципами відбору матеріалів для бібліографування були: науковість, повнота (оптимальна), достовірність.

Бібліографічний опис і скорочення слів здійснено відповідно до чинних в Україні стандартів, зокрема, ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Квадратні дужки застосовано у випадку, коли або не було заголовка до матеріалу, або необхідно було доповнити назву певної статті, розкрити її зміст, чи навести інші важливі відомості. Анотування документів здійснювалось лише в окремих випадках, наприклад, якщо назва не розкриває змісту.

Кожну позицію було переглянуто *de visu*. У тих випадках, коли це зробити було неможливо, описи здійснювались за допомогою інших джерел і відмічались знаком астериск (*). Підбір документів закінчено 15 грудня 2010 р.

При підготовці покажчика було використано фонди Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, електронний каталог бібліотеки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Інтернет-ресурси. Для найбільш повного відображення творчого доробку С. Ф. Русової до покажчика було включено відомості з бібліографічних посібників: „Україномовна книга, 1798–1923: в 3 т.” (НБУВ. – К., 2003) ; „Літературно-науковий вістник : покажчик змісту. Т. 1–109 : (1898–1932) / упоряд. Богдан Ясінський” (К. ; Нью-Йорк, 2000) ; „Українська педагогічна бібліографія : покажчик літератури / Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова” різних випусків видання (К., 1993–2008) та з інших ретроспективних покажчиків універсального змісту.

Творчий колектив фахівців ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, який готував покажчик, висловлює щире подяку завідувачам: Т. В. Добко, канд. іст. наук; В. Ю. Омельчуку, д-ру іст. наук і співробітникам відділу національної бібліографії та довідково-бібліографічного відділу Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського; І. М. Старовойт, ст. наук. співроб. Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України за надання інформації до покажчика про твори С. Русової. Також висловлюємо вдячність за допомогу й тісну співпрацю над посібником науковому консультанту – Є. І. Коваленко, канд. пед. наук, професору, зав. кафедри педагогіки і пед. майстерності

Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя; рецензетам: *Добко Т. В.*, канд. іст. наук, ст. наук. співроб., зав. від. довідково-бібліогр. обслуговування НБУВ та *Коваленко (Пшевращькій) О. В.*, канд. пед. наук, доценту кафедри методики і технологій дошкіль. освіти Педагогічного інституту Київського університету ім. Б.Грінченка. Особлива подяка ректору Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя, д-ру політ. наук, професору *О. Д. Бойко* за сприяння у виданні покажчика „*Софія Русова – педагог, державний діяч, просвітител ь : до 155-річчя від дня народження*”.

Даний посібник поповнить національні, державні та провідні освітянські книгозбірні, надасть змогу науковцям і практикам у повному обсязі ознайомитись з творчим доробком видатного педагога, глибше пізнати історію вітчизняної педагогічної науки через постать Софії Русової та сприятиме впровадженню нових форм, підходів щодо вирішення сучасних проблем навчання й виховання підростаючого покоління шляхом творчого використання елементів її педагогічної концепції.

Бібліобліографічний покажчик рекомендовано науково-педагогічним і педагогічним кадрам, аспірантам, пошукувачам, студентам, бібліотечним працівникам – усім, кого цікавить життя та педагогічні погляди С. Ф. Русової.

Життя, віддане Україні!

Кожна держава, що через ті чи інші обставини, дійшла до руїни, може з неї врятуватись, коли добре організує свою єдину національну школу від нижчої до вищої

С. Русова.

Україна переживає сьогодні вистражданий і виборений процес реабілітації і запізненого вороття на батьківщину багатьох імен духовних провідників нації, справи і помисли яких були сфальсифіковані, перекручені, несправедливо оговорені, приречені на дискримінацію і гоніння офіційною пропагандою. Серед таких величних імен, які уособлюють у собі той воістину хресний шлях до незалежності, демократичності і соборності України поряд з Михайлом Грушевським, Михайлом Драгомановим, Симеоном Петлюрою, Іваном Огієнком, Лесею Українкою та іншими і славетна Софія Русова, ювілей якої відзначає вся прогресивна громадськість. Понад 70 років її спадщина була прихована у спецсховищах з клеймом „буржуазна націоналістка”.

Повернення С. Русової в Україну співпало з проголошенням незалежності України. У 1991 році ЮНЕСКО оголосило рік Софії Русової – видатного представника української культури, державного і громадського діяча, письменниці, вченого-педагога, історика, етнографа, мистецтвознавця, літературного критика, людини широкої ерудиції, але передусім – палкої патріотки України.

Складною і багатою на визначні події була епоха, в якій пройшло життя С. Русової. Це був період пробудження національної самосвідомості українського народу в царській Росії, хвилі народницького руху, глибинні демократичні процеси, що відбувались у той період, пов'язані зі створенням в Україні товариств, громад, просвіт, які об'єднували українську інтелігенцію національною ідеєю; революції 1905 і 1917 років; війни (російсько-японська, перша світова, громадянська); створення незалежної Української держави (1917-1920 рр.); хвиля репресій за „українофільство” як з боку царату, так і більшовицького уряду; еміграція цвіту української нації після 1920 року. Родина С. Русової – у вирі всіх цих подій. Її життя – це і життєпис історії українського народу другої половини ХІХ – і першої ХХ ст.

Народилася Софія 18 лютого 1856 року в аристократичній родині в селі Олешня Городнянського повіту (нині Ріпкінський район) Чернігівської

губернії. Батько Федір Ліндфорс – швед за походженням, був відставним російським офіцером, мати – Ганна Жерве – французька, високоосвічена й інтелігентна жінка, але рано пішла з життя, коли Софійці ще не було й чотирьох років. Вихованням Софії займався батько і старша сестра Марія та няня, проста українська селянка, про яку з теплотою згадувала Софія все життя. Були й гувернантки, які навчали іноземним мовам: французької, англійської та німецької. Дитячі роки її пройшли у спілкуванні та іграх з селянськими дітьми, спостереженнями за працею селян і їх злидненим життям. Батько мав ліберальні погляди, користувався повагою селян, які в роки земельної реформи обрали його своїм мировим посередником. Сестра Марія відкрила школу в селі Олешня для навчання селянських дітей, підтримувала постійні контакти з прогресивними представниками української інтелігенції, які були частими гостями в садибі Ліндфорсів. До того ж в сім'ї була багата бібліотека – твори Руссо, Вольтера, Гете, Міллера, Байрона, Мішо, Тургенєва. Ці перші родинні враження зародили в чулій душі дівчинки паростки демократизму й народності.

Початкову освіту Софія здобула вдома. В десять років вона вступила до третього класу найпрестижнішої в Києві Фундуклеївської жіночої гімназії, яку закінчила в 1870 році з золотою медаллю. Раптова смерть батька в 1871 році змінює життя Софії. Вона глибоко осмислює своє духовне і громадське призначення і вирішує присвятити своє життя педагогічній справі.

У 1871 році Софія Федорівна в свої п'ятнадцять років разом із старшою сестрою відкрила в Києві перший україномовний дитячий садок і зблизилась духовно з членами Старої Громади. Цьому сприяло близьке знайомство з сім'єю відомого українського письменника М. Старицького, діти якого відвідували її дитсадок і який познайомив сестер з родиною українського композитора М. Лисенка та інших видатних діячів української культури, членів Старої Громади – М. Драгомановим, В. Антоновичем, П. Чубинським, П. Житецьким, Ф. Вовком, О. Русовим та ін. Сестри Ліндфорс надають у вечірні години приміщення дитячого садка для зібрань Громади та репетицій драматичним гуртком п'єс українською мовою, яка на той час, згідно з валуєвським указом, була під заборонаю. Софія також бере діяльну участь у виставах, включається у вивчення української культури, мови, етнографії, фольклору. З того часу її життя назавжди пов'язується з боротьбою за відродження самобутності українського народу, його мови, культури, освіти. В 1874 році Софія Федорівна одружилася з Олександром Русовим.

О. Русов, як статистик, мав часті переїзди: Чернігів, Ніжин, Херсон, Полтава, Одеса, Київ – і де б не перебувала родина Русових, Софія Федорівна активно включалася в роботу місцевих громад, просвіт: у відкриття дитячих садків, початкових шкіл, книгозбірень, підготовку вистав, лекторіїв, видання літератури тощо. Царський уряд прискіпливо стежив за розгортанням національно-визвольного руху в Україні. Після розгрому Кирило-Мефодіївського братства за членами всіх об'єднань української інтелігенції встановлюється „негласный надзор”. Не минула ця чаша і родину Русових. Протягом періоду з 1880 по 1905 роки Софію

Федорівну заарештовували п'ять разів, проте це не схитнуло її переконань, а лише посилило їх, загартувало її волю в боротьбі за національно-культурне відродження України, передусім її мови та національної системи виховання, як основних засобів формування національної свідомості і національної психології народу.

Революція 1905 року дає С. Русовій надію на визволення України з-під гніту царської імперії. Вона працює в комісії, створеній Академією наук для визнання української мови, з її ініціативи був скликаний з'їзд народів російської держави, на якому порушувалось питання про надання повної автономії кожному народу в економічному і культурному житті, створення шкіл для всіх народів з рідною мовою навчання, бере активну участь у Всеросійському з'їзді вчителів (1905 р.). У цей час С. Русова розробляє і читає курс лекцій з української літератури для слухачок Бестужівських курсів у Петербурзі, там же за її участю була видана безцензурна збірка „Кобзаря” Т. Г. Шевченка. У 1906 р. С. Русова видає „Український буквар”, в основу якого взяла розробки О. Потебні, який ще в 60-х рр. XIX ст. працював над підручником для українських недільних шкіл. Це був сміливий крок, бо таких підручників українською мовою російська цензура не пропускала, до того ж революція пішла на спад, і в країні посилювалась реакція.

Статтею „Хроніка національної школи” у 1907 р. в журналі „Русская школа” С. Русова відкриває низку публікацій, присвячених аналізу проблем національної школи різних народностей Росії, зокрема, білорусів, українців, бурятів, вояків, калмиків, мордвинів, чувашів, євреїв, якутів, татар, чемерисів. У своїх статтях С. Русова розкриває шовіністичну русифікаторську політику царату в галузі народної освіти, показує, як багатовікове гноблення, централізація і русифікація освіти особливо відбилася на національній гідності, самосвідомості і психології народів.

Після повернення до Києва у 1909 р. С. Русова працює викладачем педагогіки у Фребелівському жіночому інституті, який готував працівників дошкільних закладів, та викладає французьку мову у Комерційному інституті. Уже маючи певний досвід педагогічної роботи, С. Русова ґрунтовно вивчає основні зарубіжні концепції реформування школи, працює над створенням контурів української національної системи освіти. Свої думки вона викладає на шпальтах журналу „Світло”, першого україномовного педагогічного часопису, співредактором якого була і сама Софія Федорівна. На сторінках журналу піддавалась гострій критиці існуюча система освіти, методи навчання і виховання старої школи, основані на примусі і авторитаризмі, відриві від життя, висвітлювалась робота земських шкіл, становище вчителів, подавалась інформація про різні освітянські форуми, аналізувалися педагогічні ідеї і погляди відомих педагогів – П. Лесгафта, М. Пирогова, Л. Толстого, а також українських діячів культури – Т. Шевченка, Б. Грінченка, М. Драгоманова, П. Житецького, М. Коцюбинського, М. Сумцова та ін. За період існування журналу (1910–1914 рр.) С. Русова надрукувала на його сторінках понад 100 своїх праць – статей, розвідок, методичних заміток, публіцистичних статей, оглядів, рецензій. Найвагомішими з них є „Нова школа”, „Ідейні

підвалини школи”, „Дитячий садок на національному ґрунті”, „До сучасного становища народного вчителя”, „Лесгафт і його педагогічні ідеї”, „Думки М. Драгоманова про освіту” та ін.

Стрижневою ідеєю, що проймає всі педагогічні пошуки С. Русової, є створення національної системи освіти. Як педагог-філософ і педагог-практик вона глибоко усвідомлювала, що школа й виховання мають функціонувати у повній відповідності з особливостями й потребами своєї країни, нації. З утворенням Української Народної Республіки Софія Русова входить до Центральної Ради і Секретаріату освіти, в якому очолила дошкільний і позашкільний відділи. Вона рішуче втілює в життя гасло: „Українізація народної освіти, всіх її організацій”. С. Русова бере саму активну участь в освітянських форумах: Всеукраїнському з’їзді вчителів (квітень 1917 р.), на якому була створена Всеукраїнська вчительська спілка, яку очолила С. Русова; Всеукраїнському професійному учительському з’їзді (серпень 1917 р.), на якому було вироблено план націоналізації освіти та організації українського вчителства. На II Всеукраїнському з’їзді вчителів спільно з органами місцевого самоврядування (серпень 1917 р.), присвяченому проблемі націоналізації освіти, з основною доповіддю з цієї проблеми виступила Софія Федорівна. Вона наголошувала, що „доля, щастя нашого народу залежить від того, як ми проведемо в життя дороге, велике гасло: вільна національна школа для виховання вільної свідомої дужої нації”. Щоб успішно виконати це своє призначення, школи в Україні, на думку С. Русової, мають бути різними за змістом, формами, методами і організацією навчання і виховання, але всі вони повинні бути національними за своєю сутністю, передусім навчання в оновленій школі повинно вестися рідною мовою, учні мають глибоко пізнавати рідне фізичне й соціальне оточення. За словами С. Русової, всі народності, які проживають в Україні, повинні знати її мову, літературу, географію, історію. З цього виходить, що українознавство має бути обов’язковим для всіх шкіл України. Воно повинно стати основою національного виховання. 7 листопада 1917 р. С. Русова виступила співзасновником Педагогічної Академії для підготовки вчителів українознавства. У Києві, Одесі, Катеринославі (нині Дніпропетровськ) за її підтримки при університетах створювались факультети з українською, єврейською, польською мовами викладання. Були підготовлені плани про відкриття українських гімназій в містах України. Сама Софія Федорівна очолює українське відділення у Фребелівському інституті і читає лекції з педагогіки українською мовою, розробляє концепцію українського дитячого садка, яку виклала у праці „Дошкільне виховання” (1918 р.), розробляє основні засади позашкільної роботи і викладає їх у праці „Позашкільна робота і засоби її проведення”. Після відкриття у Кам’янці-Подільському українського університету С. Русова на запрошення І. Огієнка, ректора університету, викладає там педагогіку.

Як досвідчений педагог, відомий вчений, член Центральної Ради і Міністерства освіти, голова Всеукраїнської учительської спілки С. Русова виступає одним із фундаторів та членів редакційної колегії часопису „Вільна українська школа” (1917–1920 рр.). Цей часопис став

віддзеркаленням визвольних змагань українського народу в галузі освіти. На його сторінках висвітлювались шляхи реформування шкільної системи в Україні, документи уряду та керівних освітніх установ, наукові підходи та практичний досвід, здійснювався аналіз класичної педагогічної спадщини та новітніх течій у сучасній зарубіжній педагогіці (педагогічні погляди А. Я. Коменського, Ж. Ж. Руссо, Г. Кершенштейнера, Дж. Дьюї та ін.) та освітнє життя в Російській Федерації (погляди П. П. Блонського, С. Т. Шацького). У цілому простежується реформаторський підхід до організації навчально-виховного процесу, в основу якого клялися принципи націоналізації і демократизації освіти, принцип єдиної трудової (діяльної) школи. Актуальними є й сьогодні думки С. Русової про те, що „пошана й любов до свого народу виховує в дітях пошану й любов до інших народів”, що саме національна система забезпечить підготовку нового покоління людей, відданих інтересам народу, палких патріотів, здатних вивести народ з культурної, економічної відсталості в ряди високорозвинених цивілізованих націй, що „школа є глибоке прагнення кожного народу знайти себе як відокремлену частину людства і свідомо розуміти своє місце серед людності всього світу, свою національну роль у світовому культурному русі”.

Софія Русова жила й працювала в епоху бурхливих реформ в педагогічній теорії та практиці, в час, коли розвивалось „нове виховання”, в багатьох зарубіжних країнах виникали авторські школи, інноваційні форми й методи організації навчально-виховного процесу, що призвело до появи ряду течій: експериментальної педагогіки, прагматичної педагогіки, теорії вільного виховання, теорії трудової школи та ін. С. Русова аналізує цей рух і зазначає, що „такий стан сучасного нового виховання по всій Європі, в Північних Штатах Америки за настирливістю своїх вимог, за гострою критикою минулого можна назвати революційним; він хоче все минуле відкинути, збудувати вмиль оце нове, нову школу, якої вимагає психологія душі дитини і соціально-економічний стан народного життя. Але за глибиною своїх принципів, за своїми моральними теоретичними вимогами цей рух є еволюційний, міцно зв'язаний із найяснішими ідеалами найкращих мислителів минулих епох. У цьому його сила. Сучасна педагогіка не відкине себе від раціональних традицій минулих епох. Вони дають їй лише ту життєву форму, якої вимагає даний час у того чи іншого народу. І в цьому нерозривному зв'язку з минулими ідеалами є його сила, його забезпеченість у майбутньому” [4, с. 6–7].

Одним із головних завдань нової школи, на думку С. Русової, є збудження, виявлення і розвиток самостійних творчих сил дитини, її творчого мислення. Як і більшість прогресивних вітчизняних і зарубіжних педагогів кінця XIX – початку XX століття вона різко критикувала існуючу школу за придушення волі та активності дитини, пасивне слухання та тривале сидіння за партою, підкреслюючи, що така організація навчання не відповідає природі дитини. Вона зазначала, що прагнення дитини до будь-якої діяльності – гри, праці чи творчої самодіяльності – є її найсильнішим життєвим прагненням, „і можна собі уявити, – писала з цього приводу С. Русова, – який гріх брала на себе стара школа (на жаль, ще існуюча)

своїми методами пасивного навчання, нехтуючи всю дитячу рухливість та безпосередню творчість. Це їй шкодило тим, що паралізувало живу, самостійну душу дитини, а також псувало характер, бо воля закладається й розвивається лише на ґрунті активності” [2, с. 115]. Вона відстоювала педоцентристський підхід до організації шкільного життя, який розуміла як глибоку індивідуалізацію навчально-виховного процесу на основі вивчення дитини, її інтересів, нахилів, схильностей, можливостей, біологічних ритмів, тощо. Софія Русова наголошувала, що сучасна педагогіка в своєму теоретичному дослідженні й у практичній реалізації має користуватися науковими вказівками філософії, етики, психології, соціології та соціальної психології. За її глибоким переконанням головною відміною нового виховання є те, що воно базується на власному зусиллі самої дитини, її не тренують зверху за певним трафаретом, а ставлять її перед самостійним розв’язанням різноманітних проблем – і моральних і наукових, що зумовлює розвиток усіх її здібностей, зміцнення волі й усіх творчих сил.

С. Русова входила до Міністерства освіти Української Народної Республіки і за доби Центральної Ради, і Гетьманату, і Директорії. Весь цей час вона брала найактивнішу участь у вирішенні науково-педагогічного обґрунтування нової української школи, роз’ясненні сутності українізації, в оновленні змісту, форм і методів навчання і виховання.

У період визвольних змагань (1917–1920 рр.) С. Русова написала понад 15 праць, серед них „Нова школа”, „Націоналізація школи”, „Позашкільна освіта та засоби її проведення”, „У дитячому садку”, підручники – „Український буквар” (II видання), „Початкова географія”, „Методика початкової географії”, „Початковий підручник з французької мови” з українським коментарем та ін.

Після остаточного приходу до влади більшовицького уряду С. Русова зневірилась у можливості національного відродження України, зазнає переслідувань з боку нової влади і це змушує її емігрувати до Чехословаччини, яка на той час стала осередком української культурної еміграції. У Празі С. Русова веде активну педагогічну і науково-видавничу діяльність: бере участь у створенні і діяльності Українського Високого педагогічного інституту, української гімназії, Української Академії в Падебрадах, захищає докторську дисертацію з соціальної педагогіки, керує дитячим притулком для дітей емігрантів і одночасно веде велику роботу з підготовки і видання монографій і підручників: „Єдина діяльна (трудова) школа”, „Нова школа соціального виховання”, „Теорія і практика дошкільного виховання”, „Дидактика”, „Нові методи дошкільного виховання”, „Теорія педагогіки на основі психології”, „Сучасні течії в новій педагогіці”, „Історія педагогіки”, „Соціальна педагогіка” та ін.

С. Русову завжди глибоко хвилювало жіноче питання. З молодих літ вона обстоювала ідею про важливу роль жінки в загальнокультурному житті країни, підготувала книгу про визначних українських жінок. Вона постійно проводила велику роботу серед жінок, залучаючи їх до громадських справ. Коли в період існування Української Народної Республіки була створена Українська жіноча національна рада, С. Русова відразу активно включається в її роботу, а згодом її обирають головою цієї

організації. Головною метою Ради було об'єднання всіх жіночих організацій в Україні і їх зв'язок з закордонними організаціями, утвердження авторитету і визнання України в світі. В еміграції жіноча Українська Рада продовжила свою діяльність і С. Русова з властивим їй ентузіазмом й енергією керувала роботою цієї організації до кінця свого життя. Як представниця України вона брала участь у всесвітніх жіночих конгресах в Гаазі, Женеві, Відні, Копенгагені.

Оцінюючи сьогодні роль С. Русової в розвитку педагогічної думки в Україні, можна однозначно стверджувати, що її творчий доробок є внеском у скарбницю не лише української, а й світової педагогіки, що її ідеї – це не лише минуле, вони не обмежені часовими рамками, бо є глибоко науковими, народними, просякнуті ідеями гуманізму, спрямовані в майбутнє. Її думки набувають особливого звучання в час кардинальної зміни підходів до дитини, до філософії освіти і виховання, що постали у зв'язку з розбудовою вільної, самостійної України. Як гасло звучить і сьогодні заклик С. Русової: „В наші часи бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди й Науки. Тільки великими зусиллями таких апостолів Україна матиме чесних діячів-патріотів, вмілих практичних робітників і соціально об'єднану, інтелектуально розвинену народну масу”. Учитель, говорить С. Русова, завжди повинен пам'ятати, що його покликання не можна ні з чим поставити поруч, бо „хіба є в кожного народу щось коштовніше, ніж душі його дітей, і хіба є обов'язки вищі за обов'язки виховати з них людей – громадян?”.

Є. І. Коваленко,
*канд. пед. наук, професор, зав. кафедри педагогіки і пед.
майстерності Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя*

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ С. Ф. РУСОВОЇ

18 лютого 1856 р.	– народилася у с. Олешня на Чернігівщині у високоосвіченій родині Ліндфорсів.
1866 р.	– переїзд сім'ї Ліндфорсів до Києва. Вступ Софії до Фундуклеївської гімназії.
1870 р.	– закінчила Фундуклеївську гімназію з золотою медаллю.
1871 р.	– смерть батька. Відкриття першого дитячого садка у Києві сестрами Ліндфорс – Марією та Софією.
1872 р.	– стала членом українського товариства в м. Києві, куди входили відомі діячі науки й мистецтва – В. Антонович, Ф. Вовк, М. Драгоманов, П. Житецький, О. О'Коннор, П. Косач, М. Лисенко, О. Русов, М. Старицький, П. Чубинський.
1874 р.	– вийшла заміж за Олександра Русова.
1876 р.	– подружжя Русових перевезли на Україну підготовлені ними та видані у Празі два томи „Кобзаря” Т. Шевченка, куди ввійшли заборонені рукописні вірші поета без цензурних скорочень.
1876–1901 рр.	– здійснювала активне громадське і культурне життя у Чернігові, Єлисаветграді, Харкові, Одесі, Херсоні, Вінниці.
1880–1905 рр.	– у боротьбі за національно-культурне відродження України С. Русову заарештовували п'ять разів.
1902 р.	– вимушений переїзд родини Русових із Полтави до Петербурга.
1905 р.	– участь у Всеросійському з'їзді вчителів у Петербурзі.
1906 р.	– видання двох підручників на українській мові: „Початкова географія” і „Буквар”.
1907 р.	– вийшла стаття „Хроніка національної школи” в журналі „Русская школа”.
1909 р.	– переїзд до Києва, початок роботи викладачем педагогіки у Фребелівському жіночому інституті.
1910 р.	– викладач французької мови у Комерційному інституті, член вчительської колегії комерційної школи і вчительського товариства.
1910–1914 рр.	– співредактор та автор публікацій першого україномовного педагогічного часопису „Світло”.
1911–1913 рр.	– поїздки до Брюсселя та Берліну, знайомство з роботою зарубіжних дитячих садків.

1915 р.	– евакуація родини Русових до Саратова, де перебував Комерційний інститут у роки Першої світової війни. Смерть чоловіка – О. Русова.
1916 р.	– повернулась до Києва: викладала педагогіку у Фребелівському інституті, французьку мову – у Комерційному.
1917 р.	– працювала у Центральній Раді Української Народної Республіки (УНР) під керівництвом М. Грушевського. Очолювала два відділи Міністерства освіти України – позашкільної освіти та дошкільного виховання.
7 листопада 1917 р.	– виступила співзасновником Педагогічної Академії для підготовки вчителів українознавства.
1917–1920 рр.	– голова Всеукраїнської учительської спілки, член редакційної колегії часопису „Вільна українська школа”.
1919 р.	– читала лекції у м. Кам'янець-Подільський у Першому українському університеті на запрошення ректора І. Огієнка.
1920 р.	– прийняла рішення емігрувати через переслідування радянської влади – перейшла річку Збруч і дісталася до м. Львів.
1921 р.	– отримала запрошення читати лекції в Українській академії у Подебрадах у Чехії. Українська Жіноча Рада делегувала С. Русову у м. Гааз на збори Інтернаціональної Жіночої Ради. Від неї світова громадськість дізналась про голод в Україні.
1923–1927 рр.	– брала участь у розробці організаційних питань щодо створення у м. Прага Українського Педагогічного інституту ім. М. Драгоманова. Були надруковані нові праці С. Русової – „Теорія і практика дошкільного виховання”, „Дидактика”, „Нові методи дошкільного виховання” та ін.
1937 р.	– увійшла до ради Всесвітнього союзу жінок.
5 лютого 1940 р.	– Софія Русова померла в Празі, де й похована.

С. Ф. Русова, 1876 р.

С. Ф. Русова, 70-ті роки XIX ст.

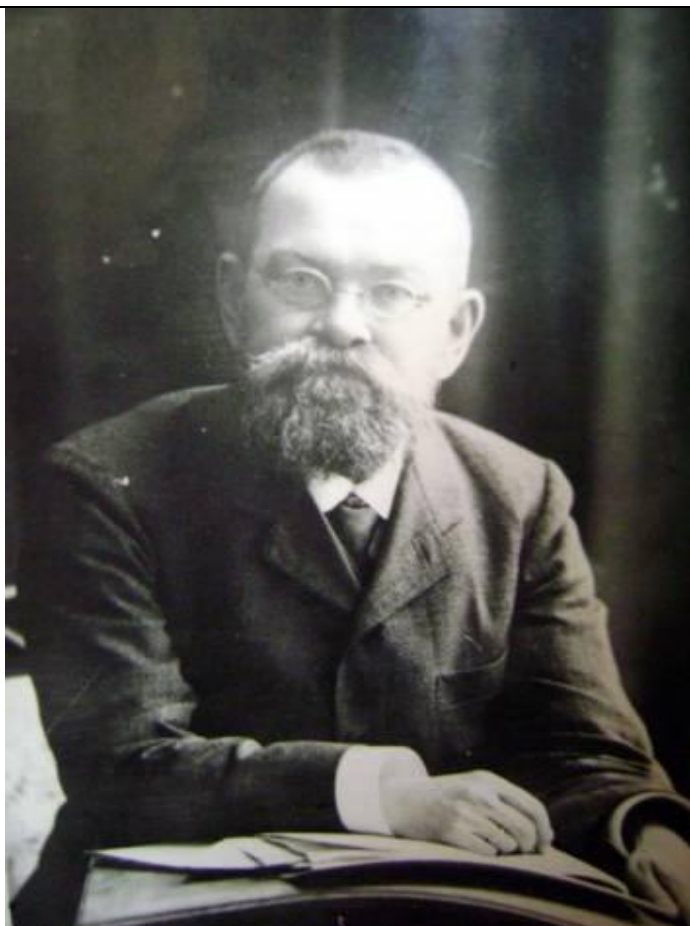
Олександр Ліндфорс (рідний брат С. Ф. Русової)

Місце поховання О. Ліндфорса та його дружини (с. Олешня)

**Сестри – Марія та Софія Ліндфорси,
70-ті роки XIX ст.**

О. О. Русов (чоловік С. Ф. Русової)

С. Ф. Русова (80-ті рр. XIX ст.)

Маєток Ліндфорсів в Олешні, 1906 р.

Русова С. Ф., 30-ті роки XX ст.

Місце поховання С. Ф. Русової та її онука на Ольшанському цвинтарі у Празі (Чехія)

Правнучка С. Русової - О. Михалевич та І. Чаус біля входу до родової садиби

О. Михалевич – правнучка С. Ф. Русової та
Іван Чаус – голова Благодійного фонду
Софії Русової, 2009 р.

Директор дитячого садка ім. С. Ф. Русової
Л. О. Синекон та голова Благодійного фонду
Софії Русової – І. Чаус, м. Київ

70 років з дня смерті С. Ф. Русової (голова фонду імені Софії Русової – І. Чаус та освітяни біля пам'ятного знаку у с. Олешня), 2010 р.

День знань в Олешнянській загальноосвітній школі ім. С. Ф. Русової, 2010 р.

Статуетка до 150-річчя від дня народження С. Ф. Русової, запроваджена у 2006 р. Чернігівською облдержадміністрацією (у 2006 р. статуеткою нагороджені: О. Коваленко (Пшеврацька), О. Проскура, Л. Синекон, І. Чаус та ін.)

Нагрудний знак „Софія Русова”, затверджений М-вом освіти і науки України у 2005 р.

Розділ 1. Твори С. Ф. Русової

1.1. Вибрані твори

1996

1. **Вибрані педагогічні твори** / упоряд., передм., комент. О. В. Проскура. – К. : Освіта, 1996. – 304 с.

Зміст: Біля джерел української педагогічної думки ; Дошкільне виховання ; У дитячому садку ; В оборону казки ; Нова школа ; Система Монтесорі ; Теорія і практика дошкільного виховання (фрагменти) ; „Мати” в поезії Шевченка ; Микола Лисенко ; Націоналізація школи ; Бібліографічний покажчик праць Софії Русової.

1997

2. **Вибрані педагогічні твори** : у 2 кн. / за ред. Є. І. Коваленко ; упоряд., передм., прим.: Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – К. : Либідь, 1997.

Кн. 1. – 272 с.

Зміст: Хроніка національної школи ; До питання про націоналізацію школи у вотяків, якутів і татар ; Про українську національну школу колись і тепер ; Із хроніки національної школи різних народів ; Про єврейську національну школу ; Націоналізація позашкільної освіти у різних народностей Росії ; До питання про білоруську школу ; Національна школа ; Національна школа у різних народів ; Деякі матеріали про народну освіту в цивілізованих країнах (за Левассером) ; Про народних учителів у земських школах Чернігівської губернії ; Шкільні екскурсії і їх значення ; До сучасного становища народного учителя ; П. Лесгафт і його педагогічні ідеї ; Пам’яті О. О. Андрієвського ; Соціальне виховання, його значення в громадському житті ; Історія педагогіки (вступ) ; 10-літній ювілей Української Реальної Гімназії в Чехо-Словаччині ; Український Інститут Громадянства в Празі ; Про дитячі іграшки ; Нові методи дошкільного виховання ; Теорія і практика дошкільного виховання.

Кн. 2. – 320 с.

Зміст: Нова школа соціального виховання ; Єдина діяльна (трудова) школа ; Дидактика ; Бібліографія.

2008

3. **Вибрані педагогічні твори** : у 4 кн. Кн. 3 / заг. ред. Є. І. Коваленко ; упоряд., прим.: Є. І. Коваленко, О. М. Таран. – Чернігів : РВК „Деснянська правда”, 2008. – 240 с.

Зміст: Теорія педагогіки на основі психології : Вступ ; Фактори (чинники) виховання ; Розвиток дитини ; Індивідуальність учителя ;

Інстинкти ; Інстинкт руху ; Соціальний інстинкт ; Інстинкт мови ; Сексуальний інстинкт ; Інстинкт творчий, або образний ; Забава і праця ; Гра ; Праця джерелопрактичної діяльності ; Естетичне виховання ; Розум ; Пам'ять ; Уява ; Емоції ; Характер ; Воля і моральне виховання. Позашкільна освіта та шляхи її проведення : Історія розвитку позашкільної освіти по земствах ; Засоби поширення книжок ; Розвиток і форми позашкільної освіти в Англії і Франції ; Позашкільна освіта в Данії та інших країнах Європи ; Організація книгозбірень ; Народні читання і виклади ; Вечірні школи ; Естетичне виховання ; Музеї. Екскурсії ; Народні Доми ; Організація позашкільної освіти.

2009

4. **Вибрані педагогічні твори :** у 4 кн. Кн. 4 / заг. ред. Є. І. Коваленко ; упоряд., прим.: Є. І. Коваленко, О. М. Таран. – Чернігів: КП „Чернігівські обереги”, 2009. – 328 с.

Зміст: Ч. 1.: Сучасні течії в новій педагогіці : Вступ ; Попередні вдохновителі нової педагогіки ; Сучасні психологічні досліді дітей ; Методи Монтесорі і Декролі ; Метод Дьюї ; Індивідуалістичний напрямок виховання ; Соціальний напрямок виховання ; Виховуюче значення праці ; Дисципліна і життя школи ; Моральне виховання ; Методи навчання ; Заключення.

Ч. 2.: Історико-педагогічні статті : Дещо з сучасної педагогіки (Про психологічні і педагогічні заперечення двомовності) ; Дещо з філософії виховання ; Жан-Жак Руссо (1712–1912) ; Всесвітня утрата (листопаду 7, року 1910) ; М. П. Драгоманов, його життя й твори ; Думки М. Драгоманова про освіту ; В китайській школі ; Виховання і соціологія Дюркгейма (рецензія) ; Виховні обов'язки ; До Риму на два конгреси ; Думки португальського диктатора про виховання ; Eugene Devand : „La pedagogie scolavire en Russie Sovietique” La doctrine. Paris, 1932 (рецензія) ; Звіт про Міжнародний Педагогічний Конгрес в Женеві делегата від Укр. Педаг. Інст. в Празі (рукопис) ; Новий план навчання в народних школах Бельгії ; О. Декролі (Посмертна згадка) ; Колись і тепер ; Освіта на Україні (рукопис) ; Освіта в Україні в більшовицькому висвітленні (рецензія) ; П. І. Холодний ; Педагог-ідеаліст Адольф Фер'єр ; Рабіндранат Тагор – виховник ; Середньовічні університети (рукопис) ; Острозька академія ; Спиридон Черкасенко – поет-педагог (З нагоди 25-ліття письменницької діяльності) ; Стан сучасної освіти в різних країнах світу ; Національна школа у різних народів ; Школа у народів Югославії ; Школа в Індії ; Болгарська школа ; Чеська школа ; Заключення.

1.2 Збірки творів

1913

5. ***Сербский сборник** : повести и рассказы / пер., предисл. С. Руссовой. – М. : „Польза” В. Антик и К.°, [1913]. – 203 с. – (Универсальная библиотека ; № 915–916).

1915

6. ***Сербский сборник** : повести и рассказы / пер., предисл. С. Русовой. – [2-е изд.]. – М. : „Польза” В. Антик и К.°, 1915. – 203 с. (Универсальная библиотека ; № 915–916).

1916

7. ***Сербский сборник** : повести и рассказы / пер., предисл. С. Русовой. – [2-е изд.]. – М. : „Польза” В. Антик и К.°, 1916. – 203 с. – (Универсальная библиотека ; № 915–916).

1996

8. **Мої спомини** / передм. О. В. Проскури. – К. : Україна-Віта, 1996. – 208 с.

2004

9. **Мемуари. Щоденник** / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Центр українознав., Центр. держ. арх. вищ. органів влади та упр. України, Центр. держ. арх. громад. об'єднань України, Укр. вільна акад. наук у США ; упоряд. Володимир Сергійчук ; ред. Микола Іщенко. – К. : Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

2006

10. **Софія Русова: з маловідомого і невідомого** : трилогія / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника ; упоряд.: Оксана Джус, Зіновія Нагачевська. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2006.

Ч. 1 : „Несторка української педагогічної літератури...”. – 456 с.

Зміст: Розд. 1. *Загальні основи педагогіки. Теорія виховання й навчання* : Бойовничий нахил ; Весна і діти ; Дещо зо сучасної педагогіки ; Дещо про дефективних дітей у школі ; Дещо про український моральний тип : Де шукати його зразків? ; Діточі малюнки ; Душа юнака та його виховання ; Значіння Соціальної Психології для виховання ; Краєзнавство в народній школі ; Молодь серед хаосу ; Моральні завдання сучасної школи ; Націоналізм та інтернаціоналізм у вихованні ; Педагогічні основи нової школи ; Парова машина ; По всіх світах : Мандрівка з дітками як вступ до географії ; Природознавство в сучасному вихованню ; Соціальне виховання : Його значіння в громадському житті ; Суспільні питання

виховання ; Сучасна мрія виховання ; Що наша молодь читає ; Виховне значіння дитячого театру.

Розд. II. *Історія педагогіки, визначні персоналії української та зарубіжної педагогічної думки* : Бюлетень Міжнародн. Університетського життя ; В Інтернаціональному Педагогічному Бюро в Женеві ; В Кам'янецькому університеті ; В китайській школі ; Виховання і соціологія Дюркгейма ; Виховні обов'язки ; Глобальна метода в народніх школах Чехословаччини ; Два міжнародні конгреси ; Десятилітній Ювілей Української Реальної Гімназії в Чехословаччині ; До культурного об'єднання з Галичиною ; До Риму на два конгреси ; Думки португальського диктатора про виховання ; Eugene Devand : „La pedagogie scolavire en Russie Sovietique” ; Звіт за Межнародний Педагогічний Конгрес в Женеві делегата від Укр. Педаг. Інст. в Празі ; Колись і тепер ; На чужині і дома : Лист із Праги ; Народні бібліотеки й читальні в Чехії ; Національна школа у різних народів ; Новий плян навчання в народних школах Бельгії ; О. Декролі ; Освіта на Україні ; Освіта на Україні в большевицькім освітленню ; П. І. Холодний ; Педагог-ідеаліст Адольф Феррієр ; Педагогічний рух ; Педагогічний семінар проф. С. Русової в Українському Соціологічному інституті ; 1 листопада в українській гімназії в Ржевниці ; Правила й програми для вступу до Інститутів, Технікумів, Робфаків та профшкіл УСРР на 1925–1926 р. ; Рабіндранат Тагор – виховник ; Середньовічні Університети ; Спиридон Черкасенко, поет-педагог ; Стан сучасної освіти в різних краях світа ; Сучасні течії в новій педагогіці ; Український Інститут Громадознавства в Празі ; Український „Дитячий Притулок” в Чехо-Словацькій Республіці.

Розд. III. *Позашкільна освіта* : [рец.:] А. Животко (А. Пуховський). „Народня Просвіта” (порадник позашкільної освіти) ; Культурно-просветительня українські організації в Галиції ; Моральне виховання в позашкільній освіті ; „Просвіта” за 70 літ існування.

2007

11. **Софія Русова: з маловідомого і невідомого** : трилогія / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника ; упоряд.: Зіновія Нагачевська, Оксана Джус. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2007.

Ч. 2 : „Сеньйорка українського жіноцтва...”. – 364 с.

Зі змісту: Розд. 1. *Жінка-українка мусить служити національному ідеалові* : Легенда ; Сучасна українка ; Жінка в поезії Шевченка ; Українські жінки-етнографи ; Наші визначні жінки : літературні характеристики-силуети : (З нагоди ювілейного Українського Жіночого Конгресу: 1884–1934) : (Вступ) ; Жіночі постаті в совітській літературі ; Роля жінки у дошкільному вихованні ; Тихі героїні ; Наталка Полтавка і її правнучка ; Чи потрібна жінкам освіта?

Розд. 2. „*Жіноче слово*” в обороні України й українства : З Відня до Гаги : (Вражіння з поїздки на Всесвітній жіночий Конгрес) ; До українських

родин ; Жіночий конгрес у Римі ; Лист з Копенгаги : З'їзд жіночих інтернаціональних рад ; Жіночий конгрес у Вашингтоні ; Про становище українського населення на окупованих територіях ; Про знущення польської влади над українським народом ; Протест Жіночої Національної Української Ради : (Ухвалений президією Ради 23. X. 1930) ; Наша справа в Женеві ; Протест Української Жіночої Національної Ради в Празі проти подій на Дністрі ; Голод на Україні ; До Президента Міжнародного Червоного Хреста ; До жінок світа : (Відозва в справі рятування дітей) ; Дитяча „Ялинка” в Празі ; Конгрес Ліги Миру та Свободи ; Гарні ідеї і важка дійсність: 3 приводу IX Конгресу Міжнародної Жіночої Ліги миру і свободи.

Розд. 3. *Натхненниця національного жіночого поступу в Західній Україні* : Два Українські З'їзди ; День у Чернівцях ; Ювілей українського жіноцтва ; Привіти „Жіночій Долі” ; 3 Підкарпаття ; 3 нагоди 10-ліття „Ж. Д.” : За що саме? ; Загальний З'їзд Союзу Українок. Промова С. Ф. Русової ; Лист С. Ф. Русової до Союзу Українок-Емігранток у Польщі ; Софія Русова вітає Всесвітній Союз Українок ; Прощальний лист Софії Русової до Союзу Українок ; Українське жіноцтво вітає Д. К. О. ; До українського жіноцтва.

1.3 Окремі праці

1888

12. [Русова С.] **Рассказы про Киев и его прошлое** / написала С. Р. – Херсон : Изд. О. Д. Аспер, 1888. – 61 с.

1893

13. [Русова С.] **Сестра Катерина : (Рассказ об одной англичанке)** / Р. С. – Х. : Харьк. о-во распространения в народе грамотности, 1893. – 30 с.

1894

14. **Виховник Г. С. Сковорода** : біогр. нарис. – Х. : Т-во поширення грамотності, 1894. – 32 с.
15. **Страннік Григорій Саввич Сковорода** : біогр. очерк. – Х. : Изд-во Харьк. о-ва распространения в народе грамотности, 1894. – 32 с.: портр.

1895

16. **Братства в Юго-западной Руси** : ист. очерк. – Х. : Изд-во Харьк. о-ва распространения в народе грамотности, 1895. – 47 с.
17. **Сестра Катерина : (Рассказ об одной доброй англичанке).** – Х. : Изд-во Харьк. о-ва распространения в народе грамотности. Тип.

Губерн. правления, 1895. — 31 с. — (Издательский комитет Харьковского общества грамотности ; № 34).

1898

18. **Днепр и Приднепровье.** — К. : Изд-во С. В. Кульженко. Киев. о-во грамотности, 1898. — 47 [3] с.

1899

19. **Странник Григорий Саввич Сковорода** : биогр. очерк. — 2-е изд. — Х. : Изд-во Харьк. о-ва распространения в народе грамотности, 1899. — 32 с.: портр.

1901

20. **Карл Великий.** — 2-е изд. — Х. : Изд-во Харьк. о-ва распространения в народе грамотности. 1901. — 48 с. — (Издательский комитет Харьковского общества грамотности).
21. **Сестра Катерина : (Рассказ об одной доброй англичанке).** — 4-е изд. — Х. : Тип. М. Зильберберг и с[ыно]вья, 1901. — 32 с. — (Издательский комитет Харьковского общества грамотности).

1902

22. **Братства в Юго-западной Руси** : ист. очерк. — 2-е изд. — Х. : Издат. комитет Харьк. о-ва грамотности, 1902. — 47 с.

1903

23. **Биография Дж. Гарибальди, освободителя Италии.** — Ростов на Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская Речь”, 1903. — 36 с.
24. **Братья Гракхи** : пер. с малорус. — Ростов на Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская Речь”, 1903. — [2], 28 с. — Название на обл.: Друзья римського народа братья Гракхи.
25. **Карл Великий.** — 3-е изд. — Х. : Издат. Ком. Харьк. о-ва грамотности, 1903. — 43 с. — (Издательский комитет Харьковского Общества грамотности).

1904

26. **Биография Дж. Гарибальди, освободителя Италии.** — 2-е изд. — Ростов на Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская Речь”, 1904. — 36 с.
27. **Божя іскра. Оповідання про Рафаеля.** — СПб. : Благотвор. О-во изд. Общеполезных и дешевых книг, 1904. — 48 с.
28. **На счастливых островах Ао-Тео-Роа (Новая Зеландия).** — Ростов на Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская Речь” Парамонова, 1904. — 52 с.
29. **Сестра Катерина : (Рассказ об одной доброй англичанке).** — 5-е изд. — Х. : Тип. Н. Петрова, 1904. — 32 с. — (Издательский комитет Харьковского общества грамотности).

1905

30. **Биография Дж. Гарибальди, освободителя Италии.** – Ростов на Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская Речь”, 1905. – 36 с.
31. **В стране вольного крестьянства (о Норвегии).** – Ростов на Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская Речь”, 1905. – 32 с.
32. **Друзья римского народа братья Гракхи** : пер. с малорус. – Ростов-на-Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская речь”, 1905. – 28 с.
33. **Как болгары добыли себе свободу.** – Ростов на Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская Речь”, 1905. – 62 с.
34. **Серед виноградарів південної Франції** / С. Русова, Хв. Вовк. – СПб., 1905. – 64 с. – (Благотворительное Общество общепольных и дешевых книг ; № 37). – Перед загл. авт.: С. Русова и Хв. Вовк.
35. **Швейцария – свободная народная республика.** – Ростов на Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская Речь”, 1905. – 32 с.

1906

36. **Луиза Мишель. Защита прав французских рабочих.** – Ростов на Дону : Изд-во и тип. Н. Парамонова „Донская речь”, 1906. – 43 с.
37. **Рылеев, певец и мученик свободы.** – СПб., 1906. – 30 с.
38. **Український букварь** : [граматика і читанка] : по підруч. А. Потебні. – СПб. : Т[оварищес]тво п. ф. „Електро-тип. Н. Я. Стойковой”, 1906. – 36 с. : іл. – (Благотворительное Общество общепольных и дешевых книг ; № 46).
39. **Як люди живуть в (у) Норвегії.** – СПб., 1906. – 48 с. – (Благотворительное Общество общепольных и дешевых книг ; № 48).

1907

40. **Отзыв о сочинениях В. П. Милорадовича.** – СПб., 1907. – 37 с.

1909

41. **Николай Васильевич Гоголь** : біогр. очерк. – СПб. : Тип. Альтшулера, 1909. – 51 с. – (Библиотека Юного Читателя).
42. **Як болгари здобули собі свободу?** / з рос. мови пер. Олена Охримович. – Л. : Друк Наук. т-ва ім. Т. Шевченко, 1909. – 56 с : іл. – (Вид-во Т-ва „Просвіта” ; Ч. 351).

1911

43. **Днепр и Приднепровье** : очерк. – 2-е изд. – М. : Изд-во кн. склада М. В. Клюкина, 1911. – 48 с. : ил., карт.
44. **Початкова географія.** – СПб., 1911. – 121 с. – (Благотворительное Общество общепольных и дешевых книг ; № 60).
45. **Тарас Григорьевич Шевченко: украинский народный поэт** : его жизнь и произведения. – СПб. : Сотрудник, 1911. – 80 с.

1912

46. **Націоналізація дошкільного виховання.** – Л. : Укр. шк., 1912. – 19 с.
47. **Одно слово правди за євреїв** (судові ритуальні єврейські справи). – СПб. : Вид-во В. Яковенко, 1912. – 32 с.
48. **Як люде живуть у Норвегії.** – СПб. : Тип. училища глухонемых, 1912. – 48 с.

1913

49. **Націоналізація дошкільного виховання.** – К. : Друк. 1-ї Друкар. спілки], 1913. – 19 с.
50. **Націоналізація дошкільного виховання.** – К. : Укр. школа, 1913. – 20 с.
51. **Что читать по украинской истории й литературе?** – СПб., 1913. – 11 с. – (Серия библиографических указателей ; № 3).

1914

52. **Нова школа.** – К. : [Друк. 1-ї Друкар. спілки, 1914]. – 24 с. (Українська педагогічна бібліотека / під ред. С. Черкасенка ; № 4).

1916

53. **Національні відносини в Бельгії.** – Катеринослав : [Укр. вид-во], 1916. – 20 с. – (Українське видавництво в Катеринославі ; № 1).
54. **Як люде живють в Норвегії і інші оповідання.** – Jersey City : Друк. „Свободи”, 1916. – 63 с.

1917

55. **„Дзелень-Бом!”** : зб. віршів для діток дошк. віку / передм. С. Ф. Русової ; вступ, ст. В. Чередниченко. – 2-ге вид. – Катеринослав : [Укр. вид-во], 1917. – 134 с.
56. **Національні відносини в Бельгії** / написала С. Русова ; Богдан Хмельницький в Галичині / написав Іван Крип'якевич. – Вінніпег, Манітоба : Накладом „Канадйского Фармера”, 1917. – 32 с. – (Б-ка „Канадйского Фармера” ; Рік 1917, чис. 2).
57. **Нова школа.** – 2-ге вид. – К. : Укр. школа. Друк. т-ва „Час”, 1917. – 20 с. – (Українська Педагогічна Бібліотека ; № 4).
58. **Позашкільна освіта: засоби її переведення.** – К. : Дзвін, 1917. – 87 с.
59. **Про колективне і групове читання.** – К. : Укр. школа. Друк. т-ва „Час”, 1917. – 20 с. – (Українська Педагогічна Бібліотека ; № 12).
60. **Український букварь** / по підруч. А. Потебні. – 2-ге вид. – Полтава : Електрич. тип. М. Г. Амчиславского, 1917. – 32 с. : іл. – (Вид-во Полтавської спілки споживчих товариств).

61. **Чехія та її національне відродження.** – Катеринослав : Укр. вид-во, 1917. – 30 с. – (Українське видавництво в Катеринославі).
62. **Що то є автономно-федеративний лад.** – К. : Вид-во Т-ва „Стара Громада”. Друк. Акц[іонер] Т-ва „П. Барскій”, 1917. – 40 с. – (Видавництво Товариства „Стара Громада” ; № 1).

1918

63. ***Брат і сестричка.** – Л., 1918.
64. **Брат і Сестричка ; Семеро гайворонів** : пер. з чес. / мал.: К. А., Ю. Р. – К. : Вид. Т-во „Волошки”, 1918. – 32 с.
65. **Дошкільне виховання.** – Катеринослав : Укр. вид-во, 1918. – 162 с.
66. **М. П. Драгоманов, його життя й твори.** – К., 1918. – 45 с.: портр.
67. **Методика початкової географії.** – К. : Укр. школа, 1918. – 31 с. – (Українська Педагогічна Бібліотека).
68. **Перша читанка для дорослих: для вечірніх і недільних шкіл.** – К., 1918. – 47 с.
69. **Позашкільна освіта. Засоби переведення** : лекції, читані на позашкільному факультеті Київського педагогічного інституту. – К. : Дзвін, [1918]. – 88 с. – (Українська школа. Українська Педагогічна Бібліотека).
70. **Початкова географія.** – 3-тє вид., виправл. – Умань ; [К.] : Друкар, 1918. – 118 с. – На обгортці зазначено місце видання: Київ.
71. **Початкова географія** / під ред. географ. комісії Т-ва Шкільної освіти. – 2-ге вид. – К. : Друкар, 1918. – 45 с.
72. **Початковий підручник французької мови задля самонавчання і перших класів гімназій з французько-українським словарем.** – Вінниця : [Вид. Вінниц. Просвіти], 1918. – 97 с.
73. **Український букварь** / по підруч. А. Потебні. – 3-тє вид. – К. : Союзбанк, 1918. – 32 с. – (Всеукраїнське Учительське Видавниче Товариство „Всеувито”).

1919

74. **В дитячому садку** : з змінами літературної комісії при дошкільному підвідділі. – Полтава : Вид. Від. Нар. Освіти при Полтав. Виконкомі Ради Р. С. і Ч. Д., 1919. – 20 с.
75. ***Драгоманов, його життя.** – Полтава, 1919.
76. **Сенкевич Г. Івась-музика** / пер. С. Русова. – Вінниця, 1919.
77. **Серед рідної природи** : зб. оповідань / мал. Ю. Русова. – Катеринослав ; Ляйпціг : Укр. вид-во, 1919. – 80 с.: іл.
78. **Український букварь** / по підруч. А. Потебні. – 4-тє вид. – К., 1919. – 32 с.

1920

79. **Григорій Савич Сковорода** : біогр. нарис / пер. з московської мови М. Л. [М. П. Левицький]. – Катеринослав : Вид. Союзу Спожив. Т-в. [Друк. І. Б. Вісьмана], 1920. – 16 с.

1922

80. **Географія. II : Західна Європа: підручник складений по діяльному методу для єдиної школи.** – Х. ; К. ; Відень ; Ляйпціг : Вукопспілка, 1922. – VIII, 202 с.
81. **Географія. III : позаєвропейські краї.** – Х. ; К. ; Відень ; Ляйпціг : Вукопспілка, 1922. – [2], 111 с.
82. **Серед рідної природи** : оповідання / мал. Ю. Русова. – Катеринослав ; Ляйпціг : Укр. вид-во, 1922. – 80 с.

1923

83. **Воробчик.** – Ужгород, 1923. – 8 с.
84. ***Єдина діяльна (трудова) школа** : вступна лекція на катедру педагогіки. – Катеринослав ; Ляйпціг : Укр. вид-во, 1923. – 53 с.
85. ***Курс французької мови.** – Подебради : Вид-во при Укр. госп. академії, 1923. – 357 с. – (Ч. 31).
86. ***Курс французької мови для студентів Української Господарської Академії в Подебрадах.** – Подебради : Вид-во при Укр. госп. академії, 1923. – 349 с.
87. ***Нова школа соціального виховання.** – Берлін : Вид-во Вировий, 1923. – 150 с.

1924

88. **Нова школа соціального виховання.** – Катеринослав ; Ляйпціг : Укр. вид-во за допомогою укр. громад. к-ту в Ч. С. Р., 1924. – 151 с.
89. **Теорія педагогіки на основі психології.** – Прага : Укр. Громад. Вид. фонд „Сіяч”, 1924. – 369 с.
90. **Теорія і практика дошкільного виховання.** – Прага : Укр. Громад. Вид. фонд „Сіяч”, 1924. – 125 с.

1925

91. **Дидактика.** – Прага : Укр. Громад. Вид. фонд „Сіяч”, 1925. – 191 с.

1927

92. **Нові методи дошкільного виховання.** – Прага : Укр. Громад. Вид. фонд „Сіяч”, 1927. – 112 с.

1934

93. **Наші визначні жінки** : літ. характеристики-силуети. – Коломия, 1934. – 92 с.: іл.
94. **Серед ідеалістів 70-х років: спомини.** – Прага : Вільна спілка, 1934. – 14 с.

1937

95. **Мої спомини.** – Л., 1937. – 284 с.

1945

96. **Наші визначні жінки.** – Вінніпег : Вид. заходом Союзу українців Канади, 1945. – 108 с.

1993

97. **Теорія і практика дошкільного виховання** / за ред. Н. Бічуя. – Л. ; Краків ; Париж : Просвіта, 1993. – 125 с.

1.4 Статті, рецензії, переклади з наукових збірників та періодичних видань

1888

98. **Село Ивановка :** (Опыт этнографической характеристики малорусского поселения в Новоросии) // Киев. старина. – 1888. – Т. 23, ноябрь. – С. 51–68.

1894

99. **Біографія Г. Ф. Квитки (Основьяненка)** // Квитка Г. Ф. Сочинения / Григорий Федорович Квитка. – Х. : Изд. Харьк. Уезд. Земства. Тип. Зильберберга, 1894. – Т. 6. – С. III–XLV.

1897

100. **Рец.:** Краткий очерк римских древностей согласно с гимназическими учебными планами и правилами для испытаний / сост. Н. Санчурский. – СПб, 1897 // Рус. Шк. – 1897. – № 1. – С. 189–191.

1898

101. **Восточнославянский учительский союз** // Рус. Шк. – 1898. – Т. 1. – С. 40–49.

1901

102. **Народный язык в народной школе :** (письмо из Полтавы) // Рус. богатство. – 1901. – № 9. – С. 12–14.

1902

103. **Народник в українській літературі :** [І. Котляревський] // Літ.-наук. вістн. – 1902. – Т. 17, ч. 2. – С. 81–97.
104. **Современная провансальская литература** // Рус. мысль. – 1902. – № 4. – С. 99–118.

1904

105. **Гражданские мотивы в малорусской современной поэзии** // Рус. мысль. – 1904. – № 8. – С. 83–93.
106. **Корханиди. Живе слово** // Рус. Шк. – 1904. – № 1. – С. 11–14.

107. **Старе і нове у сучасній українській літературі** / пер. з рос., передм. та післям. Івана Франка // Літ.-наук. вістн. – 1904. – Т. 25, ч. 2. – С. 65–78.
108. ***Старое и новое в современной украинской литературе** // Рус. мысль. – 1904.

1905

109. **Памяти М. П. Драгоманова** // Рус. мысль. – 1905. – № 8. – С. 50–71.

1906

110. ***До вчительської української спілки у Петербурзі** // Громадська думка. – 1906. – 19 трав. (№ 114). – С. 1–2.
111. **До 25-річчя українського театру** // Рус. Шк. – 1906. – № 12. – С. 5–7.
112. **К двадцатилетию украинского театра (посвящается глубокоуважаемой М. К. Заньковецкой)** // Рус. мысль. – 1906. – № 12. – С. 39–51.
113. **Курси народних вчителів в Києві** // Укр. Вісн. – 1906. – № 14. – С. 964–968.
114. **Рец.: Малорусская Хрестоматия „Винок”** / сост. Белоусенко. – СПб. : Изд-во Благотвор. О-ва общепользных и дешевых книг, 1905 // Рус. Шк. – 1906. – № 2. – С. 22.
115. **Страна : (відповідь С. Русової на ст. Лукашевича „Украинские национальные партии”)** // Громад. думка. – 1906. – 9 трав. (№ 105). – С. 1–2.
116. **Украинцы на съезде учителей** // Укр. Вестник. – 1906. – № 5. – С. 320.
117. **Український політичний клуб у Петербурзі** // Громад. думка. – 1906. – 24 січн. (№ 20). – С. 1–2.

1907

118. **Болгарский учительский Союз** // Рус. Шк. – 1907. – № 1. – С. 64–67.
119. **Восточнославянский учительский союз** // Рус. Шк. – 1907. – № 4. – С. 64–67.
120. **До національної школи у вотяків, якутів і татар** // Рус. Шк. – 1907. – № 12. – С. 30–35.
121. **Первые шаги к национализации народного просвещения в Украине** // Рус. Шк. – 1907. – № 10. – С. 44–45.
122. **Південнослов'янська учительська спілка** // Рус. Шк. – 1907. – № 4. – С. 64–67.
123. **Проект новой свободной школы для Украины** // Нар. Учитель. – 1907. – № 9. – С. 5–9.

124. **Хроника национальной школы** // Рус. Шк. – 1907. – № 11. – С. 44–47.
125. **Южно-Славянский Учительский Союз** // Рус. Шк. – 1907. – № 1. – С. 28–32.

1908

126. **Всеросійський жіничий з'їзд у Петербурзі** // Рада. – 1908. – 16 листоп. (№ 286). – С. 1–2.
127. **Из хроники национальной школы различных народов России** // Рус. Шк. – 1908. – № 4. – С. 26–31.
128. **К вопросу о белорусской школе** // Рус. Шк. – 1908. – № 11. – С. 39–42.
129. **Націоналізація позашкільної освіти у різних народностей Росії** // Рус. Шк. – 1908. – № 11. – С. 242–250.
130. **О еврейской национальной школе** // Рус. Шк. – 1908. – № 2. – С. 39–42.
131. **О национальной украинской школе прежде и теперь** // Рус. Шк. – 1908. – № 6. – С. 34–39.
132. **Передмова** : [до зб. „Поезії М. П. Старицького : 1861–1904 ”] // Старицький М. П. Поезії / М. П. Старицький. – К. : Друк С. А. Борисова, 1908. – С. 4–5.
133. **Популярно-народная украинская литература и учебники** // Для Народного Учителя. – 1908. – № 14. – С. 18–20.
134. **Рец.:** Книжка за книжкой М. Слепцовой. – 1907/8. – Сер. 5 // Рус. Шк. – 1908. – № 5/6. – С. 15–16.
135. **Среди словянских педагогических журналов** // Рус. Шк. – 1908. – № 5/6. – С. 23–29.
136. **Украинские учебные и популярные издания** // Для Нар. Учителя. – 1908. – № 13. – С. 22–24.
137. **Хроника Национальной школы различных народов России** // Рус. Шк. – 1908. – № 4. – С. 26–31.

1909

138. ***Доклад : (на I-м Всероссийском женском съезде при русском женском обществе в С.-Петербурге)** // Труды I-го Всероссийского женского съезда при русском женском обществе в С.-Петербурге, 10–16 декабря 1908 г. – СПб., 1909. – С. 153–157.
139. **З'їзд „Ліги освіти”???** // Рада. – 1909. – 8 січня (№ 5). – С. 2.

1910

140. **Дитячий Сад на національнім ґрунті** // Світло. – 1910. – Кн. 3 (ноябрь). – С. 44–54.

141. **Думки М. Драгоманова про освіту** // Світло. – 1910. – Кн. 4 (декабрь). – С. 30–33.
142. **Киевская выставка „Детский труд”** // Вестн. Воспитанія. – 1910. – Кн. 5. – С. 166–174.
143. **Киевское украинское общество „Просвіта”** // Рус. Шк. – 1910. – № 9. – С. 70–72.
144. **Народня початкова школа в Бельгії** // Світло. – 1910. – Кн. 1 (сентябрь). – С. 29–36.
145. **Национальное искусство** // Рус. Шк. – 1910. – № 3. – С. 53–59.
146. **Песталоці-Фребелевський будинок у Берліні** // Світло. – 1910. – Кн. 2 (октябрь). – С. 14–20.
147. **Приватна діяльність** // Світло. – 1910. – Кн. 2 (октябрь). – С. 3–6.
148. **Рец.: Методы первоначального обучения / [за заг. ред. А. Нечаева].** – Изд-во Пед. Акад., 1910 // Світло. – 1910. – Кн. 3 (ноябрь). – С. 77–80.
149. **Спогади про Пирогова** // Світло. – 1910. – Кн. 3 (ноябрь). – С. 18–21.
150. **Украинская литература в XIX веке : первый период с 1798 по 1862 г.** // История России в XIX веке. – [СПб.]: Изд. Т-ва Бр. А. и И. Гранат и К., [1910]. – Т. 4, гл. 13. – С. 289–317.

1911

151. **Бельгийская народная школа на Брюссельской выставке** // Рус. Шк. – 1911. – № 2. – С. 160–170.
152. **Два новых исследования по украиноведению** // Вестн. Воспитанія. – 1911. – № 8. – С. 35–39.
153. **Загальноземський з'їзд в справах народної освіти** // Світло. – 1911. – Кн. 1 (сентябрь). – С. 33–52.
154. **Новий учительський орган** // Світло. – 1911. – Кн. 3 (ноябрь). – С. 74–76.
155. **Новини французької педагогічної літератури** // Світло. – 1911. – Кн. 3 (ноябрь). – С. 77–79.
156. **Огляд педагогічних часописів : „Русская школа” за 1910 г. ; „Дошкольное воспитание” № 1–2 за 1911 г.** // Світло. – 1911. – Кн. 6 (февраль). – С. 69–71 ; 73–74.
157. **Огляд педагогічних часописів та журналів („Свободное воспитание”)** // Світло. – 1911. – Кн. 9 (май). – С. 69–74.
158. **Педагогічний журнал „Свободное воспитание” : [огляд]** // Світло. – 1911. – Кн. 9 (май). – С. 94–96.
159. **Про дитячі цяцьки** // Світло. – 1911. – Кн. 9 (май). – С. 56–60.

160. **Просвітній рух на Україні в 60-х роках** // Світло. – 1911. – Кн. 6 (февраль). – С. 34–42.
161. **Рец.:** Вінок. Перша читанка : хрестоматія для дітей мол. дошкіль. віку О. Білоусенка // Дошк. Воспитаніє. – 1911. – № 5. – С. 454–456.
162. **Рец.:** Зачиняев А. Азбука-творчество : психологическая система обучения. – Изд-во Новая Школа, 1910 // Світло. – 1911. – Кн. 5 (январь). – С. 78–79.
163. **Рец.:** Г. Коваленко. Про кріпацьку неволю, як вона стала і як зникла. – Вид. „Вік”. – № 66 // Світло. – 1911. – Кн. 9 (май). – С. 89–90.
164. **Рец.:** О. Олесь. Книжка третя. – К., 1911 // Літ.-наук. вісн. – 1911. – Т. 56. – С. 614–616.
165. **Рец.:** Чарнолусская Е. Общественные библиотеки в Америке. – Изд-во „Шк. и Ж.” // Світло. – 1911. – Кн. 8 (апріль). – С. 74–75.
166. **Рец.:** В. Чарнолусский. Настольная книга по народному образованию. Т. 4 // Світло. – 1911. – Кн. 9 (май). – С. 8.
167. **Рец.:** Черкасенко С. Маленький горбань та інші оповідання. – К. : Укр. учитель, 1911 // Світло. – 1911. – Кн. 4 (декабрь). – С. 63.
168. **Рец.:** Т. Г. Шевченко. Маленький Кобзар. – Вид. Благотвор. О-ва из общепольных и дешевых книг, 1911. – № 62 // Світло. – 1911. – Кн. 9 (май). – С. 90.
169. **М. О. Рубакин :** [до 25-річчя літ. діяльн. видат. рос. літератора-популяризатора] // Світло. – 1911. – Кн. 8 (апріль). – С. 65–66.
170. **Семейное воспитание** (про журнал) // Світло. – 1911. – Кн. 3 (ноябрь). – С. 81.
171. **Серед російських педагогічних журналів** // Світло. – 1911. – Кн. 4 (декабрь). – С. 72–76.
172. **40-летие Харьковского общества грамотности** // Рус. Шк. – 1911. – Кн. 5/6 (январь – февраль). – С. 38–44.
173. **Українські земства в справі зведення народної освіти** // Світло. – 1911. – Кн. 3 (ноябрь). – С. 32–47.
174. **Учительська анкета на Полтавських курсах** // Світло. – 1911. – Кн. 3 (ноябрь). – С. 68.
175. **Шкільні екскурсії і їх значення** // Світло. – 1911. – Кн. 8 (апріль). – С. 25–34.
176. **Шкільні свята :** [відгук на ст. Х. Д. Алчевської „Школьные праздники”] // Світло. – 1911. – Кн. 9 (май). – С. 85–86.

1912

177. **До сучасного становища народного учителя** // Світло. – 1912. – Кн. 6 (февраль). – С. 36–43.

178. **З російської педагогічної преси** // Світло. – 1912. – Кн. 8 (апріль). – С. 66–69.
179. **Издания „Украинского учителя” (о книгах для самых маленьких на украинском языке)** // Дошк. Воспитаніє. – 1912. – № 1. – С. 62–63.
180. **Каталог книг для детского чтения** // Світло. – 1912. – Кн. 2 (октябрь). – С. 86–87.
181. **П. Лесгафт та його педагогічні ідеї** // Світло. – 1912. – Кн. 9 (май). – С. 16–25.
182. **Национальный вопрос в европейском освещении** // Укр. Жизнь. – 1912. – № 10. – С. 78–83.
183. **Націоналізація дошкільного виховання** // Світло. – 1912. – Кн. 4 (декабрь). – С. 15–26.
184. **„Общее дело”** // Світло. – 1912. – Кн. 1 (сентябрь). – С. 67–69.
185. **Пам'яті О. О. Андрієвського** // Світло. – 1912. – Кн. 7 (март). – С. 41–44.
186. **Рец.: Е. Фортунатова и Шлегер. Зрительный диктант. Первые шаги.** – Изд-во Горбунова-Посадова; А. Б. и В. Минервины. Малыш за работой и руководство к преподаванию по этой книге. – Изд-во Горбунова-Посадова // Світло. – 1912. – Кн. 7 (март). – С. 66–67.
187. **Жан-Жак Руссо (1712–1912)** // Світло. – 1912. – Кн. 1 (сентябрь). – С. 6–14.
188. **Современная украинская лирика** // Укр. Жизнь. – 1912. – № 4. – С. 44–45.
189. **Становище початкової освіти в Київському земстві** // Світло. – 1912. – Кн. 5 (январь). – С. 56–57.
190. **60-літні роковини „Хатини дядька Тома”** // Світло. – 1912. – Кн. 8 (апріль). – С. 22–26.

1913

191. **Библиотека народного учителя** / под ред. Н. Румянцева // Світло. – 1913. – Кн. 1 (сентябрь). – С. 71–72.
192. **В оборону сказки** // Світло. – 1913. – Кн. 7 (март). – С. 3–8.
193. **Дещо про сербську сучасну літературу** // Літ.-наук. вістн. – 1913. – Т. 64. – С. 351–359.
194. **Дещо про сучасне французьке письменство** // Літ.-наук. вістн. – 1913. – Т. 62. – С. 486–499.
195. **Дитячий садок на селі** // Світло. – 1913. – Кн. 3 (ноябрь). – С. 70.
196. **Дошкільне виховання** // Світло. – 1913. – Кн. 1 (сентябрь). – С. 20–26; Кн. 2 (октябрь). – С. 42–49; Кн. 3 (ноябрь). – С. 7–14.

197. **З біжучого життя**: [промова на з'їзді жін. освіти й родин. виховання] // Світло. – 1913. – Кн. 5 (январь). – С. 56–62.
198. **Ідейні підвалини школи** // Світло. – 1913. – Кн. 8 (апріль). – С. 33–38.
199. **К национализации начальной школы на окраинах России** // Вестн. Воспитанія. – 1913. – Кн. 2 (октябрь). – С. 193–201.
200. **К 40-летнему юбилею Юго-Западного Отдела Императорского Географического Общества** // Укр. Жизнь. – 1913. – № 11. – С. 28–40.
201. **На з'їзді жіночої освіти й родинного виховання** // Світло. – 1913. – Кн. 5 (январь). – С. 56–62.
202. **На лекціях Єлачича** // Світло. – 1913. – Кн. 7 (март). – С. 33–35.
203. **Націоналізація дошкільного виховання** // Світло. – 1913. – Кн. 5 (январь). – С. 15–22.
204. **О современных национальных вопросах** // Укр. Жизнь. – 1913. – № 10. – С. 65.
205. **Огляд російських педагогічних журналів** // Світло. – 1913. – Кн. 8 (апріль). – С. 68–71.
206. **Рец.:** Єлачич Е. Сборник статей по вопросам детского чтения, 1912 // Світло. – 1913. – Кн. 4 (декабрь). – С. 73–74.
207. **Рец.:** Золотарев С. А. Очерки по истории педагогики на Западе и в России. – СПб, 1910 // Світло. – 1913. – № 7 (март). – С. 3–8.
208. ***Рец.:** Чепига Я. Проблемы виховання й навчання. Кн. 1. – К., 1913 // Рус. Шк. – 1913. – № 11. – С. 28–29.
209. **Українські дитячі книжки** // Світло. – 1913. – Кн. 4 (декабрь). – С. 43–47.
210. **Шевченко и украинское общество 60-х годовъ** // Укр. Жизнь. – 1913. – Кн. 2. – С. 35–53.

1914

211. ***Жінка в поезії Шевченка** // Літ.-наук. вістн. – 1914. – Т. 65. – С. 242–247.
212. **З з'їзду учителів** // Світло. – 1914. – Кн. 5 (январь). – С. 6–19.
213. **К подготовке народных учителей** // Учитель и Шк. – 1914. – № 5 (январь). – С. 20–23.
214. **Олександра Ковальська (некролог)** // Світло. – 1914. – Кн. 1 (сентябрь). – С. 56–62.
215. **Мати в поезії Шевченка** // Світло. – 1914. – Кн. 6 (февраль). – С. 25–29.
216. **Нова школа** // Світло. – 1914. – Кн. 7/8 (март – апріль). – С. 1–16.

217. **Новини нашої літератури** : О. Олесь, Драматичні етюди // Літ.-наук. вістн. – 1914. – Т. 65. – С. 280–283.
218. **Республіка молоді в Америці** // Світло. – 1914. – Кн. 7/8 (март – апріль). – С. 66–73.
219. **Рец.:** Французькі „Національні Анналі” кн.. VII–X за 1913 р. і I–II за 1914 р. // Літ.-наук. вістн. – 1914. – Т. 65. – С. 602–607.
220. ***Ручна праця в національній школі:** (доклад, прочитаний в іногородчеській комісії 1-го загального російського з’їзду учителів, 23–30 грудня 1913 р.) // Світло. – 1914. – Кн. 6 (февраль). – С. 61–62.
221. **Французькі літні колонії для школярів** // Світло. – 1914. – Кн. 5 (январь). – С. 39–44.

1915

222. **Влияние окружающей среды в деле воспитания** // Вестн. Воспитанія. – 1915. – № 3. – С. 163–177.
223. **Национализация внешкольного образования у разных народностей России** // Рус. Шк. – 1915. – № 3. – С. 240.

1916

224. **Дошкольное воспитание в деревне** // Вестн. Воспитанія. – 1916. – № 7. – С. 133–145.
225. **Сказка и её роль в детской жизни** // Вестн. Воспитанія. – 1916. – № 5. – С. 146–165.
226. **Украинская детская литература:** (доклад, прочитаний 22-го декабря на заседании Черниговского отдела „Петроградского родительского кружка”) // Укр. Жизнь. – 1916. – № 10/11. – С. 118.

1917

227. **Від відділу позашкільної освіти при генеральному секретаріаті** // Вільна Укр. Шк. – 1917. – № 1. – С. 42–47.
228. ***Єднання вчителів** // Нова Рада. – 1917. – 21 квіт. – С. 5.
229. **На день реформи Шкільних Округ** // Вільна Укр. Шк. – 1917. – № 3/4. – С. 178–179.
230. **Націоналізація школи** // Вільна Укр. Шк. – 1917. – № 1. – С. 3–7.
231. **Передмова до читанки „Дзелень-Бом”** // Вільна Укр. Шк. – 1917. – № 2. – С. 89–91 ; № 3/4. – С. 166–169.
232. **Позашкільна освіта** // Вільна Укр. Шк. – 1917. – № 2. – С. 89–91 ; № 3/4. – С. 166–169.
233. **Рец.:** Дітські пісні, казки й загадки / зложив М. Лободовский, рисунки П. Холодного. – Вид. Укр. Тов. Шкільної Освіти // Вільна Укр. Шк. – 1917. – № 1. – С. 58.
234. **Рец.:** О. Олесь. Поезія самотності : (з приводу п’ятої книжки поезії О. Олеся) // Літ.-наук. вістн. – 1917. – Т. 68. – С. 92–95.

1918

235. **Микола Вороний** : [до 25-ліття його творчості] // Літ.-наук. вістн. – 1918. – Т. 72. – С. 28–30.
236. **Дещо з філософії виховання** // Вільна Укр. Шк. – 1918. – № 10. – С. 306–316.
237. **Микола Лисенко** : [промова на концерті, присвяч. пам'яті М. В. Лисенка] // Вільна Укр. Шк. – 1918. – № 4. – С. 233–235.
238. **Спомини про перший театральний гурток у Києві** // Літ.-наук. вістн. – 1918. – Т. 70, ч. 2. – С. 104–107.
239. **Федеративна ідея в творах Шевченка** // Вільна Укр. Шк. – 1918. – № 7. – С. 97–101.
240. **Шевченко і малі діти** // Вільна Укр. Шк. – 1918. – № 7. – С. 114–115.

1919

241. **Среди славянских педагогических журналов** // Рус. Шк. – 1919. – № 1. – С. 23–24.
242. ***До культурного об'єднання з Галичиною** // Республіка. – 1919. – 20 квіт. (Чис. 67). – С. 13–14.

1921

243. **В Кам'янецькому університеті: враження з останніх часів** // Укр. Трибуна. – Варшава, 1921. – Чис. 194. – С. 2–3.

1922

244. **З Відня до Гааги** // Нова Україна. – 1922. – № 6. – С. 25–28.
245. **Дмитро Маркевич (посмертна згадка)** // Літ.-наук. вістн. – 1922. – Т. 78. – С. 30–36.
246. **Народні бібліотеки й читальні в Чехії** // Укр. Книгозн. – 1922. – Ч. 3. – С. 4–15.
247. **Наша дитяча література** // Нова Україна. – 1922. – Ч. 16/18. – С. 96–100.
248. **Освіта в Чехословацькій республіці** // Нова Україна. – 1922. – Ч. 10/11. – С. 35–38.
249. **Природознавство в сучасному вихованні** // Світло. – 1922. – Чис. 4/6. – С. 79–83.
250. **Свята на чужині** // Укр. Трибуна. – 1922. – Ч. 12. – С. 3.
251. **Свято єднання і братолюбія** // Нова Україна. – 1922. – Ч. 8/9. – С. 60–61.
252. **Я. С. Степовий** // Укр. Трибуна. – 1922. – Ч. 8. – С. 3.

1923

253. **Два міжнародні конгреси** // Нова Україна. – 1923. – Ч. 10. – С. 159–164.
254. ***До Риму на два конгреси** // Нова Україна. – 1923. – Ч. 6. – С. 241.
255. **До українських родин** // Укр. сурмач. – 1923. – Ч. 46. – С. 8.
256. **На чужині і дома** : лист із Праги // Трибуна України. – 1923. – № 5/7. – С. 118–119.
257. **Освіта на Україні в большевицькім освітленню** // Нова Україна. – 1923. – Ч. 5. – С. 146–153 ; Ч. 6. – С. 146–151.
258. **Пам'яті Е. Ренана** // Нова Україна. – 1923. – Ч. 12. – С. 11–12.
259. **Педагогічні основи нової школи** // Укр. сурмач. – 1923. – Ч. 51. – С. 2–3 ; Ч. 53. – С. 2–3.
260. **Школа українських пластунів, Щепйорно, 1923** // Нова Україна. – 1923. – Ч. 7/8. – С. 336.

1924

261. **Лист з Копенгаги: з'їзд жіночих інтернаціональних рад** // Діло. – 1924. – Ч. 163. – С. 1–2.

1925

262. **Дещо про сучасну дитячу книжку** // Рідна Шк. – 1925. – Ч. 2. – С. 21–22.

1926

263. **Виховання і соціологія Дюркгейма** // Суспільство. – 1926. – Ч. 3/4 – С. 139–142.
264. **Правила й програми для вступу до Інститутів, Технікумів, Рабфаків та профшкіл УСРР на 1925–1926 рр.** // Нова Україна. – 1926. – Ч. 3/4. – С. 151–152.
265. **Спомини про празьке видання творів Т. Шевченка** // Спудей. – 1926. – Ч. 4. – С. 30–32.

1927

266. **Діяльність норвезьких жінок** // Жін. доля. – 1927. – Ч. 11. – С. 8.
267. **Колись і тепер** // В 25 роковини Української Захоронки. – Л., 1927. – С. 15–21.
268. **Націоналізм та інтернаціоналізм у вихованні** // Наш світ : альм. „Жіночі Доли” з дод. календаря на рік 1928. – Коломия, 1927. – С. 55–58.
269. **Нова книга про жидів на Сході Європи** // Нова Україна. – 1927. – Ч. 8/9. – С. 58–64.

1928

270. **Зернятко** : пер. з англ. // Молоді Каменярі. – 1928. – Ч. 4. – С. 2–4.

271. **Парова машина** // Молоді Каменярі. – 1928. – Ч. 1. – С. 2.
272. **Український „Дитячий Притулок” в Чехословацькій Республіці** // Жін. доля. – 1928. – Ч. 8. – С. 11.
273. **Clare Cheridan** / Across Europe with Satanella. New York. 1925 (Через Європу на Сатанеллі) // Нова Україна. – 1928. – Ч. 1/3. – С. 72–73.

1929

274. **Бойовничий нахил** // Для неї – все! : альм. „Жіночої Долі” з дод. календаря на 1930. – Коломия, 1929. – С. 36–38.
275. **Діточі малюнки** // Нова хата. – 1929. – № 12. – С. 1–2.
276. **Конгрес Освітніх Товариств** // Діло. – 1929. – Ч. 172. – С. 1–2.
277. **Конгрес Світового Союзу Освітніх Товариств** // Шлях виховання й навчання. – 1929. – Ч. 7/9. – С. 25–26.
278. **Суспільні питання виховання** // Життя і знання. – 1929. – № 2. – С. 161–163.
279. **Рабіндранат Тагор – виховник** // Праці Українського Високого Педагогічного Інституту ім. Михайла Драгоманова у Празі : наук. зб. – Прага, 1929. – Т. 1. – С. 293–304.
280. **Як ми подорожуємо на воді?** // Молоді Каменярі. – 1929. – Ч. 1. – С. 22–23.

1930

281. **Дивний звір – хижак** // Світ дитини. – 1930. – Ч. 2. – С. 33–37.
282. **Наталія Кобринська** // Народознавство : зб. відділу Народознавства Українського Соціологічного Інституту в Празі. – Прага, 1930. – Т. 1/3. – С. 269–287.
283. **Пам'яті лицарів (спогади)** // Дніпро : календар-альманах на звичайний рік 1930. – Л., 1929. – С. 8–10.
284. **Спиридон Черкасенко, поет-педагог (3 нагоди 25-ліття письменницької діяльності)** // Життя і знання. – 1930. – Ч. 10/11. – С. 298–299.

1931

285. **О. М. Барвінок-Кулішева** // Жіноча доля. – 1931. – Ч. 30. – С. 5–6 ; Ч. 32. – С. 5–6 ; Ч. 33. – С. 3–5.
286. ***В. Винниченко. Намисто** // Шлях виховання й навчання. – 1931. – Ч. 4 – С. 148–149.
287. **В інтернаціональному педагогічному бюро в Женеві** // Нова хата. – 1931. – № 3. – С. 5–6.
288. **Дніпрова Чайка (Людмила Березина-Василевська)** // Нова хата. – 1931. – № 10. – С. 1–3.

289. **Значіння соціальної психології для виховання** // Шлях виховання й навчання. – 1931. – Ч. 1. – С. 8–11 ; Ч. 2. – С. 46–50 ; Ч. 3. – С. 86–89 ; Ч. 4. – С. 128–131 ; Ч. 5. – С. 166–168.
290. **Валерія О’Коннор-Вілінська** // Життя і знання. – 1931. – Ч. 5. – С. 143.
291. **Валерія Олександрівна О’Коннор-Вілінська** // Жін. доля. – 1931. – Ч. 1/2. – С. 4.
292. **Педагог-ідеаліст Адольф Беррієр** // Шлях виховання й навчання. – 1931. – Ч. 7. – С. 252–259.
293. **Свято однієї з піонерок нашого відродження : подяка С. Русової** // Діло. – 1931. – Ч. 143. – С. 4.
294. **П. І. Холодний** // Нова хата. – 1931. – № 4. – С. 5–6.

1932

295. **Вожена Нємцова** // Жін. доля. – 1932. – Ч. 21/22. – С. 9–10.
296. **До 71-х роковин з дня смерті Т. Шевченка** // Жін. доля. – 1932. – Ч. 9. – С. 3–4.
297. **Казки Божени Нємцової** // Праці Українського Високого Інституту ім. Михайла Драгоманова у Празі : наук. зб. – Прага, 1932. – Т. 2. – С. 257–260.
298. **Микола Лисенко** // Життя і знання. – 1932. – Ч. 14. – С. 422–423.
299. **Подорожні вражіння** // Жін. доля. – 1932. – Ч. 23. – С. 4–5.
300. **Протест Української Жіночої Національної Ради в Празі проти подій на Дністрі** / Русова С., Кононенко Х. // Тризуб. – 1932. – Ч. 22. – С. 40–41.
301. **Сучасні течії в новій педагогіці** // Шлях виховання й навчання. – 1932. – Ч. 1. – С. 1–12 ; Ч. 2. – С. 65–76 ; Ч. 3. – С. 129–139 ; Ч. 4. – С. 185–202.
302. **Микита Шаповал** // Життя і знання. – 1932. – Ч. 8. – С. 251.

1933

303. **Христя Алчевська (1882–1932)** // Нова хата. – 1933. – № 3. – С. 2 ; Самостійна Думка. – 1933. – Ч. 11/12. – С. 314.
304. **Глобальна метода в народних школах Чехословаччини** // Шлях виховання й навчання. – 1933. – Ч. 4. – С. 139–144.
305. **Голод на Україні** / Русова С., Кононенко Х. // Трудова Україна. – 1933. – Ч. 10. – С. 1–4.
306. **Два українські з’їзди** // Жін. доля. – 1933. – Ч. 22. – С. 4–5.
307. **Декралі** // Укр. шк. – 1933. – Ч. 1/2. – С. 7–13.
308. **До жінок світу : відозва в справі рятування дітей** // Жін. голос. – 1933. – Ч. 6/7. – С. 16–18.

309. **До Українського Національного Конгресу** // Діло. – 1933. – Ч. 316. – С. 1.
310. **Краєзнавство в народній школі** // Шлях виховання й навчання. – 1933. – Ч. 1. – С. 25–33.
311. **М. А. Марко Вовчок (1834–1907)** // Самостійна Думка – 1933. – Ч. 2. – С. 43–44.
312. **Українські жінки-етнографи** // Жін. доля. – 1933. – Ч. 4. – С. 7–8 ; Ч. 8. – С. 5–6.
313. **М. Ю. Шаповал** // Трудова Україна. – 1933. – Ч. 2. – С. 17–18.

1934

314. **День у Чернівцях** // Жін. доля. – 1934. – Ч. 15/16. – С. 8–9.
315. **М. К. Заньковецька** // Жін. доля. – 1934. – Ч. 21. – С. 6–7.
316. **Картина споминів про Михайла П. Драгоманова** // Праці Українського Високого Педагогічного Інституту ім. Михайла Драгоманова у Празі : Драгоманівський зб. / за ред. В. Сімоновича. – Прага, 1934. – С. 135–143.
317. **Привіти „Жіночій долі”** : від У. Ж. Н. Р. в Ч. С. Р. / Русова С., Галаган О. та ін. // Жін. доля. – 1934. – Ч. 22. – С. 6.
318. **Рец.: О. Кисілівська. Швейцарія.** – Коломия, 1933 р. // Учит. Голос. – 1934. – Ч. 4/5. – С. 104.
319. **Ювілей Українського Жіноцтва** // Час. – 1934. – Ч. 1564. – С. 3.

1935

320. **Весна і діти** // Нова хата. – 1935. – № 7. – С. 2.
321. **Виховне значіння дитячого театру** // Рідна шк. – 1935. – Ч. 5. – С. 71–72.
322. **Михайло Грушевський** // Жінка. – 1935. – Ч. 1. – С. 2–3.
323. **Дещо про дефективних дітей у школі** // Шлях виховання й навчання. – 1935. – Ч. 1. – С. 34–41 ; Ч. 2. – С. 73–92.
324. **Дитяча „Ялинка” в Празі** // Жін. доля. – 1935. – Ч. 3. – С. 9–10.
325. **Жіночі постаті в совітській літературі** // Жінка. – 1935. – Ч. 10. – С. 4–7.
326. **З Підкарпаття** // Жін. доля. – 1935. – Ч. 18. – С. 5.
327. **Незаступна втрата** // Нова хата. – 1935. – № 13/14. – С. 6.
328. **Сорок літ!..** // Жар. – 1935. – Ч. 1. – С. 2.
329. **Lugene Devand: „La pedagogie scalavire en rusie sovitique”. La doctrine. Paris, 1932** // Шлях виховання й навчання. – 1935. – Ч. 3. – С. 192–193.

1936

330. **В Китайській школі** : пер. з англ. // На Сліді. – 1936. – Ч. 8. – С. 134–135.
331. **Вечір у пана М. Бойченка** // Жін. доля. – 1936. – Ч. 11. – С. 3.
332. **Десятилітній ювілей Української Реальної Гімназії в Чехословаччині** // Рідна шк. – 1936. – Ч. 21. – С. 307–309.
333. **Дещо до сучасної педагогіки** : про психологічні і педагогічні заперечення двомовності // Шлях виховання й навчання. – 1936. – Ч. 1. – С. 4–10.
334. **Дещо про український моральний тип: де шукати його зразків?** // Жінка. – 1936. – Ч. 18. – С. 2.
335. **З великих днів : (уринок із спогадів)** // Нова хата. – 1936. – № 10. – С. 2.
336. **1 листопада в українській гімназії в Ржевниці** // Жін. доля. – 1936. – Ч. 23. – С. 6.
337. **Під увагу українського громадянства** // Укр. Тиждень. – 1936. – Ч. 4. – С. 1–2.
338. **Подяка С. Ф. Русової** // Укр. Тиждень. – 1936. – Ч. 12. – С. 3–4.
339. **Роль жінки у дошкільному вихованні** // Рідна шк. – 1936. – № 6. – С. 84–86.
340. **Софія Русова вітає Всесвітній Союз Українок** // Жінка. – 1936. – Ч. 7/8. – С. 4.
341. **Сучасна українка** // Жін. Голос. – 1936. – Ч. 1. – С. 3–4.
342. **Тихі героїні...** // Жін. доля. – 1936. – Ч. 18. – С. 5–6.
343. **Ті, що від нас відійшли: Любов Шелухіна** // Жінка. – 1936. – Ч. 9. – С. 8.

1937

344. **„Ars-arma pro patria”** : з приводу появи „Свята державности” Н. Геркен-Русової // Жінка. – 1937. – Ч. 5. – С. 3.
345. **Великдень у Кам'янці** // Нова хата. – 1937. – Ч. 9/10. – С. 2.
346. **Гарні ідеї і важка дійсність** : з приводу IX Конгресу Міжнародної жіночої Ліги миру і свободи // Жінка. – 1937. – Ч. 15/16. – С. 2–3.
347. **Двадцять літ тому** // Нова хата. – 1937. – № 8. – С. 3, 12.
348. **Довкола Конгресу Ліги миру і свободи: чи слушно мене обвинувачують?** // Жінка. – 1937. – Ч. 19/20. – С. 2.
349. **Думки португальського диктатора про виховання** // Рідна шк. – 1937. – Ч. 15/16. – С. 224–225.
350. **Душа юнака та його виховання** // Жінка. – 1937. – Ч. 3. – С. 2–3.
351. **Микола Лисенко** // Жін. доля. – 1937. – Ч. 10. – С. 13.

352. **Похорон Масарика** // Жінка. – 1937. – Ч. 19/20. – С. 6.
353. **Що наша молодь читає** // Жін. доля. – 1937. – Ч. 8/9. – С. 18–19.

1938

354. **Виховні обов'язки** // Нова хата. – 1938. – № 4. – С. 11.
355. **Дещо з давнього минулого** // Діло. – 1938. – Ч. 9. – С. 8.
356. **Легенда** // Нова хата. – 1938. – № 8. – С. 1.
357. **Молодь серед хаосу** // Жінка. – 1938. – Ч. 4. – С. 4.
358. **Моральні завдання сучасної школи** // Рідна шк. – 1938. – Ч. 7. – С. 109–113.
359. **Наталка Полтавка і її правнучка** // Громадянка. – 1938. – Ч. 5. – С. 2–3.
360. **Новий плян навчання в народніх школах в Бельгії** // Рідна шк. – 1938. – Ч. 20. – С. 208–210.
361. **Спогади в Шевченкові дні** // Жінка. – 1938. – Ч. 6. – С. 2.
362. **Чи потрібна жінкам освіта?** // Громадянка. – 1938. – Ч. 6. – С. 7.

1952

363. **Жіночий конгрес у Вашингтоні** // Когуська Л. Чверть століття на громадській ниві: 1926–1951: історія Союзу українок Канади / Л. Когуська. – Вінніпег, 1952. – С. 20–22.

1989

364. **Спомини**: [уривки] // Самі про себе: автобіографії видатних українців ХІХ-го ст. / Укр. Вільна Акад. Наук у США; ред. Ю. Луцький. – Нью Йорк: [б. в.], 1989. – С. 205–218.

1991

365. **Дошкільне виховання**: [скорочено] // Україна. – 1991. – № 4. – С. 40–41.
366. **Націоналізація дошкільного виховання**: [скорочено] // Україна. – 1991. – № 2. – С. 45; № 3. – С. 38–40.
367. **Український дитячий садок**: [уривок] // Україна. – 1991. – № 5. – С. 44.

1992

368. **Мова** // Життя і шк. – 1992. – № 1. – С. 28–33.
369. **Нові методи дошкільного виховання** // Дошкіль. виховання. – 1992. – № 2/3. – С. 13.
370. **У дитячому садку** // Витоки. – 1992. – 8 груд. – С. 12–35.
371. **Україна у творах її письменників** // Почат. шк. – 1992. – № 3/4. – С. 45–47.

1993

372. **О необходимости малорусских книг** // Просвіта. – 1993. – Серп. (Вип. 22). – С. 4.

1994

373. **Нова школа соціального виховання** // Укр. освітн. журн. – 1994. – № 1. – С. 12–43.

1995

374. **Визначні наші жінки** // Неопалима купина. – 1995. – № 1/2. – С. 3–80.
375. **Ідейні підвалини школи** // Барви творчості : наук.-метод. зб. / за ред. І. Г. Єрмакова. – К., 1995. – С. 30–36.
376. **„Мати” в поезії Т. Г. Шевченка** // Дивослово. – 1995. – № 9. – С. 59–60.
377. **Нова школа** // Барви творчості : наук.-метод. зб. / за ред. І. Г. Єрмакова. – К., 1995. – С. 18–30.

1996

378. **Визначні ідеї Г. Сковороди** // Дивослово. – 1996. – № 8. – С. 42–45.
379. **Мати в поезії Шевченка** // Світло. – 1996. – Чис. 2. – С. 60–61.

1997

380. **Дошкільне виховання : зовнішні чуття** // Наша дитина. – 1997. – № 2. – С. 7.
381. **Французька преса про український нарід** // Хата. – 1997. – № 3. – С. 6.
382. **Шевченко і малі діти** // Укр. мова та літ. – 1997. – Чис. 23. – С. 4.

1998

383. **В дитячому садку** // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 166–182.
384. **Виховні ідеї Г. С. Сковороди** / пер. з рос.: О. Пшеврацької, Н. Проскури // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 120–127.
385. **Дещо з філософії виховання** // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 128–140.
386. **Значення соціальної психології для виховання** // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 140–153.
387. **Нова українська культурна установа** // ПостМетодика. – 1998. – № 2. – С. 51–52.

388. **Нова школа** // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 154–165.
389. **Підготовка садівниць** // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 183–189.
390. **Шевченко і малі діти** // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 189–191.

1999

391. **Мої спомини** // Укр. іст. журн. – 1999. – № 5. – С. 139–148.

2000

392. **Твори Софії Русової** // Дит. садок. – 2000. – Берез. (Чис. 9). – Вкладка, с. 1–8.

Зміст: Підготовка садівниць ; Шевченко і малі діти.

2001

393. **До сучасного становища народного учителя** // Світло. – 2001. – Чис. 1. – С. 52–54.

2003

394. **Ідейні підвалини школи** // Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.): хрестоматія / упоряд.: Л. Д. Березівська, Н. П. Дічек та ін. ; наук. ред. О. В. Сухомлинська. – К., 2003. – С. 150–153.

395. **Нова школа** // Все для вчителя. – 2003. – Верес. (№ 27). – С. 5–10.

396. **Просвітній рух на Вкраїні в 60-х роках** // Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.): хрестоматія / упоряд.: Л. Д. Березівська, Н. П. Дічек та ін. ; наук. ред. О. В. Сухомлинська. – К., 2003. – С. 138–143.

2004

397. **Дошкільне виховання ; У дитячому садку** : [скорочено] // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посіб. / вступ. слово, нариси та упоряд. З. Н. Борисова. – К., 2004. – С. 262–282.

398. **Ідейні підвалини школи** // Шкіл. б-ка плюс. – 2004. – Лют. (№ 4). – С. 5–7.

399. **Роль жінки у дошкільному вихованні** // Дит. садок. – 2004. – Груд. (№ 48). – С. 6.

2006

400. **Дещо з сучасної педагогіки** // Зайченко І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. для студ. пед. спец. вузів / Зайченко І. В. – [3-тє вид., доповн. і переробл.]. – Чернігів, 2006. – С. 252–258.

401. **Моральні завдання сучасної школи** // Зайченко І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. для студ. пед. спец. вузів / Зайченко І. В. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – Чернігів, 2006. – С. 258–262.
402. **Нова школа** // Зайченко І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. для студ. пед. спец. вузів / Зайченко І. В. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – Чернігів, 2006. – С. 213–223.
403. **Суспільні питання виховання** // Зайченко І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. для студ. пед. спец. вузів / Зайченко І. В. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – Чернігів, 2006. – С. 243–248.
404. **Сучасна мрія виховання** // Зайченко І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. для студ. пед. спец. вузів / Зайченко І. В. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – Чернігів, 2006. – С. 248–252.

2008

405. ***Твори** // Хрестоматія з української класичної педагогіки: К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, Г. Ващенко, В. Сухомлинський : навч. посібник / уклад.: Володимир Петрович Кравець, Олександр Іванович Мешко. – К., 2008. – С. 108–127.

Див. також № 1277, 1282

Розділ 2. Життя й громадсько-освітня діяльність С. Ф. Русової у дослідженнях науковців України і світу

2.1. Біографія С. Ф. Русової у вітчизняних і зарубіжних публікаціях

1904

406. **В. Н. [Науменко В.] Русова С. Малорусскія женщины XVI и XVII века** : (сборник „К свету”. – С. 205–219) : [відгук на ст. С. Русової] / В. Науменко // Киев. старина. – 1904. – Т. 87, октябрь. – С. 43–44.

1905

407. **Исторические антитезы** : [про ст. С. Русової в газеті „Наши Дни”. – 1905. – № 36, № 39] // Киев. старина. – 1905. – Т. 88, февраль. – С. 150–151.
408. ***[Дорошенко Д.]. Нові народні видання** : [рец. на кн. С. Русової і Хв. Вовк. „Серед виноградарів південної Франції”] // Громад. думка. – 1906. – 3 лют. (№ 22). – С. 4.

1917

409. **Абломська, К.** Де-які питання початкової методики : (з приводу кн. С. Русової – „Нова школа” і „Про колективне та групове читання” і Я. Чепіги – „Методичні замітки до навчання по звуковому методу”) / К.Абломська // Вільна Укр. Шк. – 1917. – № 5/6. – С. 77–81.

1921

410. **Софія Русова в Галичині** // Укр. трибуна. – 1921. – Ч. 187. – С. 4.

1922

411. **Білецький, Л.** **Софія Русова** / Л. Білецький // Світло. – 1922. – Чис. 1/3. – С. 10–11.
412. **Білецький, Л.** **Софія Русова** / Л. Білецький // Учит. слово. – 1922. – Ч. 2/4. – С. 4–6.

1926

413. **Мандрика, М.** **Ювілей С. Ф. Русової** / М. Мандрика // Нова Україна. – 1926. – Ч. 7. – С. 61–62.
414. **Ювілей пані професорки С. Ф. Русової** // Студент. вістн. – 1926. – Ч. 5. – С. 25.

1927

415. **Обідний, М.** **С. Ф. Русовій** / М. Обідний // Нова Україна. – 1927. – Ч. 6/7. – С. 9.

1929

416. **Малицька, К.** **Софія Русова в рідній школі і захоронці** : між дітьми і про дітей / К. Малицька // Нова хата. – 1929. – № 12. – С. 8–9.

1931

417. **Животко, А.** **Поклін громадській робітниці** (з приводу ювілею Софії Русової) / А. Животко // Кооперат. республіка – 1931. – Ч. 6. – С. 203–205.
418. **Омельченко, М.** **Софія Федорівна Русова** / М. Омельченко // Жін. доля. – 1931. – Ч. 23. – С. 3–5.
419. **Омельченко, М.** **Софія Федорівна Русова** (з нагоди 75-літнього ювілею життя) / М. Омельченко // Нова хата. – 1931. – № 7/8. – С. 2–4.
420. **Професор Софія Русова** : [про святкування в Празі 75-річного ювілею] // Дзвони. – 1931. – Ч. 3. – С. 212.
421. **Слоновская, К.** **Професор С. Ф. Русова** / К. Слоновская // Заря. – 1931. – № 255. – С. 6.
422. **Шаповал, М.** **Свято Матері** (з нагоди 75-ліття Софії Русової) / М. Шаповал // Самостійна думка. – 1931. – Ч. 6/7. – С. 8–10.
423. **Ювілей С. Ф. Русової** : свято в Українському Педагогічному інституті у Празі // Діло. – 1931. – Ч. 140. – С. 3–4.

1935

424. **Омельченко, М.** **Український дитячий притулок у Подєбрадах :** [про діяльн. С. Ф. Русової у притулку для дітей] / М. Омельченко // Нова хата. – 1935. – № 7. – С. 3.
425. **Мухин, М.** **Тіні незабутих предків :** [про життя та діяльн. С. Ф. Русової] / М. Мухин // Вістник. – 1935. – Т. 1, кн. 1. – С. 45–58 ; Т. 1, кн. 2. – С. 107–115 ; Т. 1, кн. 3. – С. 188–197 ; Т. 2, кн. 4. – С. 267–279 ; Т. 2, кн. 5. – С. 357–363.

1936

426. **Вісті: Софія Русова** // Свобода. – 1936. – Ч. 6. – С. 4.
427. **80-ліття Софії Русової** // Америка. – 1936. – Ч. 28. – С. 1.
428. **Горбічева, Л.** **Поклін Ювілятці :** промова на Академії в честь Софії Русової / Л. Горбічева // Жінка. – 1936. – Ч. 7/8. – С. 6–7.
429. **Дорошенко, Д.** **Родина Русових :** з приводу 80-ліття Софії Русової / Д. Дорошенко // Життя і знання. – 1936. – Ч. 2. – С. 1–2.
430. **Дорошенко, Н.** **Життя і діяльність Софії Русової** / Н. Дорошенко // Жінка. – 1936. – Ч. 7/8. – С. 7–9.
431. **Дорошенко, Н.** **Софія Русова, як педагог** / Н. Дорошенко // Шлях виховання й навчання. – 1936. – Кн. 1 – С. 4–10.
432. **Дучимінська, О.** **Софія Русова** (з нагоди 80-літнього ювілею) / О. Дучимінська // Жін. доля. – 1936. – Ч. 5. – С. 5–6 ; Ч. 6. – С. 4–5.
433. **Жук, А.** **Русови в Полтаві** / А. Жук // Жінка. – 1936. – Ч. 5. – С. 2–3.
434. **Залевський, Б.** **Софія Русова** / Б. Залевський // Нар. воля. – 1936. – Ч. 25. – С. 2.
435. **Лотоцький, А.** **Ювілей великої приятельки дітей :** [про С. Ф. Русову] / А. Лотоцький // Світ дитини. – 1936. – Ч. 5. – С. 137–140.
436. **Лукачова, О.** **Софія Русова – як педагог** / О. Лукачова // Наша шк. – 1936. – Ч. 6. – С. 6–8.
437. **Львів урочисто святкує ювілей С. Ф. Русової** // Укр. тиждень. – 1936. – Ч. 14. – С. 2.
438. **Обідний, М.** **Мати народу :** С. Ф. Русовій / М. Обідний // Укр. тиждень. – 1936. – Ч. 10. – С. 1.
439. **Софія Русова :** з приводу 80-ліття // Назустріч. – 1936. – № 6. – 15 берез. – С. 4.
440. **Спомини Софії Русової...** : [оголошення про книгу Софії Русової, яка виходить 1936 р. в „Новій Хаті”] // Вістник. – 1936. – Т. 3, кн. 7/8. – 3-тя с. обкл.
441. **Ярема, Я.** **Софія Русова** / Я. Ярема // Рідна шк. – 1936. – Ч. 6. – С. 82–83.

1940

442. **Лашенко, В.** Значення діяльності **С. Ф. Русової** і людей її типу / В. Лашенко // Укр. дійсність. – 1940. – Ч. 3. – С. 7–8.

1942

443. **Луговий О.** **Софія Русова** / О. Луговий // Визначне жіноцтво України / О. Луговий. – Торонто : Укр. робітник, 1942. – С. 146–148.

1956

444. **Мандрика, Г.** **Софія Русова**: в століття народження української патріотки / Г. Мандрика // Жін. світ. – 1956. – Ч. 12. – С. 2–4.
445. **Русов, Ю.** **Кілька спогадів про Софію Русову** (з нагоди 100-літнього ювілею) / Ю. Русов // Визвольн. шлях. – 1956. – Кн. 10. – С. 1172–1182.

1957

446. **Дорошенко, Н.** **Зразковий приклад** (у 100-літні роковини народин Софії Русової) / Н. Дорошенко // Наше життя. – 1957. – Ч. 8. – С. 4.
447. **Залізняк, О.** **З давнього минулого** (спогад про Софію Русову) / О. Залізняк // Наше життя. – 1957. – Ч. 5. – С. 5–6 ; Ч. 6. – С. 4–5.
448. **Лятуринський, О.** **Софія Федорівна Русова** (думки у 100-ні роковини народин) / О. Лятуринський // Наше життя. – 1957. – Ч. 2. – С. 3.

1961

449. **Професор Юрій Олександрович Русов** : [про матір Ю. О. Русова – Софію Федорівну Русову] // Визвольн. шлях. – 1961. – Кн. 9. – С. 984–988.

1970

450. **Єрмоленко, В.** **Софія Федорівна Ліндфорс-Русова** / В. Єрмоленко // Промінь. – 1970. – Ч. 11. – С. 3–5 ; Ч. 12. – С. 3–5.

1987

451. **Русова Софія Федорівна** // Український Радянський Енциклопедичний словник : у 3 т. / редкол. : Ф. С. Бабичев (голов. ред.), А. В. Кудрицький та ін. – 2-ге вид. – К., 1987. – Т. 3. – С. 142.

1989

452. **Русова Софія Фёдоровна** // Украинский Советский Энциклопедический словарь : в 3 т. / редкол. : Ф. С. Бабичев (глав. ред.), А. В. Кудрицкий и др. – К., 1989. – Т. 3. – С. 105.

1990

453. **Ліндфорс-Михалевич, Н.** **Софія Русова (1856–1940)** / Н. Ліндфорс-Михалевич // Наше життя. – 1990. – Черв. – С. 2–4.

1991

454. **Калениченко, Н. П. Софія Русова** / Н. П. Калениченко // Рідна шк. – 1991. – № 12. – С. 68–71.
455. **Погребенник, Ф. І як вічна зоря...** : [про С. Ф. Русову] / Ф. Погребенник // Голос України. – 1991. – 5 жовт. (№ 188). – С. 14.
456. **Хорунжий, Ю. „...Без їхнього дозволу”** : [листи С. Черкасенка до С. Русової та уривок із „Моїх спогадів” С. Русової] / Ю. Хорунжий // Книжник. – 1991. – № 6. – С. 5–7.
457. **Хорунжий, Ю. Із секретного архіву С. Русової** / Юрій Хорунжий // Освіта. – 1991. – 4 жовт. (№ 73). – С. 2.

1992

458. ***Голенда, Й. Софія Русова – видатний український педагог, літературознавець та громадський діяч** / Й. Голенда // Від наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету : зб. пр. – К., 1992. – С. 238–245.
459. **Дацюк, Г. Софія: бо мудра** / Г. Дацюк // Почат. шк. – 1992. – № 1. – С. 59–62.
460. **Зайченко, І. В. Русова про М. Лисенка** / І. В. Зайченко // Творчість М. Лисенка і духовний розвиток особистості : зб. ст. / Чернігів. обл. ін-т удосконалення вчителів ; за ред. О. А. Гальонка, О. І. Єрмоленко. – Чернігів, 1992. – С. 46–48.

1993

461. **Зайченко, І. В. Русова про Чернігівське земство** / І. В. Зайченко // Проблеми історичного і географічного краєзнавства Чернігівщини : зб. ст. / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 1993. – Вип. 2. – С. 66–70.
462. **Проскура, О. В. Софія Русова – талановита дочка України** / О. В. Проскура // Почат. шк. – 1993. – № 3. – С. 44–46.
463. **С. Ф. Русова** : [перелік публ.] // Українська педагогічна бібліографія : покажч. л-ри / Київ держ. пед. ін-т ім. М. П. Драгоманова, Бібліотека ; [редкол.: Слєпкань З. І. та ін.]. – К., 1993. – Вип. 2 : 1991 р. – С. 140.
464. **С. Ф. Русова** : [перелік публ.] // Українська педагогічна бібліографія : покажч. л-ри / Київ держ. пед. ін-т ім. М. П. Драгоманова, Бібліотека ; [редкол.: Слєпкань З. І. та ін.]. – К., 1993. – Вип. 3 : 1992 р. – С. 140.

1994

465. **Галаган, В. Я. Українознавча спадщина Софії Русової в духовному єднанні українок у світі** / В. Я. Галаган // Жіночий рух в Україні : історія і сучасність : міжнар. наук.-метод. конф., жовт. 1994 р., м. Одеса : тези доповідей / ред. кол. : Г. І. Терещенко (голова), К. М. Левківський, В. І. Довженко. – К., 1994. – С. 54–56.

466. **Качкан, В. А.** **Просвітницький вогонь Софії Русової** / В. А. Качкан // Українське народознавство в іменах : навч. посіб. : у 2 ч. / В. А. Качкан ; за ред. А. З. Москаленка ; передм. А. Г. Погрібного. – К., 1994. – Ч. I. – С. 151–159.
467. **Ківшар, Т.** **Недруковані матеріали автобіографії Софії Русової** / Т. Ківшар // Київ. старовина. – 1994. – № 1. – С. 105–108.
468. **Луговий, О.** **Софія Русова : [біографія]** / О. Луговий // Визначне жіноцтво України / О. Луговий. – К., 1994. – С. 200–202.
469. **Поляченко, Ф.** **„Скарб найкращий кожного народу...”** : [про С. Ф. Русову] / Ф. Поляченко // Жінка. – 1994. – № 4. – С. 8–9.

1995

470. **Богачевська-Хомяк, М.** **Українські жінки та міжнародний фемінізм** : [про громадську діяльн. С. Ф. Русової] / Марта Богачевська-Хомяк // Білим по білому : жінки в громадянському житті України : 1884–1939 / Марта Богачевська-Хомяк. – К., 1995. – Розд. 5. – С. 314–318, 322, 323.
471. **Замлинська, О.** **Софія Русова** / О. Замлинська, М. Палієнко // Історія України в особах : ХІХ–ХХ ст. / авт. колектив: І. Войцехівська (кер.), В. Абліцов, О. Божко та ін. – К., 1995. – С. 355–358.
472. **Ільєнко І.** **Про життя, педагогічну, видавницьку діяльність С. Русової та її спілкування з М. Рильським** / І. Ільєнко // Жага : твори і дні Максима Рильського / І. Ільєнко. – К., 1995. – С. 60–65.
473. **Кисілівська, О.** **Пожертва для кращої долі** : [про С. Ф. Русову] / О. Кисілівська // Неопалима купина. – 1995. – № 1/2 – С. 3.
474. **Погребенник Ф.** **Вірна дочка України Софія Русова** / Ф. Погребенник // Кур'єр Кривбасу. – 1995. – Лип. (№ 33). – С. 18–20.
475. **Проскура, О.** **Біля її вогнища** : [до 140-річчя від дня народж. С. Русової] / О. Проскура // Витоки. – 1995. – Верес. (№ 9). – С. 8–9.
476. **Проскура, О.** **Софія Русова** : [про життя та діяльн. С. Ф. Русової] / О. Проскура // Дивослово. – 1995. – № 9. – С. 53–58.

1996

477. **Бельченко, В. П.** **С. Русова – видатний український літературознавець та громадський діяч** / В. П. Бельченко // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 30–31.

478. **Берегиня української національної школи** : до 140-річчя від дня народж. С. Ф. Русової (1856–1940) // Календар знам. і пам'ят. дат / Нац. парламент. б-ка України. – 1996. – I кв. – С. 82–90. – Бібліогр.: с. 88–90.
479. **Васькович, Г.** **Перший український педагогічний журнал „Світло”** : [про роботу С. Ф. Русової у журн. „Світло”] / Г. Васькович // Шкільництво в Україні (1905–1920) / Г. Васькович. – К., 1996. – С. 46–49.
480. **Вербицький, В.** **Софія Русова** : [біографія] / В. Вербицький // Паросток. – 1996. – № 1. – С. 35.
481. **Гавриш, Р. Л.** **Освітня діяльність Полтавського земства в науковій спадщині С. Русової** / Р. Л. Гавриш // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 53–54.
482. **Герман, В.** **Берегиня національної школи** : [про С. Ф. Русову] / В. Герман // Слово Просвіти. – 1996. – Лип. (№ 7). – С. 7.
483. **Глоба, Л.** **Для просвіти народної** : [про жінок-просвітительок України: Х. Алчевську, С. Русову, М. Підгірянку] / Л. Глоба // Рідна шк. – 1996. – № 4. – С. 64–66.
484. **Грузов, М.** **Русова Софія** : [біогр. довідка] / М. Грузов, М. Шудря // „Книголюб” (Прага, 1927–1932 рр.) : покажч. змісту часопису / Михайло Грузов, Микола Шудря ; за ред. Олександра Сидоренка. – К., 1996. – С. 29. – (Серія: Бібліографічні покажчики).
485. **Демченко, Т. П.** **Софія Русова як громадська діячка** / Т. П. Демченко // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 20–22.
486. **Дічек, Н. П.** **С. Ф. Русова і зарубіжна педагогіка** / Н. П. Дічек // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 169–177.
487. **Зеленська, Л. І.** **Софія Русова та Михайло Коцюбинський** / Л. І. Зеленська // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 46–48.

488. **Куценко, Т. Г.** Громадська діяльність родини Ліндфорсів : [про родину С. Русової (в дівочстві Ліндфорс)] / Т. Г. Куценко // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 43–45.
489. **Ліндфорс-Михалевич, Н. Софія Русова (1856–1940)** / Н. Ліндфорс-Михалевич. – К. : Жін. центр „Спадщина”, 1996. – 20 с.
490. **Маліновська, Н.** Берегиня української національної школи : [про С. Ф. Русову] / Н. Маліновська // Нова пед. думка. – 1996. – № 1. – С. 56–58.
491. **Лахтадир, О.** Вчимося мудрості у Софії : [про С. Русову] / О. Лахтадир // Дошкіл. виховання. – 1996. – № 3. – С. 12–14.
492. **Мішкурова, В. Ф.** Ім'я Софії Русової в історії педагогіки України / В. Ф. Мішкурова // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 23–24.
493. **Нагачевська, З. І.** Галицькі сторінки біографії Софії Русової / З. І. Нагачевська, О. С. Рега // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 49–52.
494. **Палихата, Є. Я.** Талановита дочка України / Є. Я. Палихата // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 28–29.
495. **Проскура, О.** Біля джерел української педагогічної думки : [про життя та діяльн. С. Ф. Русової] / О. Проскура // Русова С. Вибрані педагогічні твори / С. Русова. – К., 1996. – С. 8–33.
496. **Проскура, О. В.** Педагог і діяч : [про С. Ф. Русову] / О. В. Проскура // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя,

- Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 3–7.
497. **Проскура, О.** Педагог і діяч : [про С. Ф. Русову] / О. Проскура // Дошкільн. виховання. – 1996. – № 3. – С. 12–13.
498. **Проскура, О. В.** Софія Русова – вчений, педагог, громадський діяч : [до 140-річчя від дня народж.] / Проскура О. В. // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 1. – С. 171–180.
499. **Рахно, О. Я.** О. О. Русов і розвиток освіти на Чернігівщині : [про громад. діяльн. чоловіка С. Русової] / О. Я. Рахно // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 55–56.
500. **Рудницька, Н. Ю.** С. Русова і розвиток шкільного красзнавства на Волині (20-ті рр.) / Н. Ю. Рудницька // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 67–68.
501. **Софія Русова і Галичина** : зб. ст. і матеріалів / [упорядкув. текстів, вступ. ст., прим., дод. Нагачевської Зіновії Іванівни]. – Івано-Франківськ : Вік, 1996. – 126 с.
502. **Сахненко, Л. О.** С. Русова і О. Музиченко / Л. О. Сахненко // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 40–42.
503. **Філоненко, С.** Вшанування славної дочки України : [про життя та діяльн. С. Ф. Русової] / С. Філоненко // Пед. газета. – 1996. – Берез. (№ 3). – С. 3.
504. **Філоненко, С. М.** С. Русова та часопис „Вільна українська школа” / С. М. Філоненко // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 25–27.

505. **Шевченко, В. М. Реформа 1861 року на Чернігівщині у спогадах С. Русової** / В. М. Шевченко // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 57–58.

506. **Шумило, Н. Сучасні голови минулого** : [про С. Русову] / Н. Шумило // Слово і час. – 1996. – № 8/9. – С. 33–35.

1997

507. **Велетні педагогічної думки** : [про К. Ушинського, Б. Грінченка, С. Русову] // Освіта України. – 1997. – 15 серп. (№ 33). – С. 6–7.

508. **Гончаренко, С. Русова Софія Федорівна** : [біогр. довідка] / С. Гончаренко // Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К., 1997. – С. 292.

509. **Коваленко, Є. Софія Русова – видатний педагог України** / Є. Коваленко, І. Пінчук // Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. / С. Русова. – К., 1997. – Кн. 1. – С. 7–44.

510. **Передерій, В. Русова Софія Федорівна** / В. Передерій // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Наук.-дослід. центр періодики ; за ред. М. М. Романюка. – Л., 1997. – Вип. 4. – С. 228–232.

511. **Проскура, О. Софія Русова (1856–1940)** : [про життя та діяльн. С. Ф. Русової] / О. Проскура // Укр. мова та л-ра. – 1997. – Чис. 23. – С. 2.

512. **С. Ф. Русова** : [перелік публ.] // Українська педагогічна бібліографія : покажчик літератури / УДПУ ім. М. П. Драгоманова ; уклад.: Н. І. Тарасова, Е. В. Татарчук ; редкол.: З. І. Слєпкань (відп. ред.) та ін. – К., 1997. – Вип. 5 : 1994 рік. – С. 158.

513. **Тетерятник, В. Скарби для нащадків** : [про життя та пед. спадщину С. Русової] / В. Тетерятник // Палітра педагога. – 1997. – № 2. – С. 31.

1998

514. **Ведь, Н. В. Освітня діяльність полтавського земства в науковій спадщині С. Русової** / Н. В. Ведь // Збірник матеріалів І наукової студентської конференції історичного факультету : до 825-річчя м. Полтави, квіт. 1998 р., м. Полтава / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 1998. – С. 21–22.

515. **Верестюк, В. Русова Софія Федорівна** : [біогр. довідка] / В. Верестюк // Діячі Української Центральної Ради : біогр. довідник / В. Верестюк, Т. Осташко. – К., 1998. – С. 153–154.

516. ***Гонюкова, Л. Робота Софії Русової в культурно-освітніх закладах Української держави / Л. Гонюкова // 350-річчя Української держави Богдана Хмельницького : матеріали міжнар. наук. конф., 15–16 груд. 1998 р., м. Київ. – К., 1998. – С. 150–154.**
517. **Коваленко, Є. І. Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Русової / ред.: Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – Ніжин : НДПІ, 1998. – 214 с.**
518. ***Коваленко, Є. І. Софія Русова в історії української педагогіки / Є. І. Коваленко // Жінки в історії України : зб. пр. – Чернігів, 1998. – С. 74–79.**
519. **Копиленко, Н. Б. Участь С. Русової у роботі громадсько-просвітительських об'єднань кінця ХІХ–початку ХХ ст. / Н. Б. Копиленко // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 37–43.**
520. **Рудницька, М. Софії Русовій в день її 80-ліття / М. Рудницька // Мілена Рудницька. Статті, листи, документи : [зб. док. і матеріалів про життя, суспіл.-політ. діяльн. і публіцистичну творчість Мілени Рудницької] / [упоряд. Мирослава Дядюк]. – Л., 1998. – С. 251–258.**
521. **Бурачинська, Л. Русова Софія : [про життя та діяльн. педагога] / Л. Бурачинська // Енциклопедія українознавства : перевид. в Україні / Наук. Т-во ім. Шевченка у Львові, Фонд духов. відродження ім. митрополита А. Шептицького. – Л., 1998. – С. 2650–2651.**
522. **Скидан, С. І. Скарби педагогічного музею – освітянам України : [матеріали пед. музею, присвяч. життю та діяльн. С. Русової] // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 47–52.**
523. **Слюсаренко, В. Г. Повертаємо собі джерела : [про життя та діяльн. С. Русової] / В. Г. Слюсаренко // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 5–9.**
524. **Тарнашинська, Л. Дорога до Софії Русової / Л. Тарнашинська // Літ. Україна. – 1998. – 27 серп. (№ 30). – С. 7.**

1999

525. **Гонюкова, Л. В. Джерельна база вивчення громадсько-політичної та педагогічної діяльності С. Русової / Л. В. Гонюкова // Наук. вісн. Київ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Сер.: Історія / Київ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1999. – Вип. 41. – С. 41–43.**
526. **Гонюкова, Л. В. Спогади Софії Русової / Л. В. Гонюкова // Укр. іст. журн. – 1999. – № 5. – С. 133–138.**
527. **Груць, Г. Софія Русова в контексті просвітительського руху в Україні кінця ХІХ–початку ХХ століття / Г. Груць // Наук. зап.**

Сер.: Педагогіка / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 1999. – Вип. 1. – С. 95–101.

528. **Джус, О.** **Український високий педагогічний інститут імені М. Драгоманова у житті Софії Русової** / О. Джус // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – 1999. – Вип. 2. – С. 76–84.
529. **Диба, А.** **Дві великі українки** : [про Софію Русову та Лесю Українку] / А. Диба // Дивослово. – 1999. – № 2. – С. 16–17.
530. **Зайченко, І.** **Листи Олександра та Софії Русових до Михайла і Віри Коцюбинських** / І. Зайченко, О. Рахно // Київ. старовина. – 1999. – № 5. – С. 70.
531. **С. Ф. Русова** : [перелік публ.] // Українська педагогічна бібліографія. 1995 р. : покажч. л-ри / [Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; редкол.: Слєпкань З. І. та ін.]. – К., 1999. – Вип. 6. – С. 22, 73, 176.
532. **Софія Русова** // Педагогічна Харківщина : довідник / Мін-во освіти України, Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; під ред.: І. Ф. Прокопенка, В. І. Лозової. – 2-ге вид., допов. – Х., 1999. – С. 55–56.
533. **Софія Русова** : [перелік публ.] // Україномовна книга, 1798–1915 : у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : бібліогр. покажчик / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; [уклад.: М. Д. Бойченко та ін.]. – К., 1999. – Вип. 3. : 1901–1910. – С. 150, 194, 253, 260, 371, 427.
534. **Таран, О. М.** **С. Русова про принцип виховного навчання** / О. М. Таран // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 1999. – Ч. 1. – С. 39–42.
535. **Шудря, М.** **Історія державотворення в іменах** : [С. Ф. Русова, І. Я. Франко, В. І. Вернадський, В. К. Липківський] / М. Шудря // Укр. культура. – 1999. – № 11/12. – С. 28–29.

2000

536. **Беднаржова, Т.** **Софія Русова** (до 60-річчя з дня смерті) / Т. Беднаржова // Пороги. – 2000. – № 1. – С. 12–13 ; № 2. – С. 10–11.
537. **Гонюкова, Л.** **Софія Русова і український жіночий рух** / Л. Гонюкова // Етнічна історія народів Європи : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т політ. та етнонац. досліджень НАН України. – К., 2000. – Вип. 7. – С. 46–49.
538. **Джус, О.** **Освітнє життя Галичини у працях Софії Русової** / О. Джус // Наук. зап. Сер.: Педагогіка / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2000. – Вип. 6. – С. 67–71.
539. **Джус, О.** **Шевченкіана Софії Русової** / О. Джус // Обрії. – 2000. – № 1. – С. 3–6.

540. **Іващенко, О. Софія Русова у контексті культурно-просвітницької діяльності української еміграції** / О. Іващенко // 36. наук. пр. Херсон. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Херсон. держ. пед. ун-т. – Херсон, 2000. – Вип. 13. – С. 59–65.
541. **Коваленко, Є. Софія Русова: педагог-просвітитель, державний діяч, вчений** / Є. Коваленко // Рідна шк. – 2000. – № 8. – С. 35–38.
542. **Пеньковець, О. Філософія особистої самотворчості С. Русової** / О. Пеньковець // Філософ. обрії. – 2000. – № 4. – 169–177.
543. **С. Ф. Русова** : [перелік публ.] // Українська педагогічна бібліографія. 1996 р. : покажч. л-ри / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Наук. б-ка ; [редкол.: Дмитренко П. В. та ін.]. – К., 2000. – Вип. 7. – С. 20, 23, 144–147, 151–153.
544. **Руссова, Софія** : [перелік видань] // Літературно-науковий вістник : покажчик змісту / уклад. Богдан Ясінський. – К. ; Нью-Йорк, 2000. – Т. 1–109 : (1898–1932). – С. 273.
545. **Шевелів, Б. Жандармська розвідка про О. О. та С. Ф. Русових та зібрані нею в 1913 р. матеріали про них** : до споминів Русових / Б. Шевелів ; підгот., передм. О. Коваленка // Сіверян. літопис. – 2000. – № 1. – С. 145–155.

2001

546. **Гураш, Л. Софія Русова – „апостол Правди і Науки”** : [про життя та діяльн. С. Ф. Русової] / Л. Гураш // Дошкіл. виховання. – 2001. – № 2. – С. 10–11.
547. **Волкова, Н. П. Софія Русова (1856–1940)** : [біогр. педагога] / Н. П. Волкова // Педагогіка : посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. П. Волкова. – К., 2001. – С. 516–518.
548. **Волинська, О. Ідеї Софії Русової у художній освіті Галичини** / О. Волинська // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 15–22.
549. **Дворецька, В. Присвячується Софії Русовій** / В. Дворецька // Дошкіл. виховання. – 2001. – № 2. – С. 11.
550. **Джус, О. Соціально-педагогічні аспекти діяльності Софії Русової в еміграції** / О. Джус // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 52–55.
551. **Джус, О. Творчість Софії Русової періоду еміграції: проблематика і головні ознаки** / О. Джус // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 26–31.
552. **Мариновська, О. Світоч правди і науки** : [про С. Ф. Русову] / О. Мариновська // Ідеї Софії Русової у контексті сучасного дошкільного виховання : матеріали пед. читань з нагоди 145-річчя від дня народж. С. Ф. Русової / Івано-Франківський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 5–13.

553. **Нагачевська, З. Софія Русова і Галичина** / З. Нагачевська // Ідеї Софії Русової в контексті сучасного дошкільного виховання : матеріали пед. читань з нагоди 145-річчя від дня народж. С. Ф. Русової / Івано-Франківський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 13–17.
554. **Нагачевська, З. Софія Русова і педагогічно-просвітницька діяльність західноукраїнського жіноцтва** / З. Нагачевська // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 31–37.
555. **Петришин, Р. Софія Русова і становлення науково-освітніх закладів на еміграції в Чехословаччині** / Р. Петришин // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 164–170.
556. **Русова Софія Федорівна** // УСЕ : універс. словник-енциклопедія / [голов. ред. М. Попович]. – 2-ге вид., доповн. – К. ; Л., 2001. – С. 1185.
557. **Савчук, Б. Міжнародна діяльність Софії Русової** / Б. Савчук // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 63–69.
558. **Сірополко, С. Освіта на Наддніпрянській Україні від 1901 до 1920** : [про діяльн. С. Ф. Русової у ред. журн. „Світло”] / С. Сірополко // Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – К., 2001. – С. 436.

2002

559. **Джус, О. Софія Русова як історик педагогіки** / О. Джус // Наук. зап. Сер.: Педагогіка / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2002. – Вип. 7. – С. 97–102.
560. **Джус, О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції** : монографія / О. Джус. – Івано-Франківськ : Плай, 2002. – 260 с.
561. **Довбня, В. Вплив Г. Сковороди на філософську основу вчення про освіту С. Русової** / В. Довбня // Сіверян. літопис. – 2002. – № 1. – С. 93–97.
562. **Івах, С. Софія Русова про роль жіноцтва у культурно-освітньому процесі України** / С. Івах // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2002. – Вип. 7. – С. 197–200.
563. **Конончук, Т. Софія Русова: домінанти педагогіки** / Т. Конончук // Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє : матеріали другої Міжнар. наук.-практ. конф., 5–6 липня 2002 р., м. Київ / ред. кол. : В. Борисенко, І. Вавилова, І. Войцехівська та ін. – К., 2002. – С. 294–300.
564. **Онищенко, Н. Софія Русова – співредактор журналу „Світло”** / Н. Онищенко // Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє : матеріали другої Міжнар. наук.-практ. конф., 5–6 лип.

2002 р., м. Київ, / ред. кол.: В. Борисенко, І. Вавилова, І. Войцехівська та ін. – К., 2002. – С. 316–318.

565. **Палієнко, М. Жіночі постаті в українській науці: ...Софія Русова...** / М. Палієнко, І. Вавилова, М. Влах // Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє: матеріали другої Міжнар. наук.-практ. конф., 5–6 лип. 2002 р., м. Київ, / ред. кол.: В. Борисенко, І. Вавилова, І. Войцехівська та ін. – К., 2002. – С. 200–212.
566. **Софія Русова** // 20 видатних українських педагогів: довід. вид. / за ред. А. М. Бойко. – Полтава, 2002. – С. 125–145. – (Персоналії в історії національної педагогіки).
567. **Софія Русова (1856–1940)**: [біогр. довідка] // Народжені Україною: меморіальний альманах: у 2 т. / [ред. рада: Микола Азаров та ін.]. – К., 2002. – Т. 2. – С. 434. – (Золоті імена України).
568. **Русова Софія Федорівна**: [про життя та діяльн.] // Персоніфікований систематизатор-хрестоматія досліджень генези історико-педагогічних знань в Україні (II пол. XIX – поч. XX ст.) / упоряд.: Л. П. Вовк, О. С. Падалка, О. В. Черкасов. – К., 2002. – С. 64–68.

2003

569. **Геник, С. Русова Софія**: [про життя та діяльн. педагога] / С. Геник // 150 видатних українок / С. Геник. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 172–174.
570. **Лазечко, П. Меценати української культури**: [про М. Аркаса, подружжя Русових, Є. Чекаленка] / П. Лазечко, Л. Лазечко // Дзвін. – 2003. – № 9. – С. 125–133.
571. **Марочко В. І. Педагог і літератор Михайло Драй-Хмара**: [зокрема, про репресії проти С. Русової] / В. І. Марочко, Г. Хіллів // Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929–1941) / В. І. Марочко, Г. Хіллів. – К., 2003. – С. 241.
572. **Русова С. Ф.** // Видатні жінки України і їх внесок у розвиток національної і світової науки (друга половина XIX–середина XX ст.): бібліографія / уклад. Л. П. Шумрикова-Карагодіна – 2-ге вид., доповн. – Д., 2003. – С. 87–93.
573. **Русова С. Ф.**: [біогр. довідка] // Провідники духовності в Україні: довід. вид. / за ред. І. Ф. Кураса. – К., 2003. – С. 540–541.
574. **Русова С. Ф.**: [перелік публ.] // Українська педагогічна бібліографія. 1997 р.: покажч. л-ри / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Бібліотека; [редкол.: Слєпкань З. І. та ін.]. – К., 2003. – Вип. 8. – С. 157, 160, 162, 164, 176, 178.
575. **Сисієва, С. Софія Русова**: [біогр. довідка] / С. Сисієва, І. Соколова // Нариси з історії розвитку педагогічної думки: навч. посіб. / С. Сисієва, І. Соколова. – К., 2003. – С. 197–204.

576. **Видатні жінки української педагогіки** : Русова Софія Федорівна (1856–1940) // Шкіл. б-ка плюс. – 2004. – Лют. (№ 4). – С. 4–5.
577. **Гонюкова, Л. Педагог і громадська діячка Софія Русова** / Л. Гонюкова, Т. Конончук // Українки в історії / авт. кол.: С. Андрусів [та ін.] ; ред. В. К. Борисенко. – К., 2004. – С. 72–77.
578. **Джус, О. Софія Русова – репрезентант українського вчительства на міжнародній арені** / О. Джус // Джерела. – 2004. – № 3/4. – С. 3–10. – Бібліогр.: 22 назви.
579. **Корновенко, С. В. Русова Софія** : [про життя та діяльн. С. Ф. Русової] / С. В. Корновенко // Українська революція: історичні портрети : навч. посіб. для студ. іст. фак-тів вищ. навч. закл. України / С. В. Корновенко, А. Г. Морозов, О. П. Реєнт. – Вінниця, 2004. – С. 183–184.
580. **Русова Софія Федорівна** // Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підруч. : [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт. : А. Б. Бойко, В. Д. Бардінова та ін. ; заг. ред. А. М. Бойко. – К., 2004. – С. 321–338.
581. **Чекалюк, Н. Звернення Софії Русової крізь літа і відстані. Через сімдесят років один день в Україні** : [вшанування пам'яті С. Русової] / Н. Чекалюк // Дзеркало тижня. – 2004. – 19–25 черв. (№ 24). – С. 12.
582. **Чума, О. Публіцистично-наукова спадщина Софії Русової** / О. Чума // Зб. пр. Наук.-дослід. центру періодики / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Наук.-дослід. центр періодики. – Л., 2004. – Вип. 12. – С. 459–470.

583. **Антонець, Н. Б. Русова Софія Федорівна** / Н. Б. Антонець // Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 кн. / ред. О. В. Сухомлинська. – К., 2005. – Кн. 2. – С. 136–145.
584. **Гурський, В. А. Культурно-просвітницька діяльність Софії Русової в кінці XIX–початку XX століття** / В. А. Гурський // Зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільськ, 2005. – Вип. 4, т. 2 : Педагогічне Поділля. – С. 209–215.
585. **Мосіяшенко, В. А. Софія Федорівна Русова (1856–1932)** / В. А. Мосіяшенко // Історія педагогіки України в особах : навч. посіб. для вищ. пед. навч. закл. / В. А. Мосіяшенко, О. І. Курок, Л. В. Задорожна. – Суми, 2005. – С. 174–180.
586. **Петлюра, С. „Ми повинні користуватись кожною нагодою, щоб інформувати про Україну та її змагання...”** : [лист Гол. Директорії

УНР, Голов. Отамана Військ УНР до С. Русової, 29 трав. 1923 р.] / С. Петлюра // Укр. слово. – 2005. – 24–30 серп. (№ 34). – С. 14.

587. **Шумрикова-Карагодіна, Л. П. Видатні жінки України** : Софія Федорівна Русова (1856–1940 рр.) / Л. П. Шумрикова-Карагодіна // Грانی. – 2005. – № 1. – С. 32–35.

2006

588. **Базильчук, С. Українка по духу** : [до 150-річчя від дня народж. С. Русової] / С. Базильчук // Культура і життя. – 2006. – 8 берез. (№ 9/10). – С. 7.
589. **Борисова, З. Подвижниця національного дошкільного виховання** : [до 150-річчя від дня народж. С. Ф. Русової] / З. Борисова, М. Машовець // Дошкільн. виховання. – 2006. – № 3. – С. 3–4.
590. **Гавриш, Н. В. Софія Русова як культурно-просвітницький і громадський діяч** / Н. В. Гавриш // Освіта Донбасу. – 2006. – № 2. – С. 92–96. – Бібліогр.: 5 назв.
591. **Гонюкова, Л. Педагог і громадська діячка Софія Русова** / Л. Гонюкова // Українки в історії / за ред. В. К. Борисенко. – 2-ге вид., стереотип. – К., 2006. – С. 72–77.
592. **Гупало, С. Хрест великої українки** : [до 150-річчя від дня народж. С. Русової] / С. Гупало // День. – 2006. – 17 лют. (№ 25). – С. 8.
593. **Демченко, Т. П. Громадська діяльність С. Русової в еміграції** / Т. П. Демченко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 59–62.
594. **Джус, О. В. Ментальність Софії Ліндфорс-Русової: дискурс у минуле й тенденції сьогодення** / О. В. Джус // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 25–31.
595. **Завальнюк, О. М. Кам'янець-Подільський державний український університет у спогадах Софії Русової** / О. М. Завальнюк // Просвітницька діяльність Софії Русової: зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 3–11. – Бібліогр.: 31 назва.
596. **Зайцева, Л. А. Музично-просвітницька діяльність Софії Русової** / Л. А. Зайцева, О. П. Бадалов // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 74–77.
597. **Зайцева, Л. Під владою мистецтва** : [муз. діяльн. С. Русової в контексті розвитку муз. культури України II пол. XIX–поч. XX ст.] / Л. Зайцева, О. Бадалов // Гуманіт. науки. – 2006. – № 1. – С. 153–157.

598. **Індутна, Г. Навчання Софії Русової у Фундуклеївській жіночій гімназії** / Г. Індутна // Освіта України. – 2006. – 14 квіт. (№ 28). – С. 12.
599. **Клімова, Л. Разом з Софією Русовою** : [про діяльн. практика і теоретика дошкіл. виховання С. Русової] / Л. Клімова // Нива знань. – 2006. – № 3. – С. 8–9. – Бібліогр.: 12 назв.
600. **Коваленко, О. В. С. Русова та педагогічні часописи Росії** / О. В. Коваленко // Вплив українців на російську культуру : матеріали 5-го Міжнар. семінару : зб. ст. – СПб., 2006. – С. 127–139.
601. **Козирський, В. Видатна просвітителька** : до 150-річчя від дня народження С. Русової / В. Козирський, В. Шендеровський // Дивосвіт – 2006. – № 2. – С. 13–15.
602. **Козирський, В. Вона несла у світ національну ідею** : [до 150-річчя від дня народж. С. Русової] / В. Козирський, В. Шендеровський // Освіта. – 2006. – 5–12 квіт. (№ 14/15). – С. 11.
603. **Кочерга, С. О. Громадянський кодекс Софії Русової-емігрантки** / С. О. Кочерга // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 94–96.
604. **Лисенко, І. В. Внесок С. Ф. Русової у розвиток освіти на Чернігівщині у кінці XIX–на початку XX століття** / І. В. Лисенко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 99–100.
605. **Литвиненко, Н. Софія із Олешні** : [біогр. довідка] / Н. Литвиненко // Бористен. – 2006. – № 7. – С. 28.
606. **Лопушанська, Г. Галичина у житті Софії Русової** / Г. Лопушанська // Українознавство. – 2006. – № 2. – С. 51–53.
607. **Майборода, В. „Той народ бере перемогу, який має найкращу школу”** : [про видат. педагога-практика С. Русову] / В. Майборода // Уряд. кур'єр. – 2006. – 16 лют. (№ 32). – С. 16.
608. **Манжура, М. Софія Русова – славна дочка України** / М. Манжура // Почат. освіта. – 2006. – Квіт. (№ 15). – С. 11–15.
609. **Мафтин, Л. В. Становлення українознавства періоду визвольних змагань українців (1917–1920 рр.) у контексті педагогічних поглядів Софії Русової** / Л. В. Мафтин // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 101–104.
610. **Нагачевська, З. І. Ясна зоря її життя...** : (до 150-річчя від дня народж. Софії Русової) / З. І. Нагачевська // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 19–24 ; **Софія Русова: з маловідомого і невідомого** : трилогія / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника ; упоряд.: Оксана Джус, Зіновія Нагачевська. – Івано-

Франківськ, 2006. – Ч. 1 : „Несторка української педагогічної літератури...”. – С. 5–14.

611. **Олійник, Н. А. Внесок С. Русової в освітню діяльність земств Чернігівської губернії** / Н. А. Олійник // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 112–114.
612. **Онищенко, Н. Українська доля Софії Русової** : [до 150-річчя від дня народж.] / Н. Онищенко // Слово Просвіти. – 2006. – 16–22 лют. (Чис. 7). – С. 7.
613. **Опанасенко, Н. І. Просвітницька діяльність С. Ф. Русової** / Н. І. Опанасенко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 115–116.
614. **Осипчук, Н. „Хрещена мати” української національної школи** : [до 150-річчя від дня народж. відомої громад. діячки С. Русової] / Н. Осипчук // Демократ. Україна. – 2006. – 21 лют. (№ 33). – С. 9.
615. **Пантюк, Т. І. Вплив відомих представників української інтелігенції на становлення світоглядної позиції Софії Русової** / Т. І. Пантюк, М. П. Пантюк // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 117–119.
616. **Проценко, Н. В. Софія Русова – видатна постать демократичної педагогічної думки України** / Н. В. Проценко // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 140–147. – Бібліогр.: 14 назв.
617. **Рахно, О. Я. Подружжя Олександр та Софія Русови за даними губернських жандармських управлінь та Департаменту державної поліції** / О. Я. Рахно // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 141–150.
618. **Рекрутяк, Л. З любов'ю в серці до маленьких українців** : [про життя та діяльн. С. Ф. Русової] / Л. Рекрутяк // Освітянське слово. – 2006. – № 5/6. – С. 2.
619. **С. Ф. Русова** : [перелік публ.] // Українська педагогічна бібліографія. 1998 р. : покажч. л-ри / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Наук. б-ка ; [редкол.: Слєпкань З. І. та ін.]. – К., 2006. – Вип. 9. – С. 138–140, 143–144.
620. **Софія Русова і проблеми соціокультурного формування особистості в сучасних умовах** : наук.-метод. посіб. / Білоцерків. ін-т економіки та упр., Вищ. навч. закл. „Відкритий міжнародний

університет розвитку людини „Україна” ; ред.: К. В. Плівачук, В. М. Шахрай. – Біла Церква, 2006. – 80 с.

621. **Синекоп, Л. В Олешні – знаменитий ювілей** : [вірш, присвяч. 150-річчю від дня народж. С. Ф. Русової] / Л. Синекоп // Дит. садок. – 2006. – Січ. (№ 4). – С. 4.
622. **Слобожаніна, Н. П. Представники історичного краєзнавства Чернігівщини у „Моїх споминах” Софії Русової** / Н. П. Слобожаніна // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 154–157.
623. **Сорохтеш, Л. С. Роль Софії Русової в об’єднанні українського жіноцтва** / Л. С. Сорохтеш // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 158–159.
624. **Сухомлинська, О. В. Софія Русова в контексті розвитку педагогічної думки** / О. В. Сухомлинська // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 5–8.
625. **Чета просветителей: все началось с детского сада** : [Олександр Олександрович Русов (1847–1915рр.), Софія Федорівна Русова (1856–1940 рр.)] // Киев. ведомости. – 2006. – 16 марта (№ 55). – С. 9.
626. **Чиренко, Н. Софія Русова** : [біографія] / Н. Чиренко // Шкіл. світ. – 2006. – Груд. (№ 47). – С. 19.
627. **Шаров, І. Ф. Софія Русова** / І. Ф. Шаров // Вчені України: 100 видатних імен : бібліографія / І. Ф. Шаров ; відповід. ред. Вакулич В. М. – К., 2006. – С. 359–360.
628. **Шкель, М. В. Участь С. Ф. Русової у загальноросійському народницькому русі** / М. В. Шкель // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 176–178.

2007

629. **Аліксійчук, О. С. Сестри Старицькі – видатні випускниці дитячого садка Софії Русової** / О. С. Аліксійчук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 276–281. – Бібліогр.: 4 назви.
630. **Бабійчук, А. Софія Русова в Кам'янець-Подільському** / А. Бабійчук // Дит. садок. – 2007. – Берез. (№ 10). – С. 13.
631. **Березівська, Л. Д. Розробка проекту єдиної школи в Україні в період директорії УНР (13 листопада 1919–кінець 1920) як стратегічного документа розвитку шкільної освіти** : [пед. діяльн. С. Русової] / Л. Д. Березівська // Просвітницька діяльність Софії

- Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 3–12. – Бібліогр.: 13 назв.
632. **Бричок, С. Б. Відображення педагогічних поглядів Софії Русової у публікаціях журналу „Світло” (1910–1914 рр.)** / С. Б. Бричок // Зб. наук. пр. Херсон. держ. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2007. – Вип. 44. – С. 13–18.
633. **Винничук, О. Т. Світоглядні основи просвітительства С. Русової** / О. Т. Винничук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 59–67. – Бібліогр.: 8 назв.
634. **Гнатюк, В. А. Життєвий шлях Софії Русової в кам'янецький період** / В. А. Гнатюк // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 151–161. – Бібліогр.: 7 назв.
635. **Голенда, Й. Софія Русова – видатний український педагог, літературознавець та громадський діяч** / Й. Голенда // Хроніка 2000. – 2007. – Вип. 72. – С. 636–644.
636. **Доценко, Л. Голос Софії** : [вірш, присвяч. С. Русовій] / Л. Доценко // Дит. садок. – 2007. – Берез. (№ 10). – С. 2.
637. **Нагачевська, З. „...Ви все були ідеалом громадянки-Українки”** : [про громад.-політ. діяльн. С. Русової] / З. Нагачевська // Софія Русова: з маловідомого і невідомого : трилогія / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника ; упоряд.: Зіновія Нагачевська, Оксана Джус. – Івано-Франківськ, 2007. – Ч. 2 : „Сеньйорка українського жіноцтва...”. – С. 3–12.
638. **Пашенко, В. Громадсько-педагогічна діяльність С. Ф. Русової у полтавський період життя (1899–1902 рр.)** / В. Пашенко // Зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. Сер.: Пед. науки / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2007. – Вип. 5. – С. 100–116. – Бібліогр.: 9 назв.
639. **Петренко, О. Софія Русова: від жіночого руху до коєдукації в навчанні і вихованні** / О. Петренко // Наук. зап. Сер.: Педагогіка / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2007. – № 1. – С. 17–22. – Бібліогр.: 6 назв.
640. **Софія Русова (1856–1940)** : [антологія пед. думки ; біогр. та фрагменти пр.] // Почат. освіта. – 2007. – Квіт. (№ 16). – Вкладка, с. 1–16.
641. **Русова С.** : [про життя та діяльн.] // Хроніка 2000. – 2007. – Вип. 72. – С. 688–725.

642. **Софія Русова (1858–1940)** : [про життя та діяльн. педагога] / підгот. Н. Харитонova // Директор шк. Україна. – 2007. – № 5. – С. 4–5.
643. **Софія Русова** // Українські письменники діаспори : матеріали до біобібліогр. слов. / М-во культури і туризму України, Нац. парламент. б-ка України ; авт.-уклад.: О. Білик, Г. Гамалій, Ф. Погребенник ; відп. ред. В. Кононенко. – К., 2007. – Ч. 2 : Л–Я. – С. 134–147.
644. **Софія Русова: з маловідомого і невідомого** : трилогія / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника ; упоряд.: Зіновія Нагачевська, Оксана Джус. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2007.

Ч. 2 : „Сеньйорка українського жіноцтва...”. – 364 с.

Зі змісту : Розд. 4. Життєвий подвиг і творча спадщина Софії Русової в оцінці громадськості Західної України та зарубіжжя :

4.1. *Хроніка життєдіяльності міжвоєнного періоду на сторінках української преси* : Софія Русова в Галичині ; З літературного життя на еміграції ; Хроніка. Культурно-освітня праця у Львові ; Ювілей п. проф. С. Ф. Русової ; Ювілей С. Ф. Русової ; Ювілей проф. С. Русової ; За працю для народу. Нові почесні члени товариства „Просвіта” ; З діяльності „Союзу Українок” в Подєбрадах ; Про український діточий притулок в Чехословаччині : (на основі звіту п. Софії Русової з діяльності цієї установи за час п'ятиліття її існування від I. IX. 1924 до I. IX. 1929) ; Українська Національна Жіноча рада в ЧСР ; Чехословацька Жіноча Ліга Миру і Свободи виступила в оборону українців в Сх. Галичині ; Останні звістки. Протест Народньої Української Ради прийнятий Лігою Націй ; Ювілей заслуженої громадянки проф. Софії Русової ; Ювілей Софії Русової ; З життя української еміграції ; С. Ф. Русова (1856–1931) ; Ювілей С. Ф. Русової. Свято в Українському Високому Педагогічному Інституті у Празі ; Ювілей проф. С. Ф. Русової ; Святочна Академія в честь С. Ф. Русової ; Як відбулося ювілейне свято в честь С. Русової? ; Свято одної з піонерок нашого відродження. Подяка С. Русової ; Висновки з Гренобльського Конгресу Інтернаціональної Жіночої Ліги Миру і Свободи ; Перший Український Жіночий Конгрес ; Третій день Українського Жіночого Конгресу. „Наше минуле й наші змагання” ; Пані Софія Русова в Чернівцях ; У 80-ліття Софії Русової ; Ювілей Софії Русової. Відозва Союзу Українок до українського жіноцтва! ; Лист до Редакції ; 80-ліття Софії Русової ; З діяльності Жіночих Громад. За океаном ; 80-ліття Великої Громадянки ; Проф. С. Ліндфорс-Русовій у день її 80-ліття ; Ювілей Софії Русової ; Софія Русова. 3. III. 1856 ; Софія Русова ; Вісти ; Ювілей Софії Русової ; Свята Софії Русової ; Перше свято в честь Софії Русової ; Свято в честь С. Русової в гімназії Р. Ш. в Тернополі ; Львів урочисто святкує ювілей С. Ф. Русової ; Ювілей Софії Русової : (Святочна Академія в Театрі Ріжнородностей і комерс) ; Святочні академії в честь Софії Русової у Львові ; З наших гутірок ; Свята Софії Русової ; Проф. С. Русова ; Софія Русова у Львові ; Хто така Софія Русова? ; Подяка С. Ф. Русової ; Подяка проф. Софії Русової ; Загальний З'їзд Союзу Українок. Приїзд делегаток з Праги і почесна Президія ;

Промови Софії Русової та Зінаїди Мірної; Наші гості. Професор С. Русова й її син; Некролог. Софія Русова (1856–1940); Пам'яті великої вчительки.

4.2. Прижиттєві авторські оцінки громадсько-педагогічної діяльності С. Русової: Софія Русова / *Леонід Білецький*; Софія Русова / *Леонід Білецький*; Жіночий конгрес у Римі / *Н. С.*; Участь Українців в Інтернаціональній літній школі в Подєбрадах / *О. З. [Олена Залізняк]*; Ювілей С. Ф. Русової / *М. Мандрика*; Софія Русова / *М. Ф. [Марія Фуртак]*; Софія Русова в рідній школі і захоронці. Між дітьми і про дітей / *К. Малицька*; Поклін громадській робітниці: (З приводу ювілею Софії Ф. Русової) / *Арк. Животко*; Бабуся української громадської праці: (75-літній ювілей народин Софії Русової) / *Л.*; Софія Федорівна Русова: (З нагоди 75-літнього ювілею життя) / *М. Омельченко*; Софія Федорівна Русова / *Марія Омельченкова*; Професор С. Ф. Русова / *К. Г. Слоновская*; Свято Матері: (З нагоди 75-ліття Софії Русової) / *М. Шаповал*; VII Міжнародний Конгрес Жіночої Ліги Мира та Свободи в Ґреноблі (14–19 травня 1932 р.) / *Х. К. [Харитя Кононенко]*; Участь жінок в Другому Українському Науковому З'їзді / *Х. К. [Харитя Кононенко]*; Хто написав нам оцю книжечку / *О. Кисілевська*; Проф. Софія Русова – про Жіночий Конгрес: (Розмова зі С. Ф. Русовою) / *М. З.*; Український дитячий притулок у Подєбрадах / *М. Омельченко*; Лист із Праги / *Н. О.*; Поклін Ювілятці. Промова на Академії в честь Софії Русової / *Лідія Горбачева*; Софія Русова – мати українських дітей / *Дід Хома*; Родина Русових: (З приводу 80-ліття Софії Русової) / *В. Дорошенко*; Життя і діяльність Софії Русової / *Наталка Дорошенко*; Софія Русова як педагог: (З нагоди 80-ліття уродин) / *Н. Дорошенко*; Софія Русова: (З нагоди 80-літнього ювілею) / *Ольга-Олександра Дучимінська*; Русови в Полтаві / *Андрій Жук*; Софія Федоровна Русова / *Б. Залевський*; Молодь і наші найменші – Софії Русовій. Сердечний характер свята / *І.*; Софії Русовій / *Уляна Кравченко*; Ювілей великої приятельки дітей / *Антін Лотоцький*; Софія Русова – як педагог / *О. Лукачова*; Межі / *Константина Малицька*; Ювілейна Академія в честь Софії Русової / *Нижанківська Мелянія*; У Софії Русової у Львові / *О. К. [Олена Кисілевська]*; Мати народу / *Михайло Обідний*; Софії Русовій. В день її 80-ліття / *Мілена Рудницька*; Привітання, виголошене в імені „Жіночої Громади” міста Чернівець на Буковині з нагоди короткого перебування тут професорки С. Ф. Русової / *Чернуха Г.*; Софія Русова / *Я. Ярема*.

4.3. Посмертні спогади і згадки про Софію Русову: Панахида у 40 день смерті; В. П. С. Русової / *Ю. Р. [Юрій Русов]*; Офінор. Професор Доктор Софія Русова / *Мих. Єремійв*; Наші страти / *Вячеслав Лащенко*; Значіння діяльності С. Ф. Русової і людей її типу / *Вячеслав Лащенко*; Софія Русова. В століття народження великої української патріотки (1856–1940) / *Ганна Мандрика*; Кілька спогадів про Софію Русову: (З нагоди 100-ліття народження, 1856–1956 рр.) / *Д-р Ю. Русов*; Зразковий приклад: (У 100-літні роковини народній Софії Русової) / *Наталя Дорошенко*; З давно минулого: (Спогад про Софію Русову) / *Олена Залізняк*; Софія Федорівна

Русова : (Думки у 100-ті роковини народин) / *Оксана Лятуринська* ; Моя бабуня : (У 20-ліття смерті Софії Русової) / *Ольга Русова-Базілевська* ; Почерез Збруч : (У 20-ліття смерті Софії Русової) / *Ольга Русова-Базілевська* ; Софія Федорівна Ліндфорс-Русова / *Валентина Єрмоленко* ; Софія Русова (1856–1940) / *Ніна Ліндфорс-Михалевич* ; До 50-ліття смерті Софії Русової : (Із спогадів внучки Ніни Михайленко) / *Ніна Л. Михайленко* ; Мої „особисті зустрічі” із Софією Русовою (до 150-річчя від дня народження Софії Русової) / *Бланка Єржабкова*.

Додаток :

Короткі відомості про міжнародні й українські жіночі організації, жіночі періодичні видання та жінок найактивніших учасниць національного жіночого руху в Західній Україні, згадувані в матеріалах збірника.

645. **Савчук, В. О.** Педагогічні ідеї Софії Русової в контексті шкільного історико-краєзнавчого руху 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. / В. О. Савчук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 12–20. – Бібліогр.: 10 назв.
646. **Сурова, Т. І.** Софія Русова у Кам'янці-Подільському: навчально-педагогічна, громадська та наукова діяльність / Т. І. Сурова, А. Ф. Суровий // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 43–58. – Бібліогр.: 16 назв.
647. **Трембіцький, А. М.** Родина Софії Русової в українському мистецькому середовищі міжвоєнної Чехословаччини / А. М. Трембіцький // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 111–130. – Бібліогр.: 31 назва.
648. **Чекалюк, В.** Жити для себе – сумно і нецікаво : з кореня пед. ідей Софії Русової / В. Чекалюк // Сільська шк. – 2007. – Черв. (№ 21). – С. 4.

2008

649. **Антонець, Н. Б.** Русова Софія Федорівна : [про життя та діяльн. педагога] / Н. Б. Антонець // Енциклопедія освіти / АПН України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К., 2008. – С. 790–791.
650. **Дацюк, Г.** Софія Русова і часопис „Світло” : [про участь С. Русової у редагуванні першого пед. часопису укр. мовою „Світло” (1910–1914)] / Г. Дацюк // Дит. садок. – 2008. – Трав. (№ 17/18). – С. 2.
651. **С. Ф. Русова :** [перелік публ.] // Українська педагогічна бібліографія : наук.-допом. покажч. л-ри / Нац. пед. ун-т

ім. М. П. Драгоманова, Наук. б-ка ; [редкол.: Слєпкань З. І. та ін.]. – К., 2008. – Вип. 10 : 1999. – С. 160, 194, 200, 202, 203, 224.

652. **С. Ф. Руссова :** [перелік публ.] // Українська педагогічна бібліографія. 2004 : покажч. л-ри / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Наук. б-ка ; [ред. рада: Андрущенко В. П. та ін.]. – К., 2008. – Вип. 15. – С. 368, 369, 377.
653. **Сабадан, А. Голодомор 1932–1933 рр. очима української еміграції :** стаття „Голод на Україні” Софії Русової – очільниці українського жіночого руху на Чехословаччині (1924–1939 р.р.) / А. Сабадан // Бористен. – 2008. – № 9. – С. 12–14.
654. **Сиченко, В. Постать на тлі епохи :** [про С. Ф. Русову (Ліндфорс) – педагога і громад. діяча] / В. Сиченко // Бористен. – 2008. – № 3. – С. 10–12.

2009

655. **Ляхоцький, В. „Усе життя він віддав мистецтву й Україні...” :** [П. Холодний у спогадах С. Русової] / Володимир Ляхоцький, Юрій Телячий // Шлях освіти. – 2009. – № 1. – С. 33–37.
656. **Проскура, О. В. Будинок Песталоцці-Фребеля у Берліні :** (до 100-річчя статті С. Русової) / О. В. Проскура // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 15–19.
657. **Рогова, П. І. Особливості розвитку педагогічних бібліотек у період Української революції :** [про діяльн. С. Русової в уряді УНР щодо створення нац. шкіл та б-к] / П. І. Рогова // Педагогічні бібліотеки України (друга половина ХІХ–20-ті роки ХХ ст.) / П. І. Рогова ; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; наук. ред. О. С. Онищенко ; рецензенти: О. В. Сухомлинська, Л. А. Дубровіна. – К., 2009. – С. 134, 138–140, 145.
658. **Сікорський, П. І. Русова Софія Федорівна :** [біогр. довідка] / П. І. Сікорський // Українознавство : навч. посіб. : 12 кл. / П. І. Сікорський. – Л., 2009. – С. 132–133.
659. **„Хрещена мати” української національної школи :** [про С. Русову] // Позашкілля. – 2009. – Січ. (№ 1). – С. 32–34.
660. **„Чернігівські шляхи Софії Русової”** // Українознавство. – 2009. – № 3. – С. 336–337.

2010

661. **Веретільник, О. В. Просвітницька і наукова діяльність С. Ф. Русової** / О. В. Веретільник // Пед. вісн. – Черкаси, 2010. – № 2. – С. 31–34. – Бібліогр.: 11 назв.

662. **Коваленко, О. Росія в долі Софії Русової : її внесок у збереження і згуртування українства в Росії / О. Коваленко // Дит. садок. – 2010. – Верес. (№ 35). – С. 7–9.**
663. **Пасемко, І. Школа – Храм для почуттів дитини : педагоги і гімназисти Ріпкинської гімназії на сторожі заповітів Софії Русової : [вручення нагород імені Софії Русової найкращим педагогам Чернігівської області] / Іван Пасемко // Освіта. – 2010. – 7 квіт. (№ 15/16). – С. 10–11.**
664. **Софія Федорівна Русова : [про життя та діяльн. педагога] // Видатні українські педагоги : інформ. довід. / упоряд. Л. В. Калуська. – 2-ге вид. – Т., 2010. – С. 74–112.**
- Див.також № 1267, 1268, 1270, 1273, 1277. 1278, 1285, 1286, 1288

2.2. Дисертації та автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук

1994

665. **Пінчук, І. М. Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Русової (1856–1940) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Пінчук Ірина Миколаївна ; Укр. держ. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1994. – 201 арк.**
666. **Пінчук, І. М. Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Русової (1856–1940) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Пінчук Ірина Миколаївна ; Укр. держ. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1994. – 23 с.**

1997

667. **Маліновська, Н. В. Методика використання лінгводидактичних ідей С. Ф. Русової у навчанні дошкільників переказу художніх текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Маліновська Наталія Василівна ; Південноукр. держ. пед. у-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 1997. – 159 арк.**
668. **Маліновська, Н. В. Методика використання лінгводидактичних ідей С. Ф. Русової у навчанні дошкільників переказу художніх текстів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Маліновська Наталія Василівна ; Південноукр. держ. пед. у-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 1997. – 18 с.**
669. **Сергєєва, В. Ф. Проблеми дошкільного виховання в педагогічній спадщині Софії Русової : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Сергєєва Валентина Федорівна ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 1997. – 209 арк.**
670. **Сергєєва, В. Ф. Проблеми дошкільного виховання в педагогічній спадщині Софії Русової : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01**

1999

671. **Груць, Г. С. Русова і просвітительський рух в Україні** : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Груць Галина Михайлівна ; Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 1999. – 193 арк.
672. **Груць, Г. С. Русова і просвітительський рух в Україні** : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Груць Галина Михайлівна ; Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 1999. – 20 с.

2000

673. **Гонюкова, Л. В. Громадсько-політична та культурно-просвітницька діяльність Софії Русової (1870-ті рр. – 1940 р.)** : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Гонюкова Лілія Василівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2000. – 220 арк.
674. **Гонюкова, Л. В. Громадсько-політична та культурно-просвітницька діяльність Софії Русової (1870-ті рр. – 1940 р.)** : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Гонюкова Лілія Василівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2000. – 19 с.

2001

675. **Джус, О. В. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції (1922–1940 рр.)** : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Джус Оксана Володимирівна ; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – 242 арк.
676. **Джус, О. В. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції (1922–1940 рр.)** : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Джус Оксана Володимирівна ; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – 20 с. – Бібліогр. : С. 16–17.
677. **Пеньковець, О. М. Філософсько-освітні погляди С. Русової (соціально-філософський аналіз)** : дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / Пеньковець Олександра Михайлівна ; Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2001. – 191 арк.
678. **Пеньковець, О. М. Філософсько-освітні погляди С. Русової (соціально-філософський аналіз)** : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / Пеньковець Олександра Михайлівна ; Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2001. – 18 с. – Бібліогр. : С. 16.

2002

679. **Пшеврацька, О. В. Психолого-педагогічні засади організації суспільного дошкільного виховання в працях С. Ф. Русової** : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Пшеврацька Олена Володимирівна ; Київ. міжрегіональний ін-т удосконалення вчителів ім. Б. Грінченка. – К., 2002. – 190 арк.

680. **Пшеврацька, О. В.** Психолого-педагогічні засади організації суспільного дошкільного виховання в працях С. Ф. Русової : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Пшеврацька Олена Володимирівна ; Київ. міжрегіональний ін-т удосконалення вчителів ім. Б. Грінченка. – К., 2002. – 24 с. – Бібліогр. : С. 18–19.

2003

681. **Таран, О.** Проблеми дидактики в педагогічній спадщині С. Русової : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Таран Олена Миколаївна ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2003. – 248 арк.
682. **Таран, О.** Проблеми дидактики в педагогічній спадщині С. Русової : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Таран Олена Миколаївна ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2003. – 20 с.

2009

683. **Фролова, О.** Концепція в освітньому вченні С. Русової : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.12 / Фролова Ольга Євгенівна ; НДІ українознавства. – К., 2009. – 182 арк.
684. **Фролова, О.** Концепція в освітньому вченні С. Русової : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.12 / Фролова Ольга Євгенівна ; НДІ українознавства. – К., 2009. – 19 с.

2.3. Науково-практичні конференції, семінари, педагогічні читання, присвячені творчому використанню педагогічної спадщини С. Ф. Русової

1991

685. **Берегиня української національної школи** : урочисте засідання до 135-річчя від дня народж. С. Ф. Русової // Рідна шк. – 1991. – № 2. – С. 86–87.

1995

686. **Пшеврацька, О.В.** Хай буде рік Софії Русової : [про наук.-метод. семінар „Ідеї С. Ф. Русової у сучасному дошкільному закладі”, м. Київ] / О. В. Пшеврацька, О. В. Проскура // Дошкільн. виховання. – 1995. – № 12. – С. 9.

1996

687. **Ідея національної школи у педагогічній спадщині Софії Русової і Степана Сірополка** : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 1996. – 330 с.
688. **Проблема національного виховання у спадщині С. Русової** : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової. Кн. 2 / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки

працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – 70 с.

689. **Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової** : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової. Кн. 2 / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – 70 с.
690. **Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової** : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової : Кн. 3 / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – 125 с.
691. **С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч** : матеріали Всеукр. пед. читань. Кн. 1 / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя ; Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – 59 с.

2001

692. **Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка. Вип. 5** : [До 145-річчя від дня народження Софії Русової] / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – 188 с.
693. **Журавель, С. Ювілей Софії Русової** : [засідання круглого столу на Чернігівщині, присвяч. С. Русовій] / С. Журавель // Освіта. – 2001. – 4–11 квіт. (№ 21/22). – С. 11.
694. **Ідеї Софії Русової у контексті сучасного дошкільного виховання** : матеріали пед. читань з нагоди 145-річчя від дня народж. С. Ф. Русової / Івано-Франківський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Івано-Франківськ, 2001. – 88 с.

2006

695. **Бабій, Н. Відзначення 150-річчя від дня народження Софії Русової** : [засідання] / Н. Бабій // Освітнє слово. – 2006. – № 5/6. – С. 2.
696. **Коваленко, О. Зігріті теплом її серця** : [про засідання клубу „Дошкілля”, присвяч. 150-річчю від дня народж. С. Русової, 1 лют. 2006 р., м. Київ] / О. Коваленко // Дит. садок. – 2006. – Берез. (№ 12). – С. 7.
697. **Марченко, О. Педагогічна діяльність Софії Русової у контексті сучасності** : [про Всеукр. наук.-практ. конф. „Педагогічна і

громадянська діяльність Софії Русової у контексті сучасності”, яка відбулась на Чернігівщині] / О. Марченко // Освіта України. – 2006. – 24 лют. (№ 15). – С. 2.

698. **Просвітницька діяльність Софії Русової** : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Серія соціально-педагогічна. Вип. 5 : у 2 т. Т. 1 : [матеріали Міжнар. наук. симпозіуму, присвяч. 150-річчю від дня народж. С. Ф. Русової] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; [редкол.: Л. Д. Березівська та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2006. – 243 с.
699. **Таран, Н. Заходи до святкування 150-річчя від дня народження С. Ф. Русової у Подільському р-ні м. Кієва** : [круглий стіл] / Н. Таран // Дит. садок. – 2006. – Січ. (№ 4). – С. 4.
700. **Шпильова, В. „Недозволена” Русова повертається...** : [про Міжнар. симпозіум „Просвітницька діяльність Софії Русової”, м. Кам'янець-Подільський] / В. Шпильова // Голос України. – 2006. – 22 квіт. (№ 75). – С. 5.

2007

701. **Просвітницька діяльність Софії Русової** : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Серія соціально-педагогічна. Вип. 5 : у 2 т. Т. 2 : [матеріали Міжнар. наук. симпозіуму, присвяч. 150-річчю від дня народж. С. Ф. Русової] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; [редкол.: Л. Д. Березівська та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2007. – 343 с.

2009

702. **Просвітницький вогонь Софії Русової** : [про зібрання з нагоди 153-річчя від дня народж. С. Русової] // Дит. садок. – 2009. – Трав. (№ 18/19). – С. 6–8.

Див. також № 1272, 1277, 1288

Розділ 3. Педагогічна спадщина С. Ф. Русової в контексті розвитку сучасної освіти

3.1. Концепція національної освіти Софії Русової

1992

703. **Губко, О. Т. Формування національної свідомості у світлі ідей Софії Русової** / О. Т. Губко // Рідна шк. – 1992. – № 1. – С. 13–15.
704. **Сявавко, Є. Народні принципи виховання у педагогіці Софії Русової** / Є. Сявавко // Укр. світ. – 1992. – № 3/6. – С. 50.

1993

705. **Зайченко, І. В.** Деякі проблеми розвитку української національної школи в педагогічній спадщині **С. Ф. Русової** / І. В. Зайченко // Вісн. Акад. пед. наук України : щокварт. наук.-теорет. та інформ. часопис / АПН України. – К., 1993. – Вип. 1. – С. 80–90.
706. **Зайченко, І. В.** Національний фактор в педагогічній системі **С. Ф. Русової** / І. В. Зайченко // Використання народознавчого, краєзнавчого матеріалу в навчально-виховному процесі : матеріали наук.-практ. конф. / Глухів. держ. пед. ун-т. – Глухів, 1993. – С. 43–45.
707. ***Ківшар, Т.** Просвітянєвська спадщина **Софії Русової** / Т. Ківшар // Праці центру пам'язознавства. – К., 1993. – Вип. 2. – С. 173–187.
708. ***Пінчук, І. М.** Педагогічні ідеї **С. Русової** : метод. рек. / І. М. Пінчук. – Ніжин : НДПУ, 1993. – 21 с.
709. ***Пінчук, І. М.** Проблеми національної освіти в педагогічній спадщині **С. Русової** / І. М. Пінчук // Розвиток проблем психолого-педагогічної науки в науково-технічній творчості молоді : зб. наук. пр. студ., аспірантів, докторантів. – К., 1993. – С. 208–210.
710. ***Пінчук, І. М.** Проблема українізації освіти в педагогічній спадщині **С. Русової** / І. М. Пінчук // Українознавство і гуманізація освіти : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., 19–21 трав. 1993 р., м. Дніпропетровськ. – Д., 1993. – С. 126.

1994

711. **Зайченко, І. В.** Принцип націоналізації виховання в концепції нової української школи **С. Ф. Русової** / І. В. Зайченко // Педагогічні аспекти підвищення ефективності виховного процесу в початковій школі в умовах відродження і становлення національної системи виховання : матеріали обл. наук.-практ. конф., 23–24 лют. 1994 р., м. Ніжин / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Чернігів, 1994. – С. 9–10.
712. **Зваричевська, М. В.** Педагогіка **Софії Русової** / М. В. Зваричевська // Укр. освіт. журнал. – 1994. – № 1. – С. 6–11.

1995

713. **Богущ, А. М.** **С. Русова: витоки національної науки і сучасність** / А. М. Богущ, Н. В. Малиновська // Наша шк. – 1995. – № 2. – С. 6–7.

1996

714. **Бійчук, Г.** Проблеми формування українського національного характеру у педагогічній спадщині **Софії Русової** / Г. Бійчук // Проблеми національного виховання у спадщині **С. Русової** : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. **С. Ф. Русової** / М-во освіти України ; АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл.

ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 41–42.

715. **Богатирьова, І. В. Національне виховання дитини як складова частина системи освіти С. Ф. Русової / І. В. Богатирьова** // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 19–21.
716. **Богущ, А. М. С. Русова: методичні засади концепції національного виховання дітей / А. М. Богущ** // Ідея національної школи у педагогічній спадщині Софії Русової та Степана Сірополка : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 1996. – С. 14–17.
717. **Болгаріна, В. С. Софія Русова і деякі проблеми педагогічної соціології / В. С. Болгаріна** // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 13–18.
718. **Болтівець, С. І. Софія Русова про психологію соціальної гармонії / С. І. Болтівець** // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 110–117.
719. **Гордій, Н. М. Національно-педагогічний аспект у спадщині Софії Русової / Н. М. Гордій** // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 22–23.
720. **Горіна, Ж. Д. Концепія національного виховання С. Русової і мовна освіта студентів / Ж. Д. Горіна** // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти

- України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 30–31.
721. **Дичек, Н. П. С. Ф. Русова і зарубіжна педагогіка** / Н. П. Дичек // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 16–19.
722. **Зайченко, І. В. Концепція української національної школи С. Ф. Русової** / І. В. Зайченко // Ідея національної школи у педагогічній спадщині Софії Русової та Степана Сірополка : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 1996. – С. 6–9.
723. **Коваленко, В. О. С. Русова і Д. Дьюї: спроба порівняльного аналізу педагогічних поглядів** / В. О. Коваленко // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 38–39.
724. **Коваленко, Є. І. Реформаторська педагогіка кінця ХІХ – початку ХХ ст. і С. Русова** / Є. І. Коваленко // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 8–15.
725. **Копиленко, Н. Б. С. Русова та Б. Грінченко: деякі паралелі у становленні просвітительських поглядів** / Н. Б. Копиленко // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 32–37.
726. **Мазоха, Д. С. Внесок С. Русової в розбудову української національної школи** / Д. С. Мазоха // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин.

держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 60–63.

727. **Маліновська, Н. В. Питання розвитку мови в педагогічній системі С. Ф. Русової** / Н. В. Маліновська // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 44–49.
728. **Мельник, В. В. Проблема формування національної свідомості учнів у працях С. Русової** / В. В. Мельник, Ю. Д. Руденко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 120–123.
729. **Пінчук, І. М. Концепція безперервного національного виховання в педагогічній спадщині Софії Русової** / І. М. Пінчук // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 9–13.
730. **Повалій, Л. В. Етнопедагогіка в творчій спадщині С. Ф. Русової** / Л. В. Повалій // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 32–34.
731. **Поніманська, Т. І. Гуманізм педагогічної системи С. Русової** / Т. І. Поніманська // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 41–44.

732. **Савченко, В. Г. Софія Русова про національну школу** / В. Г. Савченко // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 38–40.
733. **Сергєєва, В. Ф. Про деякі питання концепції національного дошкільного виховання Софії Русової** / В. Ф. Сергєєва // Пед. пошук. – 1996. – № 1. – С. 20–21.
734. **Смовська, О. І. Софія Русова про націоналізацію навчання й виховання дітей в Україні** / О. І. Смовська // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю від дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 43–45.
735. ***Смоляр, Л. О. Проблеми українознавства у спадщині С. Русової і відродження державності** / Л. О. Смоляр // Відродження української державності: проблеми історії та культури : матеріали Міжнар. наук. конф., 13–16 трав. 1996 р., м. Одеса / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 1996. – Ч. 1. – С. 13–14.
736. **Сухомлинська, О. В. Русова в контексті розвитку педагогічної думки** / О. В. Сухомлинська // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч : матеріали Всеукр. пед. читань / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 1. – С. 1–7 ; Почат. шк. – 1996. – № 9. – С. 54–56.
737. **Тихолоз, В. В. Ідея гуманізму в педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / В. В. Тихолоз // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю від дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 38–41.
738. **Фасоля, А. М. Софія Русова: національна школа і національна ідея** / А. М. Фасоля // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН

України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 54–56.

1997

739. **Архипенко, Л. М. Ідеї Софії Русової про національне виховання і сучасна школа** / Л. М. Архипенко // Нива знань. – 1997. – № 3. – С. 74–76.
740. **Маліновська, Н. Ф. Розвиток українського мовлення дітей у системі національного виховання С. Ф. Русової** / Н. Ф. Маліновська // Актуальні проблеми дошкільного виховання : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 1997. – С. 22–26.
741. **Пінчук, І. М. С. Русова про розвиток національної школи у різних народів Росії** / І. М. Пінчук // Література та культура Полісся : зб. наук. пр. / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 1997. – Вип. 8. – С. 90–93.
742. **Скарби для нащадків : пед. спадщина Софії Русової** / уклад. В. І. Тетерятник // Палітра педагога. – 1997. – № 2. – С. 31.

1998

743. **Біленька, О. О. Категоричний характер національного виховання особистості у педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / О. О. Біленька // Література та культура Полісся : зб. наук. пр. / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 1998. – Вип. 11. – С. 57–66.
744. **Болтівець, С. І. Софія Русова про психологію соціальної гармонії** / С. І. Болтівець // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 31–36.
745. **Груць, Г. Питання рідної мови у педагогічній спадщині С. Русової** / Г. Груць // Наук. зап. Сер.: Мовознавство / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 1998. – Вип. 1. – С. 33–34.
746. **Живодьор, В. Ф. Видатні українські педагоги ХХ ст. про національні основи виховання та традиційні народні моральні заповіді** : [про І. І. Огієнко, С. Русову, В. Сухомлинського, Г. Ващенко] / В. Ф. Живодьор // З історії національного шкільництва / В. Ф. Живодьор. – К., 1998. – С. 121–141.
747. **Зайченко, І. В. Актуальні питання педагогічної спадщини Софії Русової** / І. В. Зайченко // Сіверян. літопис. – 1998. – № 2. – С. 123–124.
748. **Любар, О. О. С. Ф. Русова про національну систему освіти та виховання** / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко // Історія української педагогіки : навч. посіб. для пед. навч. закл.

/ О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К., 1998. – С. 251–256.

749. **Люріна, Т. Народні традиції у педагогічній спадщині Софії Русової** / Т. Люріна // Світло. – 1998. – Чис. 1. – С. 42.
750. ***Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Русової**: наук. вид. / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя; заг. ред. Є. І. Коваленко; ред. І. М. Пінчук. – Ніжин: НДПУ, 1998. – 212 с.
751. **Собчинська, М. М. Погляди С. Ф. Русової періоду Української Народної Республіки на національну освіту** / М. М. Собчинська // Творчі вершини вченого: зб. наук. пр. до 60-річчя від дня народж. проф. М. Г. Кукурудзяка / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 1998. – С. 332–338.
752. **Таран, О. М. Обґрунтування С. Русовою принципу національної єдиної діяльної (трудової) школи** / О. М. Таран // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 1998. – Вип. 1. – С. 150–153.

1999

753. **Джус, О. Ідея національного виховання у працях Софії Русової (за матеріалами галицьких часописів)** / О. Джус // Українська система виховання: проблеми, перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Б-ка наук.-метод. Центру „Українська етнопедагогіка і народознавство” АПН України, Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 1999. – Вип. 27. – С. 120–124.
754. **Джус, О. Народно-педагогічний досвід і наукові ідеї у творчій спадщині Софії Русової** / О. Джус // Ідеї народної та наукової педагогіки у вихованні дітей та молоді: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–5 листоп. 1999 р., м. Івано-Франківськ / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника; за ред. Р. П. Скульського. – Івано-Франківськ, 1999. – С. 298–302.
755. **Машталер, Г. Ідея національної школи в педагогічній спадщині Софії Русової** / Г. Машталер // Пед. газ. – 1999. – Черв. (№ 6). – С. 1.

2000

756. **Богущ, А. М. О. Ольжич і С. Русова: національне виховання українського дошкілля** / А. М. Богущ // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2000. – Вип. 5/6. – С. 5–16.
757. **Джус, О. Рідна мова в національному шкільництві: погляд Софії Русової** / О. Джус // Українська мова: навч.-метод. та виховні аспекти: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника; ред. і упоряд. В. Грещук. – Івано-Франківськ, 2000. – С. 187–189.
758. **Зайченко, І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової**: навч. посіб. для студ. пед. спец. вузів / І. В. Зайченко; передм. М. Д. Ярмаченка. –

2-ге вид. доповн. і переробл. – Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2000. – 234 с.

759. **Опанасенко, Н. Софія Русова про формування національної свідомості дитини у початковій школі / Н. Опанасенко // Рідна шк. – 2000. – № 10. – С. 57–59.**

2001

760. **Барабаш, О. Основи педагогічної концепції Софії Русової / О. Барабаш // Ідеї Софії Русової в контексті сучасного дошкільного виховання : матеріали пед. читань з нагоди 145-річчя від дня народж. С. Ф. Русової / Івано-Франківський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 17–20.**
761. **Зайченко, Н. Мова як чинник національного виховання у творчості С. Русової / Н. Зайченко // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 113–117.**
762. **Калуська, Л. Ідеї західноєвропейських педагогів-просвітителів у творчій спадщині Софії Русової / Л. Калуська // Ідеї Софії Русової у контексті сучасного дошкільного виховання : матеріали пед. читань з нагоди 145-річчя від дня народж. С. Ф. Русової / Івано-Франківський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 21–23.**
763. **Кафарська, О. Єдність національного та загальнолюдського у виховній концепції Софії Русової / О. Кафарська // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 126–130.**
764. **Кемінь, Г. Софія Русова про розвиток педагогічної думки Західної Європи / Г. Кемінь // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / Слов'ян. держ. пед. ін-т. – Слов'янськ, 2001. – Вип. 11. – С. 107–110.**
765. **Круль, Л. Рідне слово як засіб національного виховання дитини у творчому доробку Софії Русової / Л. Круль, Г. Марчук // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 143–146.**
766. ***Кучеренко, М. Е. Софія Русова як теоретик педагогічної діяльності / М. Е. Кучеренко // Витоки формування в учнів національної школи морально-духовних цінностей : матеріали Всеукр. студент. наук.-практ. конф., 22–23 трав. 2001 р., м. Донецьк. – Донецьк, 2001. – С. 11–13.**
767. **Луцан, Н. Розвиток мовлення дитини в концепції національного виховання С. Ф. Русової / Н. Луцан // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 164–170.**

768. **Олійник, Г. Завдання національної школи: погляди Софії Русової** / Г. Олійник // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 38–40.
769. **Потапова, Л. В. Проблеми національного виховання дітей у педагогічній спадщині С. Русової** / Л. В. Потапова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Запоріж. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – К. ; Запоріжжя, 2001. – Вип. 21. – С. 161–163.
770. **Ступарик, Б. Ідея націоналізації школи у творчій спадщині Софії Русової** / Б. Ступарик // Вісн. Прикарпат. ун-ту Педагогіка / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 3–7.
771. **Чаграк, Н. Ідея націоналізації школи у педагогічних поглядах С. Русової та А. Крушельницького** / Н. Чаграк // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 175–179.

2003

772. **Любар, О. О. С. Ф. Русова про національну систему освіти та виховання** / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко // Історія української педагогіки : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К., 2003. – С. 317–323.
773. **Олійник, О. Ю. Концепція національної освіти в працях С. Ф. Русової** / О. Ю. Олійник // Підготовка соціального працівника: надбання, проблеми, перспективи : за результатами Всеукр. наук.-практ. конф. : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Хмельн. нац. ун-т. – Хмельницький, 2003. – С. 86–87.

2004

774. **Джус, О. Соціально-педагогічні студії Софії Русової: загальна характеристика** / О. Джус // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. Сер.: Педагогіка та психологія / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2004. – Вип. 208. – С. 68–74.
775. **Маліновська, Н. В. С. Ф. Русова: концепція мовної освіти і мовленнєвого розвитку дітей** / Н. В. Маліновська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2004. – Вип. 29. – С. 79–81.

2005

776. **Лопушинський, І. Рідна мова в системі української національної освіти** : [пед. погляди С. Русової щодо утвердження рід. мови в дошкіль. закл. та у почат. шк.] / І. Лопушинський // Вересень. – 2005. – № 1/2. – С. 19–24.

777. **Пеньковець, О. Національна освіта і державна освітня політика в українознавчо-філософському вченні С. Русової / О. Пеньковець** // Українознавство. – 2005. – № 3. – С. 128–132. – Бібліогр.: 9 назв.

2006

778. **Артемова, Л. В. Педагогічна спадщина Софії Русової** / Л. В. Артемова // Історія педагогіки України : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закл. / Л. В. Артемова ; голов. ред. Т. В. Ковтуненко. – К., 2006. – С. 245–252.
779. **Вонсович, В. П. Місце рідної мови у концепції національного виховання :** [пед. погляди С. Русової] / В. П. Вонсович // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 98–106. – Бібліогр.: 6 назв.
780. **Горбунова, Н. В. Ідеї національного виховання у творчості Софії Русової** / Н. В. Горбунова, О. А. Перерва // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 54–56.
781. **Гордій, Н. М. Софія Русова про деякі засоби національного виховання** / Н. М. Гордій, І. В. Корякіна // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 57–58.
782. **Деменчук, Л. Педагогічна спадщина С. Ф. Русової** / Л. Деменчук // Нова пед. думка. – 2006. – № 1. – С. 118–120.
783. **Дічек, Н. П. Джон Дьюї та Софія Русова: перегук освітніх ідей** / Н. П. Дічек // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 12–20. – Бібліогр.: 11 назв.
784. **Зайченко, І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової :** навч. посіб. для студ. пед. спец. / І. В. Зайченко ; передм. М. Д. Ярмаченка. – 3-тє вид., допов. і переробл. – Чернігів : Деснянська правда, 2006. – 264 с.
785. **Зайченко, Н. І. Проблема мови як педагогічного інструментарію у спадщині О. Потебні і С. Русової: порівняльний аналіз** / Н. І. Зайченко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 78–82.
786. **Зваричевська, М. Педагогіка Софії Русової** / М. Зваричевська // Пед. думка. – 2006. – № 1. – С. 12–17. – Бібліогр.: 5 назв.
787. **Крецька, Ю. А. Основоположні принципи формування нової школи Софії Русової** / Ю. А. Крецька, Т. І. Сурова // Просвітницька

діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 128–140. – Бібліогр.: 8 назв.

788. **Логвиненко, Т. О.** **С. Русова – борець за національну систему освіти та виховання** / Т. О. Логвиненко // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 69–76. – Бібліогр.: 5 назв.
789. **Любар, О. О.** **С. Ф. Русова про національну систему освіти та виховання** / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко // Історія української школи та педагогіки : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К., 2006. – С. 315–321.
790. **Мишаста, Г.** **Національне виховання дошкільників за С. Русовою: концептуальні положення** / Г. Мишаста // Освітняське слово. – 2006. – № 5/6. – С. 3.
791. **Пироженко, Л. В.** **Проблема змісту національної початкової освіти в педагогічній спадщині Софії Русової** / Л. В. Пироженко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 133–135.
792. **Співак, Л. М.** **С. Русова та українізація освіти в Україні** / Л. М. Співак // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 45–51. – Бібліогр.: 8 назв.
793. **Таран, О. М.** **Оцінка С. Русовою інноваційних форм навчання в реформаторській педагогіці кінця ХІХ – початку ХХ століття** / О. М. Таран // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 163–164.
794. **Фролова, О.** **Поняття національного виховання у філософсько-освітньому вченні С. Русової** / О. Фролова // Українознавство. – 2006. – № 3. – С. 122–126. – Бібліогр.: 15 назв.
795. **Чепіль, М. М.** **Софія Русова про краєзнавство як засіб національного виховання учнів** / М. М. Чепіль // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 171–173.

796. **Бахмат, Н. В. Теоретичні основи педагогіки у творчій спадщині С. Ф. Русової** / Н. В. Бахмат // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 201–211. – Бібліогр.: 9 назв.
797. **Богданець-Білоskalенко, Н. І. Ціннісні орієнтири у педагогічній концепції Софії Русової** / Н. І. Богданець-Білоskalенко // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 80–86. – Бібліогр.: 6 назв.
798. **Комісар, І. Громадська організація українського вчителства під керівництвом С. Русової як чинник управління національною системою освіти у 1917–1920 рр.** / Іванна Комісар // Імідж сучас. педагога. – 2007. – № 7/8. – С. 114–118.
799. **Корнейко, Ю. М. Внесок С. Ф. Русової у розробку питань порівняльної педагогіки як науки** / Ю. М. Корнейко // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Х., 2007. – Вип. 19. – С. 66–73.
800. **Лесневська, А. В. Софія Русова про розвивальний потенціал засобів української етнопедагогіки** / А. В. Лесневська // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 176–183. – Бібліогр.: 6 назв.
801. **Луцик, Д. Софія Русова: нація починається з колиски** : [про пед. всеобуч батьків] / Д. Луцик // Сільська шк. – 2007. – 29 берез. (№ 12). – С. 4.
802. **Олійник, В. В. Шкільне свято в національній системі виховання Софії Русової** / В. В. Олійник // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 217–221. – Бібліогр.: 11 назв.
803. **Онищенко, Н. Педагогічні принципи Софії Русової** / Н. Онищенко // Уряд. кур'єр. – 2007. – 26 трав. (№ 92). – С. 8.
804. **Приходько, В. М. Педагогічні погляди Софії Русової** / В. М. Приходько, М. І. Приходько // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; [редкол.: Л. Д. Березівська

та ін.]. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 20–30. – Бібліогр.: 10 назв.

805. ***Сергєєва, В. Софія Русова про формування системи дошкільного виховання на національному ґрунті** / В. Сергєєва // III Міжнародний науковий конгрес українських істориків „Українська історична наука на шляху творчого поступу”, 17–19 трав. 2006 р., м. Луцьк. – Луцьк, 2007. – Т. 2. – С. 105–111.
806. **Фролова, О. Роль національного чинника школи у формуванні громадянського суспільства згідно з філософсько-освітнім вченням С. Русової** / О. Фролова // Українознавство. – 2007. – № 2. – С. 177–182. – Бібліогр.: 27 назв.
807. **Яцина, О. Ф. Педагогічні ідеї Софії Русової** / О. Ф. Яцина // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; [редкол.: Л. Д. Березівська та ін.]. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 222–232. – Бібліогр.: 5 назв.

2008

808. **Коваленко, Є. І. Софія Русова як історик педагогіки** / Є. І. Коваленко // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – 2008. – № 5. – С. 131–134.
809. ***Фролова, О. Є. Роль мовного чинника в становленні національно свідомої особи за творами С. Русової** / О. Є. Фролова // Імперативи розвитку України в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 24–26 верес. 2008 р., м. Чернігів / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2008. – С. 257–259.

2009

810. **Крикун, О. Питання національного виховання у педагогічній спадщині Софії Русової** / О. Крикун // Дит. садок. – 2009. – Трав. (№ 18/19). – С. 14–15.
811. **Максимюк, С. П. Педагогічні погляди видатних представників української просвіти** : [зокрема, пед. ідеї С. Ф. Русової] / С. П. Максимюк // Педагогіка : навч. посіб. / С. П. Максимюк. – К., 2009. – С. 404–412.
812. **Пашенко, В. О. Національна ідея в поглядах Софії Русової. Полтавський період її формування** / В. О. Пашенко // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; голов. ред. В. О. Пашенко. – Полтава, 2009. – С. 87–90.

2010

813. **Гураш, Л. Дитячий садок – осередок національного виховання** : [про концепцію нац. виховання С. Русової] / Л. Гураш // Дит. садок. – 2010. – Верес. (№ 35). – С. 10–11.

3.2. Дошкільна педагогіка за С. Ф. Русової

1993

814. ***Богущ, А. М.** С. Русова: перспективні аспекти розбудови національного дитячого садка / А. М. Богущ // Класична педагогіка і філологія у світлі сучасних завдань шкільної і вузівської словесності : зб. пр. / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 1993. – Ч. 1. – С. 53–54.

1995

815. **Богущ, А. М.** С. Русова: витоки українського дошкілля і сучасність / А. М. Богущ, Н. Маліновська // Українська національна ідея: минуле, сучасне, майбутнє : міжнар. наук. конф. : матеріали доп. / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 1995. – С. 73–74.

1996

816. **Аматьєва, О. П.** Використання ідей С. Русової у формуванні виразності мовлення старших дошкільників / О. П. Аматьєва // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 54–57.
817. **Богущ, А. М.** С. Русова: концепція мовного розвитку дітей в національному дошкільному закладі / А. М. Богущ, Н. Маліновська // Українське дошкілля: проблеми, пошуки, творчі знахідки : матеріали доп. міжвуз. наук.-практ. конф., 25–26 квіт. 1996 р., м. Умань / Уман. держ. пед. ін-т ім. П. Г. Тичини. – Умань, 1996. – С. 10–11.
818. **Головко, М. Б.** С. Ф. Русова про активність особистості та мовленнєву активність дошкільників / М. Б. Головко, Л. В. Крайнова // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 35–38.
819. **Євгейчук, Т. І.** С. Ф. Русова про національний дитячий садок / Т. І. Євгейчук // Проблеми національного виховання у спадщині

С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 68–69.

820. **Калениченко, Н. П.** **Питання дошкільного виховання у педагогічній спадщині Софії Русової** / Н. П. Калениченко, А. Г. Калениченко // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя ; Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 16–19.
821. **Ковнер, Л. В.** **С. Русова і концепція українського дитячого садка** / Л. В. Ковнер // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 28–29.
822. **Колесникова, В. Ф.** **Софія Русова про трудове виховання дошкільників** / В. Ф. Колесникова // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 19–23.
823. **Корда, Г. С.** **Національне виховання дошкільників у поглядах С. Ф. Русової** / Г. С. Корда, Л. А. Корда // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 26–27.
824. **Кузь, В. Г.** **Софія Русова – теоретик і організатор національного дошкільного виховання** / В. Г. Кузь // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл.

ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ;
відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 13–15.

825. **Луцан, Н. І. С. Русова про гру як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку** / Н. І. Луцан // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 25–27.
826. **Манойленко, Н. М. Нація починається з колиски** : [дошкіль. виховання за пед. системою С. Ф. Русової] / Н. М. Манойленко // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 42–48.
827. **Орисенко, Г. Л. Нація відроджується біля дитячої колиски** : [нац. виховання у дит. садку за С. Русовою] / Г. Л. Орисенко, Л. В. Трунова // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 66–67.
828. **Плетеницька, Л. С. Погляди С. Ф. Русової на формування математичних уявлень у дошкільників** / Л. С. Плетеницька // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 27–29.
829. **Побережникова, Т. Г. Комплексний підхід до розвитку зв'язного мовлення дошкільників** : [у пед. системі С. Русової] / Т. Г. Побережникова // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення

кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 29–31.

830. **Попиченко, С. С. С. Ф. Русова і теорія дошкільного виховання в Україні на початку XX століття** / С. С. Попиченко // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти, відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 31–35.
831. **Сергєєва, В. Ф. Софія Русова про необхідність побудови системи дошкільного виховання на національному ґрунті** / В. Ф. Сергєєва // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 57–64.
832. **Сергєєва, В. Ф. Софія Русова про фізичний розвиток дітей дошкільного віку** / В. Ф. Сергєєва // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 2. – С. 146–151.
833. **Токарик, Л. Б. С. Русова і проблеми дошкільного виховання** / Л. Б. Токарик // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 23–24.

1997

834. **Маліновська, Н. В. Етнолінгводидактичні засади розвитку мовлення дітей дошкільного віку в концепції С. Русової** / Н. В. Маліновська // Наука і освіта. – 1997. – № 1. – С. 88–92.

1998

835. **Борисова, З. Н. Історико-педагогічні погляди на дошкільне виховання Софії Русової** / З. Н. Борисова // Наук. зап. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. ст. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1998. – Вип. 3. – С. 61–66.
836. **Гураш, Л. Виховувати малят на засадах педагогіки Софії Русової** / Л. Гураш // Дошкіль. виховання. – 1998. – № 4. – С. 22–23 ; № 6. – С. 10–11.

837. **Гураш, Л. В. Софія Русова про виховання дітей раннього віку** / Л. Гураш // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 107–111.
838. **Комаровських, Г. І. Мова рідна – слово рідне** : [про розв. мовлення у дошкільників за метод. С. Ф. Русової] / Г. І. Комаровських // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 97–99.

1999

839. **Улюкаєва, І. Г. С. Ф. Русова – фундатор української національної системи дошкільного виховання** / І. Г. Улюкаєва // Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кін. ХІХ–1941 р.) : навч. посіб. / І. Г. Улюкаєва. – Бердянськ, 1999. – С. 19–32.

2001

840. **Барабаш, О. Софія Русова про розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку** / О. Барабаш // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001 – Вип. 5. – С. 96–99.
841. **Комісарчук, І. Софія Русова про шляхи розвитку мовлення дітей дошкільного віку** / І. Комісарчук // Ідеї Софії Русової у контексті сучасного дошкільного виховання : матеріали пед. читань з нагоди 145-річчя від дня народж. С. Ф. Русової / Івано-Франківський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 24–26.
842. **Лисенко, Н. Інтеграція західноєвропейської української педагогіки дошкільця у творчій спадщині Софії Русової** / Н. Лисенко // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 80–84.
843. **Маліновська, Н. В. С. Русова: розвиток сенсорики у дітей дошкільного віку** / Н. В. Маліновська // Наука і освіта. – 1999. – № 3/4. – С. 37–39.
844. **Охрімчук, О. „Садівниці” й „фребелічки” виховували колись немовлят** : [про історію дитсадків у м. Києві та про С. Ф. Русову – засновницю першого київ. дит. садка] / О. Охрімчук // Хрещатик. – 2001. – 28 верес. (№ 129). – С. 4.
845. **Пшеврацька, О. В. Програма має складатись не за шаблоном** : (С. Ф. Русова про прогр. для дит. садка) / О. В. Пшеврацька // Дит. садок. – 2001. – Трав. (№ 18). – Вкладка, с. 1–2.

2002

846. **Машкіна, Л. А. С. Ф. Русова – фундатор дошкільної освіти в Україні** / Л. А. Машкіна // Історія педагогіки у структурі професійної підготовки вчителя : зб. наук. пр. Сер. соціально-педагогічна

2003

847. **Бондар, О. В.** Історіографія становлення та розвитку системи дошкільного виховання в Україні в 20-ті роки ХХ ст. : [про пед. ідеї С. Русової щодо дошкіль. виховання] / О. В. Бондар // Зб. наук. пр. Сер. „Історія та географія” / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2003. – Вип. 14/15. – С. 125–132.
848. **Борисова, З.** Ідеї національного дитячого садка в педагогічній спадщині Софії Федорівни Русової / З. Борисова // Перші міжнародні драгомановські читання : до 170-річ. ювілею М. П. Драгоманова : матеріали пед. читань, 30 верес.-2 жовт. 2003 р., м. Київ : / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; упоряд.: Г. І. Волинка, В. П. Сергієнко, Л. Л. Макаренко. – К., 2003. – Вип. 2. – С. 19–24.
849. **Пшеврацька, О. С. Ф. Русова про програми для дитячого садка та сьогодення** / О. Пшеврацька // Наука і освіта. – 2003. – № 4. – С. 103–107.
850. **Пшеврацька, О. В.** С. Русова та М. Монтесорі: порівняльний аналіз теоретико-методичних підходів щодо дошкільного виховання й сьогодення / О. В. Пшеврацька // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” : наук.-теорет. зб. Сер.: Педагогіка. Психологія / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – Вип. 3 :– С. 303–312.

2004

851. **Богущ, А. М.** Концепція національного дошкільного виховання дітей у дошкільній педагогічній спадщині Софії Русової / А. М. Богущ // Розмаїття. – 2004. – № 2. – С. 26–30.
852. **Пісоцька, Л. С.** Історичний аспект управління розвитком дошкільної освіти в Україні (кін. ХІХ–поч. ХХ ст.) : [про С. Ф. Русову як засновницю першого київ. дит. садка] / Л. С. Пісоцька // Дошкіль. освіта. – 2004. – № 3. – С. 14–20. – Бібліогр.: 19 назв.
853. **Улюкаєва, І. Г.** Софія Федорівна Русова – фундатор української національної системи дошкільного виховання / І. Г. Улюкаєва // Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кін. ХІХ – 1941 р.) : навч. посіб. / І. Г. Улюкаєва. – Бердянськ, 2004. – С. 28–42.

2005

854. **Коваленко, О. В.** Проблема індивідуалізації навчально-виховного процесу дошкільників у спадщині С. Русової і сьогодення / О. В. Коваленко // Педагогічна освіта: теорія і

практика : зб. наук. пр. Сер.: Психологія. Педагогіка / Київ. міський пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка ; ред. кол.: І. Д. Бех, Є. В. Белкіна, Н. М. Бібік та ін. – К., 2005. – С. 140–145.

2006

855. **Коваленко, Є. І. Софія Русова – фундатор вітчизняної дошкільної освіти** / Є. І. Коваленко // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя ; заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин, 2006. – № 4. – С. 91–94.
856. **Коваленко, О. Спадщина С. Ф. Русової і дошкільня початку ХХІ сторіччя** / О. Коваленко // Дит. садок. – 2006. – Січ. (№ 4). – С. 3.
857. **Коваленко, О. В. Удосконалення змісту дошкільної освіти в контексті психолого-педагогічної спадщини С. Русової** / О. В. Коваленко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 89–91.
858. **Попиченко, С. С. До питання про концепцію дошкільного виховання у спадщині Софії Русової** / С. С. Попиченко, Л. В. Іщенко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 136–137.
859. **Садовенко, С. М. Педагогічні погляди Софії Русової на проблеми музичного виховання дітей дошкільного віку** / С. М. Садовенко // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 156–163. – Бібліогр.: 6 назв.
860. **Співак, В. І. С. Русова про розумове виховання особистості у дошкільному віці** / В. І. Співак // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 199–204. – Бібліогр.: 5 назв.
861. **Федорова, М. А. С. Русова про соціалізацію дошкільнят і сучасні проблеми виховання їхньої культури поведінки** / М. А. Федорова // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 167–168.
862. **Філімонова, Т. В. С. Русова в історії розвитку вітчизняного дошкільного виховання** / Т. В. Філімонова // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 168–169.
863. **Хало, З. П. Дещо про інтелектуальний розвиток дошкільнят у педагогічній спадщині Софії Русової** / З. П. Хало // Вісн. Чернігів.

2007

864. **Бабюк, С. М. С. Ф. Русова про фізичне виховання дітей у дошкільному навчальному закладі і у сім'ї** / С. М. Бабюк // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 324–329. – Бібліогр.: 8 назв.
865. **Бабюк, Т. Й. С. Ф. Русова про роль природи в екологічному вихованні дошкільників** / Т. Й. Бабюк // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 329–334. – Бібліогр.: 8 назв.
866. **Бацей, С. І. С. Ф. Русова і теорія дошкільного виховання в Україні на початку ХХ століття** / С. І. Бацей, М. С. Гордійчук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 296–302. – Бібліогр.: 9 назв.
867. **Біла, І. М. Концепція національного дошкільного виховання С. Ф. Русової** / І. М. Біла // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 316–323. – Бібліогр.: 4 назви.
868. **Борисова, З. Вища освіта педагогів дошкілля : початок становлення в Україні** : [про діяльн. С. Ф. Русової в галузі дошкіль. освіти] / З. Борисова // Дошкіль. виховання. – 2007. – № 3. – С. 9–10.
869. **Коваленко, О. В. Проблема дитячих іграшок у психолого-педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / О. В. Коваленко // Іграшка, гра, дитина: від обрядової субстанції до сучасних моделей виховання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. „Марка Грушевського читання” : зб. пр. / Київ. міський пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка ; за ред. О. С. Найдена. – К., 2007. – С. 222–228.
870. **Коваленко, О. В. С. Ф. Русова про типові та індивідуальні особливості дітей дошкільного віку** / О. В. Коваленко // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-

Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 249–257. – Бібліогр.: 24 назви.

871. **Михальська, С. А. Погляди Софії Русової на розвиток дитячого мовлення у дошкільному закладі** / С. А. Михальська, А. В. Михальський // Просвітницька діяльність Софії Русової: зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна: [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 271–275.
872. **П'ясецька, Н. А. Погляди Софії Русової на формування здоров'я дошкільників** / Н. А. П'ясецька // Просвітницька діяльність Софії Русової: зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна: [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 281–288. – Бібліогр.: 5 назв.

2008

873. **Дзюбенко, Л. В. Методи і форми роботи з дітьми дошкільного віку в педагогічній спадщині С. Русової** / Л. В. Дзюбенко // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”: наук.-теорет. зб. Сер. Педагогіка. Психологія. Філософія / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 14. – С. 66–68.

2009

874. **Гладишев, В. В. Методи виховання дітей дошкільного віку в педагогічній спадщині С. Русової** / В. В. Гладишев // Наука і освіта. – 2009. – № 1/2. – С. 218–221.
875. **Дорошенко, Т. В. С. Русова про естетичне виховання дітей дошкільного віку** / Т. В. Дорошенко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 27–30.
876. **Зайченко, І. В. С. Русова про мету і завдання дошкільного виховання** / І. В. Зайченко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 4–8.
877. **Кислова, Л. Київське товариство народних дитячих садків. Розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні (кін. ХІХ–поч. ХХ ст.): [про діяльн. С. Ф. Русової – засновниці дошкіль. виховання в Україні]** / Л. Кислова // Дит. садок. – 2009. – Січ. (№ 2). – С. 8–12.
878. **Кошель, А. П. С. Русова про естетичне виховання дітей дошкільного віку засобами мистецтва** / А. П. Кошель // Вісн.

Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 39–42.

879. **Попиченко, С. С. С. Ф. Русова про завдання, зміст і методи національного виховання дошкільників** / С. С. Попиченко // Розвиток теорії і практики дошкільного виховання в Україні (кін. XIX–поч. XX ст.) / С. С. Попиченко. – Умань, 2009. – С. 73–101.

880. **Степанова, Т. М. Софія Русова як основоположник теорії змісту передшкільної освіти** / Т. М. Степанова // Пед. пошук – 2009. – № 4 – С. 68–71. – Бібліогр.: 8 назв.

Див. також № 1271, 1277, 1278, 1287

3.3. Зміст і методика навчально-виховної роботи з дітьми та молоддю у педагогічній спадщині С. Ф. Русової

1978

881. **Міршук, Д. Освіта в Україні** : [про зміст і методи роботи з дітьми за С. Ф. Русовою] / Д. Міршук // Визвольн. шлях. – 1978. – Кн. 7/8. – С. 846–862.

1991

882. **Дацюк, Г. „Прийдіть, будемо жити задля наших дітей”** : [про зміст виховання за С. Русовою] / Г. Дацюк // Україна. – 1991. – № 2. – С. 44.

883. **Пінчук, І. М. До питання про вивчення педагогічної спадщини С. Русової в курсі історії педагогіки** / І. М. Пінчук // Освіта і незалежна Україна : тези доп. міжвуз. наук. конф., 13–14 листоп. 1991 р., м. Рівне / Рівнен. держ. пед. ін-т. – Рівне, 1991. – С. 38–40.

1992

884. **Зайченко, І. В. Русова про духовний розвиток дитини** / І. В. Зайченко // Вивчення рідної мови і духовний розвиток особистості молодшого школяра в оновленій національній школі : тези доп. міжвуз. наук.-практ. конф., 26–27 берез. 1992 р., м. Умань / Уман. держ. пед. ін-т ім. П. Тичини. – Умань, 1992. – С. 107–108.

885. **Мельничук, Н. С. Ф. Русова про виховання працею** / Н. Мельничук // Дошкільн. виховання. – 1992. – № 8. – С. 18.

886. **Чередниченко, Д. Софія Русова і сучасна школа** / Д. Чередниченко // Укр. мова і л-ра. – 1992. – Чис. 1. – С. 38–42.

1993

887. **Зайченко, І. В. Про деякі проблеми естетичного виховання учнів в концепції української національної школи С. Ф. Русової** / І. В. Зайченко // Духовний розвиток особистості засобами

мистецтва : зб. пр. / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 1993. – С. 58–63.

888. **Лупейко, О. В. Софія Русова про дитячу літературу** / О. В. Лупейко // Наук. зап. : матеріали звітно-наук. конф. викладачів УДПУ ім. М. П. Драгоманова за 1992 р. / Укр. держ. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1993. – С. 274–276.
889. **Пінчук, І. М. Проблеми соціологізації особистості дитини в педагогічній спадщині С. Русової** / І. М. Пінчук // Соціологізація особистості як проблема національної освіти : тези Всеукр. наук.-практ. конф., 14–15 трав. 1993 р., м. Ніжин / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 1993. – С. 64–65.

1994

890. **Карпишина, В. Від дитини до методу : [про методи навч. та виховання С. Русової]** / В. Карпишина // Дошкіл. виховання. – 1994. – № 7. – С. 12–13.

1996

891. **Алексєєнко, Т. Ф. С. Русова про роль батьків у вихованні дитини** / Т. Ф. Алексєєнко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 82–86.
892. **Богдановська, О. В. До проблеми взаємодії системи виховання та суспільства : [за творами С. Русової]** / О. В. Богдановська // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 10–13.
893. **Богущ, А. Біологічне і соціальне у поглядах С. Русової на виховання** / А. Богущ // Дошкіл. виховання. – 1996. – № 9. – С. 8–9.
894. **Врочинська, Л. С. Софія Русова про моральне виховання** / Л. С. Врочинська // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 28–31.

895. **Даник, А. А. Розвиток ідеї трудового виховання підростаючого покоління в спадщині С. Ф. Русової** / А. А. Даник // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 61–64.
896. **Єрмак, Н. В. Формування гуманізму в дітей у педагогічній спадщині Софії Русової** / Н. В. Єрмак // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 107–110.
897. **Єфіменко, Н. В. Деякі питання виховання підростаючого покоління в педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / Н. В. Єфіменко, В. В. Засенко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 19–22.
898. **Ігнатова, О. І. Трудове виховання – складова національної системи виховання підростаючих поколінь** / О. І. Ігнатова, Л. В. Єременко // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 35–37.
899. **Ільченко, Ж. Д. Питання трудового виховання дітей у творчій спадщині С. Ф. Русової** / Ж. Д. Ільченко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки

працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 50–54.

900. **Козак, Н. Д. Софія Русова про родинне виховання** / Н. Д. Козак // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 80–82.
901. **Кудикіна, Н. В. Ідеї С. Русової про краєзнавство як засіб педагогічної роботи** / Н. В. Кудикіна, Р. Б. Дробчак // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 95–100.
902. **Ланько, Н. О. Софія Русова про врахування індивідуальних особливостей дитини** / Н. О. Ланько, О. А. Гальонка // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 32–34.
903. **Левківський, М. В. Український етнічний ідеал як національна основа виховання** : [нац. виховання за С. Ф. Русовою] / М. В. Левківський // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 51–53.
904. **Лукашова, Н. Д. С. Русова про виховання дітей засобами рідної мови та національної культури** / Н. Д. Лукашова // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки

працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 48–51.

905. **Люріна, Т. І. Народні традиції морального виховання в педагогічній спадщині С. Русової** / Т. І. Люріна // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 101–104.
906. **Марочко, Г. С. Гра і праця у творчій спадщині Софії Федоровни Русової** / Г. С. Марочко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 58–61.
907. **Мацейків, Т. І. Деякі питання національного виховання в педагогічній спадщині С. Русової** / Т. І. Мацейків // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України ; АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 57–59.
908. **Мельникова, І. В. С. Русова про виховний підхід до дитини в українській школі** / І. В. Мельникова // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 24–25.
909. **Мельничук, М. І. С. Ф. Русова про виховання працею** / М. І. Мельничук // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 54–58.

910. **Нагачевська, З. Софія Русова про мету і зміст початкового навчання та виховання** / З. Нагачевська, О. Нагачевська // Сучасна початкова школа: проблеми, пошуки, знахідки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / Терноп. держ. пед. у-т ім. В. Гнатюка. – Т., 1996. – С. 15–17.
911. **Нагачевська, О. Софія Русова про сутність, завдання і джерела естетичного виховання** / О. Нагачевська // Ідея національної школи у педагогічній спадщині Софії Русової та Степана Сірополька : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 1996. – С. 108–109.
912. **Полатайко, Ю. О. Погляди Софії Русової на народні ігри як засіб фізичного виховання дитини** / Ю. О. Полатайко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 65–66.
913. **Пшеврацька, О. В. С. Ф. Русова про індивідуальний підхід до дітей** / О. В. Пшеврацька // Українське дошкілля: проблеми, пошуки, знахідки : матеріали доп. міжвуз. наук.-практ. конф. / Уман. держ. пед. ін-т ім. П. Г. Тичини. – Умань, 1996. – С. 85–86.
914. **Тверезовська, Н. Т. Вплив емоцій на розвиток творчої активності молодших школярів комп'ютерними засобами : [про розум., труд. і естет. виховання школярів за С. Русовою]** / Н. Т. Тверезовська // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 91–95.
915. **Тоцька, Н. Близько до природи : [С. Русова про екол. виховання дітей]** / Н. Тоцька // Дошкіл. виховання. – 1996. – № 3. – С. 15.
916. **Чепіль, М. М. С. Русова і проблеми духовного розвитку дитини** / М. М. Чепіль // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 35–38.

917. **Чередниченко, Н. Чому небо голубе, а літо тепле? :** [про екол. виховання дітей за методикою С. Русової] / Н. Чередниченко // Дошкіл. виховання. – 1996. – № 3. – С. 15.

1997

918. **Богущ, А. М. Проблема екологічного виховання дітей в педагогічній спадщині С. Русової** / А. М. Богущ // Виховання екологічної культури : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., 2–4 лют. 1995 р., м. Одеса / Південноукр. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 1997. – Ч. 3. – С. 5–6.
919. ***Богущ, А. М. Сенсифілізація духовного розвитку ребѐнка в педагогічфеском насліддї С. Ф. Русової** / А. М. Богущ // Научные основы энергоинформационных взаимодействий в природе и обществе : материалы Междунар. конгр. „Интер ЭНІО-97”, Крым, Украина / [редкол.: Ф. Р. Ханцеверов (председатель) и др.]. – Крым, 1997. – С. 66–67.
920. ***Мельничук, М. Виховний ідеал С. Русової** / М. Мельничук // Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України : зб. наук. пр. / Нац. ун-т „Острозька академія”. – Острог, 1997. – С. 137–144.
921. **Мельничук, М. Світ правдивий і чистий: духовність дитини очима Софії Русової** / М. Мельничук // Дошкіл. виховання. – 1997. – № 6. – С. 14–15.
922. **Пшевращька, О. В. Проблема дитячої гри та іграшки у психолого-педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / О. В. Пшевращька // Актуальні проблеми дошкільного виховання : міжвуз. зб. наук. пр. / Рівнен. держ. пед. ін-т ; ред.: А. М. Богущ, Т. І. Поніманської. – Рівне, 1997. – С. 26–29.

1998

923. **Богущ, А. М. Концепція духовного виховання дітей С. Ф. Русової** / А. М. Богущ // Зб. наук. пр. Херсон. держ. пед. ін-ту. Сер.: Пед. науки / Херсон. держ. пед. ін-т. – Херсон, 1998. – Вип. 2. – С. 6–9.
924. **Гриценко, О. Л. Ознайомлення дітей з рідним краєм :** [за методикою С. Ф. Русової] / О. Л. Гриценко // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 94–95.
925. **Дробчак, Р. Б. Ідеї С. Русової про красзнавство як засіб національного виховання** / Р. Б. Дробчак // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 111–114.
926. **Кремсал, Л. В. Розвиток мови дитини у працях С. Русової** / Л. В. Кремсал // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 43–47.

927. **Маліновська, Н. В.** **Індивідуальний підхід до дитини в педагогічній системі С. Русової** / Н. В. Маліновська // Оновлення змісту і методів психології освіти та професійної орієнтації : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. пед. ін-т. – Рівне, 1998. – Вип. 4. – С. 59–62.
928. **Малиновська, Н. В.** **С. Русова: рідна мова як засіб виховання духовності особистості** / Н. В. Малиновська // Зб. наук. пр. Херсон. держ. пед. ін-ту. Сер.: Пед. науки / Херсон. держ. пед. ін-т. – Херсон, 1998. – Вип. 2. – С. 74–77.
929. **Малько, Л. М.** **Разом із Софією Русовою** : [про методи виховання і навчання за С. Русовою] / Л. М. Малько // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 95–97.
930. **Мельничук, М. І.** **Софія Русова про духовне життя дитини** / М. І. Мельничук // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 104–106.
931. **Окса, М.** **Софія Русова про завдання нової вищої педагогічної школи** / М. Окса // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ, 1998. – Вип. 4. – С. 102–110 ; ПостМетодика. – 1998. – № 2. – С. 49–51.
932. **Потапова, Т. В.** **С. Ф. Русова про пізнавальну активність дітей** / Т. В. Потапова // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 114–115.
933. **Проскура, О. В.** **Софія Русова: головне у навчанні увага до особи дитини** / О. В. Проскура // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 9–30.
934. **Проскура, О. В.** **Теоретичні підвалини розвитку суспільного дошкільного виховання** : [за методикою С. Русової] / О. В. Проскура // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 53–56.
935. **Роговик, Л. С.** **Гармонія знань і моральності в початковій школі** : [навчання і виховання за пед. системою С. Русової] / Л. С. Роговик // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 115–116.
936. ***Садова, Т. А.** **Мова як засіб соціалізації особистості в педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / Т. А. Садова // Соціалізація особистості : [зб. ст.]. – К., 1998. – С. 71–76.

937. **Цвітун, Т. П.** Вивчаємо українську мову: педагогічна спадщина Софії Русової / Т. П. Цвітун // Розкажіть онуку. – 1998. – Жовт. (№ 19). – С. 26–27.
938. **Чередниченко, Н. П.** Чому небо – голубе, а літо – тепле : [екол. виховання за методикою С. Русової] / Н. П. Чередниченко // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 100–101.

1999

939. **Зайченко, І. В.** Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. для студ. пед. спец. / І. В. Зайченко. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Чернігів, 1999. – 116 с.
940. **Ворожбіт, В. В.** Софія Русова про формування творчої особистості молодшого школяра засобами образотворчого мистецтва / В. В. Ворожбіт // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Х., 1999. – Вип. 10. – С. 124–128.
941. **Малиновська, Н. В.** Концепція мовної освіти і мовленнєвого розвитку дітей у педагогічній спадщині Софії Русової / Н. В. Малиновська // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 1. – С. 129–135.
942. **Маліновська, Н. В.** Методична система С. Русової: предметові лекції / Н. В. Маліновська // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 1999. – Вип. 1/2. – С. 57–61.
943. **Маліновська, Н. В.** Ознайомлення з довкіллям як важливий засіб розвитку і виховання дитини за С. Русовою / Н. В. Маліновська // Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. пед. ін-т. – Рівне, 1999. – Вип. 5. – С. 20–23.
944. ***Мельничук, М. І.** Софія Русова про духовне життя дитини / М. І. Русова // Проблеми післядипломної освіти педагогів : матеріали III Всеукр. наук.-метод. конф., 17–18 груд. 1998 р., м. Ужгород. – Ужгород, 1999. – С. 191–193.
945. **Яблонський, Р.** Вчення П. Лесгафта про фізичне виховання у педагогічній спадщині С. Русової / Р. Яблонський // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки / Ін-т здоров'я та фіз. культури молоді Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки ; редкол.: А. С. Нісімчук та ін. – Луцьк, 1999. – С. 92–101.

2000

946. **Бурма, І. В.** Джерела освітньої роботи з дітьми дошкільного віку в педагогічних системах М. Монтесорі та С. Ф. Русової

- / І. В. Бурма // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. пр. / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди ; ред. Г. В. Троцько. – Х., 2000. – Вип. 7. – С. 63–70.
947. **Груць Г. Проблеми релігійного виховання у педагогічній спадщині Софії Русової** / Г. Груць // Наук. зап. Сер.: Педагогіка / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2000. – Вип. 8. – С. 39–42.
948. **Джус, О. Проблеми морального виховання у працях Софії Русової періоду еміграції** / О. Джус // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. Педагогіка та психологія / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2000. – Вип. 78. – С. 23–28.
949. **Маліновська, Н. В. Ознайомлення дітей з явищами навколишнього життя в контексті педагогічних ідей С. Русової** / Н. В. Маліновська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2000. – Вип. 12, ч. 1. – С. 61–65 ; Наука і освіта. – 2000. – № 4. – С. 17–20.
950. **Опанасенко, Н. Спільне в педагогічних ідеях С. Русової та М. Монтесорі** / Н. Опанасенко // Наука і сучасність : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – Вип. 1, ч. 1. – С. 65–69.
951. **Опанасенко, Н. І. Спорідненість гуманістичних ідей в педагогіці В. О. Сухомлинського і С. Ф. Русової** / Н. І. Опанасенко // Гармонія творення людини : гуманізм педагогіки В. О. Сухомлинського в нове тисячоліття / за ред. Д. С. Мазохи. – К., 2000. – С. 28–32.
952. **Пантюк, Т. Дитинство – „ранок” людського життя : [про методику виховн. роботи за С. Ф. Русовою]** / Т. Пантюк // Дит. садок. – 2000. – Берез. (№ 9). – С. 1.
953. **Пшеврацька, О. В. Аналіз та оцінка С. Ф. Русовою психолого-педагогічних підходів до організації суспільного дошкільного виховання за кордоном** / О. В. Пшеврацька // Теоретико-методичні проблеми навчання і виховання : зб. наук. пр. Сер.: Пед. науки / Київ. міський пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка ; редкол.: Н. М. Бібік, М. С. Вашуленко, Є. С. Вільчковський та ін. – К., 2000. – С. 125–133.
954. **Пшеврацька, О. В. Гуманізм педагогіки В. О. Сухомлинського та С. Ф. Русової** / О. В. Пшеврацька // Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка. Пед. науки / Луган. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Луганськ, 2000. – № 7. – С. 120–123.
955. **Пшеврацька, О. Менший разом з більшим: психолого-педагогічні основи організації освітньої роботи в різновіковій групі за ідеями Софії Русової** / О. Пшеврацька // Дошкіл. виховання. – 2000. – № 7. – С. 20.

956. **Пшеврацька, О. С. Ф. Русова про організацію роботи з дітьми у різновіковій групі** / О. Пшеврацька // Дит. садок. – 2000. – Серп. (№30/31) – Вкладка, с. 2–3.
957. **Сбруєва, А. А. Педагогічні погляди Софії Русової (1856–1940)** / А. А. Сбруєва, М. Ю. Рисіна // Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. / А. А. Сбруєва, М. Ю. Рисіна. – Суми, 2000. – С. 137.
958. **Соловей, М. Шкільна географія і краєзнавство у педагогічній спадщині Софії Русової** / М. Соловей // Географія та основи економіки в шк. – 2000. – № 1. – С. 33–34.

2001

959. **Бай, І. С. Русова про роль підручників у навчально-виховному процесі** / І. Бай // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 80–84.
960. **Благу́н, Н. Проблема двомовності у творчій спадщині Софії Русової** / Н. Благу́н // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 12–15.
961. **Богущ А. М. Проблеми екологічного виховання дітей в педагогічній спадщині С. Русової** / А. М. Богущ // Педагогічні нотатки та роздуми / А. М. Богущ. – Запоріжжя, 2001. – С. 29–30.
962. **Будник, О. Проблема формування культури праці в дітей у творчому доробку Софії Русової** / О. Будник // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 123–126.
963. **Відченко, А. Г. Порівняльно-педагогічні дослідження С. Русової з питань вивчення індивідуальності дітей** / А. Г. Відченко // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди ; ред.: І. Ф. Прокопенко, В. І. Лозова. – Х., 2001. – Вип. 18, ч. 2. – С. 126–132.
964. **Ворощук, О. Софія Русова про організацію учнівського самоуправління** / О. Ворощук // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 179–184.
965. **Богущ, А. М. Вплив біосоціальних факторів на розвиток особистості дитини у спадщині Софії Русової** / А. М. Богущ // Педагогічні нотатки та роздуми / А. М. Богущ. – Запоріжжя, 2001. – С. 31–37.
966. **Гуменюк, Г. Краєзнавство в творчості Софії Русової** / Г. Гуменюк // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 22–26.
967. **Гуменюк-Сміх, С. Софія Русова про українознавчі дисципліни як основу початкового навчання учнів** / С. Гуменюк-Сміх // Вісн.

- Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 108–112.
968. **Дерев'янка, Н. Софія Русова про формування громадянської культури поведінки особи** / Н. Дерев'янка // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 131–136.
969. **Джус, О. Образотворче мистецтво в концепції естетичного виховання Софії Русової** / О. Джус // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2001. – № 1. – С. 178–184.
970. **Довганич, В. М. С. Ф. Русова про завдання морально-духовного виховання дітей** / В. М. Довганич // Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України. – К., 2001. – Кн. 2. – С. 216–219.
971. **Дриндак, Г. Педагогічні критерії добору літературного матеріалу для дітей у творчій спадщині С. Ф. Русової** / Г. Дриндак // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 85–89.
972. **Завгородня, Т. Проблеми дидактики у педагогічній спадщині Софії Русової** / Т. Завгородня // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 73–80.
973. **Зайченко, І. В. Еволюція поглядів С. Русової на проблему мети і завдань виховання** / І. В. Зайченко // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 117–122.
974. **Замашкіна, О. С. Русова про навчання й розвиток дітей молодшого шкільного віку** / О. Замашкіна // Школа першого ступеня: теорія і практика: зб. наук. пр. Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-ту / Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2001. – Вип. 1. – С. 190–199.
975. **Івасишин, Г. Проблема розвитку творчої активності молодших школярів у педагогічній спадщині Софії Русової** / Г. Івасишин // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 89–92.
976. **Ізвекова, Г. Софія Русова і трудове виховання молодших школярів** / Г. Ізвекова // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 136–139.
977. **Кецик, У. Софія Русова про громадянське виховання** / У. Кецик // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 139–143.

978. **Костів, В. Софія Русова про виховання дітей з осиротілих сімей** / В. Костів // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 154–159.
979. **Мазур, Г. Педагогічну спадщину С. Ф. Русової в масову практику роботи національної школи** / Г. Мазур // Почат. шк. – 2001. – № 5. – С. 51–53.
980. **Максименко, Н. Софія Русова про розвиток зв'язного мовлення дітей** / Н. Максименко, М. Оліяр // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 93–95.
981. **Маліновська, Н. В. С. Ф. Русова про оволодіння скарбами рідної мови на основі засобів народної педагогіки** / Н. В. Маліновська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2001. – Вип. 14. – С. 23–25.
982. **Марчук, М. С. Русова – наша сучасниця** : [про концепцію навчання дітей рід. мови, сформульовану С. Русовою] / М. Марчук // Дит. садок. – 2001. – Листоп. (№ 43). – С. 6.
983. **Нижникевич, З. Софія Русова про виховання в учнів відповідального ставлення до навчально-трудової діяльності** / З. Нижникевич // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 154–159.
984. **Нусінова, Ж. Н. Розробка С. Русовою теоретичних і методичних засад мовленнєвого розвитку особистості** / Ж. Н. Нусінова // Зб. наук. пр. Педагогічні науки / Херсон. держ. пед. ун-т ; ред. Є. С. Барбіна. – Херсон, 2001. – Вип. 20, ч. 2. – С. 101–106. – Бібліогр. в кінці ст.
985. **Пальона, Л. Методичні аспекти розвитку творчих здібностей, задатків дитини у педагогічній спадщині Софії Русової** / Л. Пальона // Ідеї Софії Русової у контексті сучасного дошкільного виховання : матеріали пед. читань з нагоди 145-річчя від дня народж. С. Ф. Русової / Івано-Франківський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 29–31.
986. **Передерій, С. Г. Концепція розвитку мовлення дітей С. Ф. Русової** / С. Г. Передерій, Є. І Коваленко // Вісник студентського наукового товариства : зб. пр. / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2001. – С. 21–25.
987. **Печенко, І. П. Засади соціалізації дітей у педагогічній спадщині С. Русової** / І. П. Печенко // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. пр. / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2001. – Вип. 3/4. – С. 48–53.

988. **Попович, Н. Розвиток і формування особистості дитини в процесі ігрової діяльності** / Н. Попович // Ідеї Софії Русової у контексті сучасного дошкільного виховання : матеріали пед. читань з нагоди 145-річчя від дня народж. С. Ф. Русової / Івано-Франківський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 26–29.
989. **Сабат, Н. Питання змісту освіти в педагогічній спадщині С. Русової** / Н. Сабат // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 49–52.
990. **Салига, Н. Софія Русова про виховання у дітей загальнолюдських цінностей** / Н. Салига // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 145–150.
991. **Стинська, В. Софія Русова про систему шкільництва України** / В. Стинська // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 53–56.
992. **Таран, О. М. До питання про методологічні засади дидактики С. Русової** / О. М. Таран // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2001. – № 2. – С. 153–158.
993. **Таран, О. М. Краснзнавчий принцип у дидактиці С. Русової** / О. М. Таран // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2001. – № 1. – С. 169–172.
994. **Хрущ, О. Психологічні засади педагогіки С. Русової** / О. Хрущ, В. Хрущ // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 56–63.
995. **Чепіль, М. С. Русова про роль змісту освіти у формуванні національної свідомості** / М. Чепіль // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 150–154.

2002

996. **Богатирьова, І. В. Психологічні ідеї в творчості С. Ф. Русової** / І. В. Богатирьова // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Психол. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т. – Чернігів, 2002. – Вип. 11. – С. 17–19.
997. ***Богущ, А. М. Концепція духовного виховання дітей С. Ф. Русової** / А. М. Богущ // Педагогіка добра в контексте етнокультурного соціума : матеріали междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 150-летию со дня рождження И. Гаспринского, май 2001 г., г. Симферополь. – Симферополь, 2002. – С. 96–97.

998. **Груць, Г. Проблеми краєзнавства і географії у творчому доробку Софії Русової** / Г. Груць // Наук. зап. Сер.: Педагогіка / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2002. – Вип. 2. – С. 70–73.
999. **Довганич, В. М. Засоби духовно-морального виховання дітей у педагогічній спадщині С. Русової** / В. М. Довганич // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2002. – Вип. 19. – С. 158–161.
1000. **Ковальчук, Г. П. Трудове виховання в педагогічній спадщині С. Русової** / Г. П. Ковальчук // Історія педагогіки у структурі професійної підготовки вчителя : зб. наук. пр. Сер. соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т. – 2002. – Вип. 3, т. 1. – С. 236–241.
1001. **Меналюк, Г. Ф. С. Русова про навчання дітей математики** / Г. Ф. Меналюк // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2002. – Вип. 21. – С. 79–81.
1002. **Поліщук, В. Просвітницька і соціально-педагогічна діяльність С. Русової** / В. Поліщук // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2002. – Вип. 7. – С. 200–205.
1003. **Таран, О. М. С. Русова про предмет і категорії дидактики** / О. М. Таран // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2002. – Вип. 4, ч. 1. – С. 111–114.
1004. **Таранов, О. М. Становлення дидактичних поглядів С. Русової** / О. М. Таранов // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2002. – Вип. 3. – С. 99–103.

2003

1005. **Кулик, І. С. Русова про педагогічні погляди Г. Сковороди** / І. Кулик // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. Педагогіка та психологія / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2003. – Вип. 177. – С. 91–96.
1006. **Маліновська, Н. В. Проблеми сенсорного розвитку і виховання дітей у педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / Н. В. Маліновська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2003. – Вип. 27. – С. 29–32.
1007. **Притулик, Н. Проблема мовленнєвого розвитку першокласників у педагогічній творчості Софії Русової** / Н. Притулик // Рід. джерела. – 2003. – № 1. – С. 36–39.
1008. **Прищак, М. Д. Трансцендентні та технологічні чинники духовності в працях українських педагогів початку XX століття**

(С. Русова, Я. Чепіга) / М. Д. Прищак // Наук. зап. Сер.: Психологія і педагогіка / Нац. ун-т „Острозька академія”. – Острог, 2003. – Вип. 4. – С. 249–258.

1009. **Пшеврацька, О. Ні „сліпому вихованню”** : [В. Сухомлинський та С. Русова про пробл. індивідуал. підходу] / О. Пшеврацька // Дит. садок. – 2003. – Верес. (№ 36). – С. 4.

2004

1010. **Пшеврацька, О. В. Проблеми родинного виховання у творчій спадщині С. Ф. Русової** / О. В. Пшеврацька // Традиції родинного виховання в Україні і сучасність : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф., 6 лют. 2004 р., м. Київ / уклад., наук. ред. Т. І. Люріна ; заг. ред. В. О. Кудін. – К., 2004. – С. 10–12.
1011. **Пшеврацька, О. В. Традиції етнопедагогіки в педагогічній спадщині С. Русової** / О. В. Пшеврацька // Традиції родинного виховання в Україні та сучасність : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф., 6 лют. 2004 р., м. Київ / уклад., наук. ред. Т. І. Люріна ; заг. ред. В. О. Кудін. – К., 2004. – С. 46–48.

2005

1012. **Зваричевська, М. Педагогіка Софії Русової** : [система виховання та навчання за С. Русовою] / М. Зваричевська // 10 років школи громадянства: до 10-ліття Педагогічного товариства ім. Григорія Ващенка : зб. матеріалів / Пед. т-во ім. Г. Ващенка. – Л., 2005. – С. 95–100.
1013. **Коваленко, О. В. Невичерпне джерело** : [про методику виховання за С. Ф. Русовою] / О. В. Коваленко // Упр. шк. – 2005. – № 22/24. – С. 10–12.
1014. **Корнєєв, В. П. Географічне краєзнавство у просвітницькій діяльності С. Ф. Русової** / В. П. Корнєєв // Видатні мандрівники, мореплавці та дослідники-краєзнавці / В. П. Корнєєв, О. В. Корнєєв. – Х., 2005. – С. 188–196. – Бібліогр. в кінці ст.
1015. **Крикун, І. Є. Погляди Софії Русової на єдину діяльну (трудову) школу** / І. Є. Крикун // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Сер. 17, Теорія і практика навчання та виховання / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2005. – Вип. 2. – С. 152–157. – Бібліогр. в кінці ст.
1016. ***Сидоренко, Н. Б. Педагогічно-культурна спадщина Софії Русової та Олешнянщина (Чернігівська область)** / Н. Б. Сидоренко // Збереження природної, історичної та культурної спадщини як фактор формування національної свідомості : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2005. – С. 177–180.
1017. **Таран, О. М. Інноваційні підходи до принципів навчання в педагогічній спадщині С. Русової** / О. М. Таран // Наук. зап.

Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя – Ніжин, 2005. – № 3. – С. 211–215. – Бібліогр. в кінці ст.

1018. **Фролова, О. Особа як об'єкт філософсько-освітнього вчення Софії Русової** / О. Фролова // Філософ. освіти. – 2005. – № 2. – С. 162–170.
1019. **Фролова, О. Поняття освіти у філософсько-педагогічному вченні С. Русової** / О. Фролова // Філософ. обрії. – 2005. – № 14. – С. 187–198.
1020. **Чекалюк, В. Народ, який не дбає про школу, приречений на економічні злидні й культурну смерть : [про метод. систему С. Русової]** / В. Чекалюк // Сільська шк. – 2005. – Листоп. (№ 41/42). – С. 5.
1021. **Шапошнікова, Л. Проблеми самоосвіти учнів у наукових працях Софії Русової** / Л. Шапошнікова // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. Педагогіка та психологія / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2005. – Вип. 245. – С. 190–196.
1022. **Шевченко, П. Трудове виховання в педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / П. Шевченко // Рідна шк. – 2005. – № 8. – С. 79–80.

2006

1023. **Антонець, Н. Б. Проблема підручникотворення у спадщині С. Русової** / Н. Б. Антонець // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 27–33. – Бібліогр.: 5 назв.
1024. **Березівська, Л. Д. С. Ф. Русова про реформування шкільної освіти в Україні** / Л. Д. Березівська // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 32–35.
1025. **Богущ, А. М. Витоки художньо-мовленнєвої діяльності дітей у педагогічній спадщині С. Русової** / А. М. Богущ // Наук. вісн. Південноукр. держ. ун-ту ім. К. Д. Ушинського / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2006. – № 1/2. – С. 103–107.
1026. **Богущ, А. М. Духовно-релігійне виховання дошкільників у педагогічній спадщині С. Русової** / А. М. Богущ // Дошкіль. освіта. – 2006. – № 1. – С. 4–7.
1027. **Богущ, А. М. Лінгводидактична спадщина Софії Русової в сучасному дошкільному закладі : монографія** / А. М. Богущ, Н. В. Маліновська ; Півд. наук. центр АПН України. – О., 2006. – 134 с. – Бібліогр.: с. 121–130.
1028. **Богущ, А. М. Софія Русова: духовно-релігійне виховання дошкільнят** / А. М. Богущ // Духовність особистості: методологія,

теорія, практика / Луган. нац. пед. у-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2006. – Вип. 2. – С. 28–34.

1029. **Бойко, В. О. Ідеї С. Русової і процес реабілітації дітей-інвалідів** / В. О. Бойко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 39–40.
1030. **Бондар, Л. С. Проблеми позашкільної освіти у творчій спадщині С. Русової** / Л. С. Бондар // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 41–43.
1031. **Васильєва, Р. Ю. Збереження життя і здоров'я дітей в системі виховання С. Ф. Русової** / Р. Ю. Васильєва // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 46–48.
1032. **Галів, М. Д. Проблема формування характеру особистості у педагогічній творчості Софії Русової** / М. Д. Галів // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 49–53.
1033. **Гнатюк, В. А. Софія Русова про красу, естетичні почуття, народне мистецтво** / В. А. Гнатюк // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 77–87. – Бібліогр.: 10 назв
1034. **Гончарук, Н. М. Напрямки соціально-психологічного виховання у педагогічній спадщині Софії Русової** / Н. М. Гончарук, О. П. Мілевська // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 223–228. – Бібліогр.: 8 назв.
1035. **Гулідова, А. О. Актуальні проблеми полікультурного виховання учнів у педагогічній концепції С. Ф. Русової** / А. О. Гулідова // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 180–184. – Бібліогр.: 4 назви.
1036. **Гураш, Л. У пошуках свого образу : [система виховання за С. Русовою]** / Л. Гураш // Дит. садок. – 2006. – Січ. (№ 4). – С. 1–2.
1037. **Гурман, Т. Л. Софія Русова про роль праці у формуванні особистості та її підготовці до практичної діяльності** / Т. Л. Гурман // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна :

[матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 173–179. – Бібліогр.: 7 назв.

1038. **Дмитрієв, С. М. Народне виховання у педагогічній спадщині Софії Русової** / С. М. Дмитрієв, О. В. Гудима // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 91–97. – Бібліогр.: 9 назв.
1039. **Дуткевич, Т. В. Соціально-психологічні погляди Софії Русової у контексті проблем виховання** / Т. В. Дуткевич // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 185–193.
1040. **Душек, М. О. Концепція громадянського виховання крізь призму педагогічних поглядів С. Ф. Русової** / М. О. Душек // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 63–64.
1041. **Жук, О. Ю. Проблема мети і завдань розумового виховання у педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / О. Ю. Жук // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 65–68.
1042. **Калічак, Ю. Л. Педагогічна співпраця Софії Русової й Аркадія Животка** : [система виховання за С. Русовою та А. Животком] / Ю. Л. Калічак // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 61–68. – Бібліогр.: 17 назв.
1043. **Кічук, А. В. Проблеми психічного розвитку особистості в педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / А. В. Кічук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 229–233. – Бібліогр.: 5 назв.
1044. **Кобко, Л. М. Ідеї особистісно орієнтованого навчання у педагогічній спадщині Софії Русової** / Л. М. Кобко, Т. В. Гокова // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 83–85.

1045. **Кобрій, М. В. С. Русова про виховання в учнів самостійності та творчості** / М. В. Кобрій // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 86–88.
1046. **Коваленко, Є. І. Софія Русова про теоретико-методологічні засади педагогіки як науки** / Є. І. Коваленко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С.13–18.
1047. **Ковальчук, Г. П. Трудове виховання як основа розвитку особистості у поглядах Софії Русової** / Г. П. Ковальчук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 147–155. – Бібліогр.: 12 назв.
1048. **Конькова, Т. І. Проблема гуманізації навчання у науково-педагогічній інтерпретації С. Русової** / Т. І. Конькова, Л. В. Третьяк // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 123–128. – Бібліогр.: 6 назв.
1049. **Корнєєв, О. Географічне краєзнавство у просвітницькій діяльності Софії Русової** / О. Корнєєв // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – Жовт. (№ 37). – С. 7–10. – Бібліогр.: 6 назв.
1050. **Костарчук-Решетнюк, Р. І. За заповітами Софії Русової** / Р. І. Костарчук-Решетнюк // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 92–93.
1051. **Котломанітова, Г. Питання релігійного виховання у педагогічній спадщині Софії Русової** / Г. Котломанітова // Імідж сучас. педагога. – 2006. – № 7. – С. 54–56.
1052. **Кочерга, О. В. Психофізіологічні чинники розвитку дитини у працях С. Ф. Русової** / О. В. Кочерга // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 205–210. – Бібліогр.: 5 назв.
1053. **Кучинська, І. О. Громадянське виховання особистості у педагогічній спадщині С. Русової** / І. О. Кучинська // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз.,

присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 41–44.

1054. **Логвиненко, О. Б. Фізичне виховання як змістова складова національного виховання у педагогічних поглядах С. Русової** / О. Б. Логвиненко // Просвітницька діяльність Софії Русової: зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна: [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 106–111. – Бібліогр.: 4 назви.
1055. **Максимчук, Н. П. Ціннісна спрямованість виховання особистості за С. Русовою** / Н. П. Максимчук // Просвітницька діяльність Софії Русової: зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна: [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 217–222. – Бібліогр.: 9 назв.
1056. **Наконечна, В. М. Ідеї вільного виховання у педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / В. М. Наконечна // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – С. 71–73.
1057. **Новгородська, Ю. Г. Порівняльний аналіз педагогічних поглядів С. Русової та В. Сухомлинського** / Ю. Г. Новгородська // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 105–107.
1058. **Огієнко, Д. П. Софія Русова про педагогічні вимоги до організації дитячої праці** / Д. П. Огієнко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 108–109.
1059. **Огієнко, Н. М. С. Ф. Русова про краєзнавчу роботу в школі** / Н. М. Огієнко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 110–111.
1060. **Пасіцька, Л. М. Софія Русова про виховний ідеал гри** / Л. М. Пасіцька // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 120–121.
1061. **Печенко, І. П. Софія Русова: українська дитина та її соціалізація** / І. П. Печенко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 122–124.
1062. **Присакар, В. В. Софія Русова і проблема освіти та виховання у школах етнічних меншин в Україні** / В. В. Присакар // Просвітницька діяльність Софії Русової: зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна: [матеріали Міжнар.

наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 52–61. – Бібліогр.: 9 назв.

1063. **П'ясецька, Н. А. Софія Русова про формування основ здорового способу життя** / Н. А. П'ясецька // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 138–140.
1064. **Рудник, Т. В. Організаційно-педагогічне забезпечення процесу соціальної реабілітації дітей з функціональними обмеженнями в педагогічній спадщині Софії Русової** / Т. В. Рудник // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 153–154.
1065. **Савицька, О. В. С. Русова про психологічні основи навчання** / О. В. Савицька // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 211–217. – Бібліогр.: 4 назви.
1066. **Синекоп, Л. „Український буквар” Софії Русової** / Л. Синекоп // Дит. садок. – 2006. – Січ. (№ 4). – С. 6.
1067. **Столяренко, О. Б. С. Русова та психологічні передумови формування шкільного колективу** / О. Б. Столяренко // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 234–238. – Бібліогр.: 6 назв.
1068. **Стукало, Н. М. Методико-математичні погляди С. Ф. Русової** / Н. М. Стукало // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 160–162.
1069. **Таран, О. М. Оцінка С. Русовою комплексної системи організації навчально-виховного процесу** / О. М. Таран // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2006. – № 3. – С. 107–109. – Бібліогр. в кінці ст.
1070. **Ткачук, Г. П. Ідея виховання рідним словом дитячої книжки у педагогічній спадщині Софії Русової** / Г. П. Ткачук, С. А. Собчинська // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 87–91.

1071. **Тришневська, Г. Б. Проблема формування в учнів умінь вчитися у дидактичній концепції С. Русової** / Г. Б. Тришневська, Н. Ю. Олійник // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 111–116. – Бібліогр.: 5 назв.
1072. **Федорчук, Е. І. Проблема загальних методів навчання в дидактиці Софії Русової** / Е. І. Федорчук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 20–26. – Бібліогр.: 11 назв.
1073. **Філімонова, Т. В. Проблеми дитячої гри у педагогічній спадщині Софії Русової** / Т. В. Філімонова // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 117–122. – Бібліогр.: 5 назв.
1074. **Франчук, Т. Й. Основи концепції „Нової школи” за С. Русовою через призму сучасної освітньої стратегії розвитку** / Т. Й. Франчук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 33–40.
1075. **Чупира, Ю. І. Софія Русова як історик педагогіки** / Ю. І. Чупира // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 173–175.
1076. **Шинкарьук, А. І. Погляди Софії Русової на психолого-педагогічні засади фізичного виховання** / А. І. Шинкарьук, В. А. Шинкарьук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 193–199. – Бібліогр.: 12 назв.
1077. **Юрків, Л. І. Софія Русова і проблеми викладання природознавства в школі** / Л. І. Юрків // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 179–183.

1078. **Ярмак, Н. О. Погляди С. Русової та О. Музиченка на формування особистості дитини** / Н. О. Ярмак // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 183–185.

2007

1079. **Аніщенко, О. В. Проблема організації праці школярів у творчій спадщині Софії Русової** / О. В. Аніщенко // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 37–43. – Бібліогр.: 11 назв.
1080. **Аніщенко, О. В. Софія Русова про організацію навчальної праці у шкільній та позашкільній освіті** / О. В. Аніщенко // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – 2007. – № 4. – С. 135–138. – Бібліогр.: 12 назв.
1081. ***Берека, В. Є. С. Русова про гру як засіб всебічного розвитку дитини** / В. Є. Берека // Етнопедагогічний та культурологічний потенціал народної іграшки : матеріали Всеукр. наук.-метод. семінару, 17 квіт. 2007 р. м. Хмельницький / Хмельниц. держ. ун-т. – Хмельницький, 2007. – С. 90–91.
1082. **Бігун, Н. І. Персонологічні ідеї С. Русової як теоретична складова особистісного підходу до подолання депресивних розладів у школярів підліткового віку** / Н. І. Бігун // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 211–217. – Бібліогр.: 12 назв.
1083. **Бурцева, Ю. О. Проблема морального виховання у творчості Софії Русової** / Ю. О. Бурцева // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 20–22 верес. 2007 р., м. Ялта / Крим. гуманіт. ун-т. – Ялта, 2007. – Ч. 1. – С. 20–24.
1084. **Груць, Г. М. Проблеми духовно-релігійного виховання у педагогічній спадщині С. Русової** / Г. М. Груць // Нові технології навчання : зб. наук. пр. / Наук.-метод. центр вищ. освіти ; [редкол. В. О. Зайчук (голов. ред.) та ін.]. – К. ; Вінниця, 2007. – Вип. 48, ч. 1 : Шляхи розвитку духовності та професіоналізму за умови глобалізації ринку освітніх послуг. – С. 62–66.
1085. **Гулідова, А. О. Про деякі проблеми полікультурного виховання учнів у педагогічній концепції С. Ф. Русової** / А. О. Гулідова // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна :

[матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 192–196. – Бібліогр.: 4 назви.

1086. **Гурський, В. А. Витоки формування педагогічних поглядів Софії Русової** / В. А. Гурський // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 68–74. – Бібліогр.: 8 назв.
1087. **Замашкіна, О. Д. Ідеї розвивального навчання в історико-педагогічному доробку вітчизняних дослідників першої третини ХХ ст.** : [методика навчання С. Ф. Русової, Т. Г. Лубенця, Я. Ф. Чепіги] / О. Д. Замашкіна // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 3. – С. 140–150. – Бібліогр.: 11 назв.
1088. **Коваленко, Є. І. Проблеми коєдукації у педагогічній спадщині Софії Русової** / Є. І. Коваленко // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2007. – № 1. – С. 118–121.
1089. **Комар, О. А. Від ідей С. Русової до інтерактивного навчання** / О. А. Комар // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 30–37. – Бібліогр.: 7 назв.
1090. **Конькова, Т. І. С. Русова про фізичний розвиток школяра у контексті всебічного і гармонійного розвитку особистості** / Т. І. Конькова, В. О. Заремба // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 75–80. – Бібліогр.: 7 назв.
1091. **Кравчук, Л. В. Морально-етичний розвиток дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в творчій спадщині С. Русової: психологічний аспект** / Л. В. Кравчук // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 302–307. – Бібліогр.: 5 назв
1092. **Максимова, О. О. Софія Русова та проблема оптимізації процесу досягнення успіху дітьми** / О. О. Максимова // Житомирщина: минуле, сьогодення, поступ у майбутнє : наук. зб. / М-во освіти і науки України, Житомир. облдержадмін., Житомир. облрада, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка ; [заг. ред.: П. Ю. Сауха,

О. М. Швидака, І. І. Ярмошика ; наук. ред. І. І. Ярмошик]. – Житомир, 2007. – Т. 2. – С. 91–95.

1093. **Опалюк, О. М. Виховання естетичних почуттів у поглядах Софії Русової** / О. М. Опалюк, Л. П. Мельник // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 86–93.
1094. **Пеньковець, О. М. Соціальні цінності виховання особи в поглядах Софії Русової** / О. М. Пеньковець // Філософські, соціально-психологічні, історичні та моральні проблеми формування українського соборного суспільства : зб. матеріалів круглого столу, 30 берез. 2007 р., м. Чернігів / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2007. – С. 13–18.
1095. **Печенко, І. П. Софія Русова: українська дитина та її соціалізація** / І. П. Печенко // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 257–265. – Бібліогр.: 4 назви.
1096. **Попова, Л. Б. Коло дитячого читання в працях Софії Русової** / Л. Б. Попова, О. В. Васильєва // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 266–271. – Бібліогр.: 4 назви.
1097. **Романюк, С. Лінгводидактичні засади рідномовної освіти зарубіжних українців у педагогічній спадщині С. Русової** / С. Романюк // Школа першого ступеня: теорія і практика : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-ту ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – Вип. 21. – С. 51–60.
1098. **Сербалюк, Ю. В. Ідеї особистісно орієнтованого навчання у педагогічній спадщині С. Русової** / Ю. В. Сербалюк // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 145–151. – Бібліогр.: 4 назви.
1099. **Синекоп, Л. Через сотні літ... Педагогіка Софії Русової** / Л. Синекоп // Дит. садок. – 2007. – Берез. (№ 10). – С. 3.
1100. **Струс, О. О. Екскурсії в педагогічній спадщині Софії Русової** / О. О. Струс // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня

народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 244–248. – Бібліогр.: 7 назв.

1101. **Таран, О. М. Інноваційні підходи до організації роботи з книжкою в педагогічній спадщині С. Русової** / О. М. Таран // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2007. – № 4. – С. 131–134. – Бібліогр.: 8 назв.
1102. **Філіппова, В. П. Психологічні ідеї С. Русової (за матеріалами праці „Дошкільне виховання”)** / В. П. Філіппова // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 288–296. – Бібліогр.: 6 назв.
1103. **Щегельська, Л. А. Моральне виховання в творчій спадщині Софії Русової** / Л. А. Щегельська // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 197–201. – Бібліогр.: 5 назв.
1104. **Яцюк, В. А. Проблема навчальної співпраці між учнями у працях Софії Русової та на сучасному рівні її розроблення** / В. А. Яцюк // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 232–239. – Бібліогр.: 12 назв.

2008

1105. **Дзюбенко, Л. В. Дидактичні погляди у педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / Л. В. Дзюбенко // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2008. – Вип. 1/2. – С. 61–65. – Бібліогр. : 6 назв.
1106. **Дзюбенко, Л. В. Освіта і релігія у педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / Л. В. Дзюбенко // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2008. – Вип. 3. – С. 18–20.
1107. **Дзюбенко, О. В. Проблеми наступності в навчанні дітей 6-7 років української мови в педагогічній спадщині Софії Русової** / О. В. Дзюбенко // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Спецвип. : Педагогічні науки. Передшкільна освіта: проблеми та перспективи : у 2 т. / Миколаїв. держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т пед. освіти АПН України. – Миколаїв, 2008. – Т. 2 : Проблеми передшкільної освіти в сучасних умовах. – С. 104–110. – Бібліогр.: 11 назв.

1108. **Коваленко, Є. І. Софія Русова як історик педагогіки** / Є. І. Коваленко // Наук. зап. Психолого.-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя – Ніжин, 2008. – Вип. 5. – С. 131–134.
1109. **Печенко, І. П. Українська дитина та її соціалізація у педагогічній спадщині Софії Русової** / І. П. Печенко // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Сер.: Пед. науки / Ін-т пед. освіти АПН України, Миколаїв. держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : МДУ, 2008. – Спецвип. : Передшкільна освіта: проблеми та перспективи : у 2 т. Т. 2 : Проблеми передшкільної освіти в сучасних умовах. – С. 213–219. – Бібліогр.: 5 назв.
1110. **Шоробура, І. М. Шкільна географічна освіта в педагогічній спадщині С. Русової** / І. М. Шоробура // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань, 2008. – Вип. 1. – С. 236–240.

2009

1111. **Вергунова, В. С. Проблема формування естетичного досвіду дитини у педагогічній спадщині С. Русової** / В. С. Вергунова // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 23–25.
1112. **Зайченко, І. Вивчення педагогічної спадщини Софії Русової в період розбудови нової системи освіти** / І. Зайченко // Українознавство. – 2009. – № 3. – С. 333–336.
1113. **Коваленко, Є. І. Ідеї „нового виховання” у педагогічній концепції Софії Русової** / Є. І. Коваленко // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя ; за заг. ред. Є. І. Коваленко. – Ніжин, 2009. – Вип. 4. – С. 137–141.
1114. **Коваленко, Є. І. Соціально-педагогічні ідеї Софії Русової** / Є. І. Коваленко, Л. М. Степченко // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя ; за заг. ред. Є. І. Коваленко. – Ніжин, 2009. – Вип. 6, ч 2. – С. 262–267.
1115. **Коваленко, Є. І. Софія Русова про вплив оточення на соціальний розвиток особистості** / Є. І. Коваленко // Актуальні проблеми підготовки фахівців у галузі соціально-педагогічної діяльності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 5–7 листоп. 2009 р., м. Ніжин / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя ; ред. А. І. Конончук. – Ніжин, 2009. – С. 80–82.
1116. **Коваленко, О. В. Русова про роль родини у вихованні дитини** / О. В. Коваленко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 10–15.
1117. **Кравчук, Л. В. Дещо про морально-етичне виховання дитини у творчості С. Русової** / Л. В. Кравчук // Вісн. Чернігів. держ. пед.

ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 36–39.

1118. **Маліновська, Н. В. Концепція мовної освіти і мовленнєвого розвитку дітей у педагогічній спадщині Софії Русової** / Н. В. Маліновська // Наукова школа академіка Алли Богуш : монографія / упоряд. і заг. ред. А. М. Богуш. – К., 2009. – С. 283–290.
1119. **Машкіна, Л. Народнознавчі тенденції в педагогічній спадщині С. Русової** / Л. Машкіна // Вісн. Прикарпат. нац. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 28/29. – С. 140–144.
1120. **Мирончук, Н. М. Софія Русова про роль школи у національно-громадському вихованні особистості** / Н. М. Мирончук // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – 2009. – № 4. – С. 142–145.
1121. **Михайлова, Л. І. Навчання дітей розмовному мовленню у спадщині С. Русової** / Л. І. Михайлова // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2009. – Вип. 4/5. – С. 159–164.
1122. **Мірошніченко, Т. Софія Русова про виховання через сім'ю** / Тетяна Мірошніченко // Дит. садок. – 2009. – Листоп. (№ 41). – С. 8.
1123. **Можарівська, І. М. Позашкільна освіта й виховання на Волині-Житомирщині у спадщині вітчизняних педагогів і громадських діячів** : [виховання та освіта у працях Олени Пчілки, І. Огієнка, С. Русової, Т. Лубенця, П. Тушковського] / І. М. Можарівська // Юрид. психологія та педагогіка. – 2009. – № 2. – С. 54–66.
1124. **Нестеренко, Л. П. Література для дітей у творчості Софії Русової** / Л. П. Нестеренко // Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук. ст. Сер.: Лінгвістика і літературознавство / НАН України, Ін-т л-ри. ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Д., 2009. – Вип. 20. – С. 273–279.
1125. **Олійник, В. В. Софія Русова про роль свята в патріотичному вихованні дитини** / В. В. Олійник // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 22–23.
1126. **Примушко, Н. М. Просвітницькі ідеї Софії Русової** / Н. М. Примушко // Ніжинська „Просвіта” : сторінки історії : [зб. ст. та матеріалів] / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2009. – С. 30–36.
1127. **Проскура, О. За ідеями Песталоцці та Фребеля: про новачів німецьких педагогів вперше заговорила Софія Русова – рівно сто років тому** / О. Проскура // День. – 2009. – 8 жовт. (№ 180). – С. 6.

1128. Семенишена, Т. **Поважати в дитині Людину** : [виховання за С. Ф. Русовою] / Т. Семенишена // Дит. садок. – 2009. – Трав. (№ 18/19). – С. 16.
1129. Суддя, З. **„Маленькі цеглинка” суспільства** : [виховання дитини в сім’ї за ідеями С. Русової] / З. Суддя // Дит. садок. – 2009. – Листоп. (№ 41). – С. 7–8. – Бібліогр.: с. 8.

2010

1130. Коваленко, Є. І. **Софія Русова про формування творчої особистості** / Є. І. Коваленко // Наукова сесія, присвячена 175-річчю Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : за версією і сприянням ректора ун-ту В. П. Андрущенка : у 2 кн. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; упоряд.: Л. П. Вовк, О. С. Падалка. – К., 2010. – Кн. 1. – С. 249–255.
1131. **Маленький українець : пед. ідеї С. Русової** : [матеріали педагогів шк.-дит. садка ім. С. Русової м. Києва] / упоряд.: Л. Синеккоп, Н. Ковальчук. – К. : Шкіл. світ, 2010. – 126 с. : іл. : табл. – (Бібліотека „Шкільного світу”) (Дошкілля).
1132. Міленіна, Г. С. **Виховання для життя: соціалізація особистості в педагогіці С. Русової і М. Монтессорі** / Г. С. Міленіна // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – Житомир, 2010. – Вип. 52. – С. 170–173. – Бібліогр.: 6 назв.
1133. Попелюк, О. **Мати українських дітей** : [виховання за С. Русовою] / О. Попелюк // Україна молода. – 2010. – 18 лют. (№ 31). – С. 12.
1134. Синеккоп, Л. **Творці вітчизняної педагогіки** : [виховання та навчання за С. Русовою та К. Ушинським] / Л. Синеккоп // Дит. садок. – 2010. – Верес. (№ 35). – С. 6–7.

Див. також № 1271, 1272, 1274, 1277, 1283, 1289

3.4. Особистість вихователя і вчителя у творчому доробку С. Ф. Русової

1996

1135. Баглаєва, Н. І. **Підвищення педагогічної майстерності вихователів – одна із умов індивідуалізації навчання дошкільників** : [за пр. С. Ф. Русової] / Н. І. Баглаєва // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 38–42.

1136. **Кравець, Л. М. Софія Русова про особистість педагога** / Л. М. Кравець // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 77–79.
1137. **Мельник, О. Погляди С. Русової на особу: історіографія питання** / О. Мельник // Українознавство. – 2010. – № 2. – С. 53–56. – Бібліогр.: 16 назв.
1138. **Москаленко, А. М. Деякі аспекти педагогічного спілкування у творчості Софії Русової** / А. М. Москаленко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 118–120.
1139. **Мосіяшенко, В. А. Національна школа і її вчитель у педагогічній спадщині С. Русової** / В. А. Мосіяшенко, Н. І. Заремська // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 46–48.
1140. **Проскура, О. В. Проблеми особистості вихователя дитячого садка у працях С. Ф. Русової** / О. В. Проскура, О. В. Пшеврацька // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 64–67.
1141. **Хомич, В. Ф. Проблема творчої особистості вчителя національної школи в педагогічній спадщині Софії Федоровни Русової** / В. Ф. Хомич // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя,

Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 74–77.

1997

1142. **Пшеврацька, О. В. Проблема особистості вихователя та організації роботи дошкільного закладу у спадщині С. Русової / О. В. Пшеврацька // Грінченківські читання – 96 : Освіта. Гуманізація. Вчитель : матеріали звітньої наук.-метод. конф. / Київ. міськ. ін-т удосконалення вчителів ім. Б. Грінченка. – К., 1997. – С. 85–86.**

1999

1143. ***Маліновська, Н. В. Питання підготовки педагогічних кадрів у педагогічній спадщині С. Ф. Русової / Н. В. Маліновська // Проблеми післядипломної освіти педагогів : матеріали III Всеукр. наук.-метод. конф., 17–18 груд. 1998 р., м. Ужгород : зб. пр. – Ужгород, 1999. – С. 189–191.**
1144. **Пшеврацька, О. Мудрість влади педагога : [особистість педагога у спадщині В. Сухомлинського та С. Русової] / О. Пшеврацька // Світло. – 1999. – № 1. – С. 5–7.**
1145. **Пшеврацька, О. В. В. О. Сухомлинський та С. Ф. Русова про вихователя і вчителя / О. В. Пшеврацька // Педагогіка Василя Сухомлинського на зламі епох : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. та П'ятих Всеукр. пед. читань „Василь Сухомлинський і сучасність” : зб. пр. / М-во освіти України. – К. ; Кіровоград, 1999. – С. 65–66.**
1146. **Школьна, І. М. Проблема підготовки вихователя в педагогічній спадщині Софії Русової / І. М. Школьна // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. пр. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми, 1999. – Вип. 6. – С. 110–111.**
1147. **Пшеврацька, О. В. Особа вихователя і вчителя у спадщині С. Ф. Русової та О. В. Сухомлинського / О. В. Пшеврацька // Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – Вип. 3. – С. 132–139.**
1148. **Рисіна, М. Ю. Місце і роль вчителя в педагогічній спадщині С. Ф. Русової / М. Ю. Рисіна // Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – Вип. 2. – С. 127–129.**

2000

1149. **Довженко, Т. О. Слово вчителя як засіб формування знань у педагогічній спадщині Софії Русової / Т. О. Довженко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і**

спорту : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Х., 2000. – Вип. 23. – С. 18–20.

1150. **Пшеврацька, О. В. О. Сухомлинський та С. Русова про вихователя і вчителя** / О. Пшеврацька // Директор шк. – 2000. – Берез. (№ 12). – С. 11.
1151. **Таран, О. М. С. Русова про вимоги до вчителя оновленої школи** / О. М. Таран // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2000. – Вип. 4. – С. 180–185.

2001

1152. **Груць, Г. Софія Русова про вимоги до вчителя національної школи** / Г. Груць // Наук. зап. Сер.: Педагогіка / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка ; голов. ред. Г. Терещук. – Т., 2001. – Вип. 9. – С. 70–72.
1153. **Мариновська, О. Софія Русова про вимоги до педагога : самоосвітня робота педагога у міжкурсовий період** / О. Мариновська // Ідеї С. Ф. Русової у контексті сучасного дошкільного виховання : матеріали пед. читань з нагоди 145-річчя від дня народж. С. Ф. Русової / Івано-Франківський обл. ін-т. післядиплом. освіти. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 31–34.
1154. **Мариновська, О. Софія Русова про самоосвіту педагога** / О. Мариновська // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 41–44.
1155. **Плугатор, І. Софія Русова про вчителя-вихователя української національної школи** / І. Плугатор // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 69–72.
1156. **Пшеврацька, О. В. Проблема фахового удосконалення педагогів дошкільних закладів у психолого-педагогічній спадщині С. Ф. Русової** / О. В. Пшеврацька // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. пр. / ред. М. Б. Євтух ; уклад. О. В. Михайличенко. – К., 2001. – С. 66–69.

2003

1157. **Осадча, З. А. Софія Русова про вчителя національної школи** / З. А. Осадча // Вісн. Житомир. держ. ун-ту / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2003. – Вип. 13. – С. 162–163.
1158. **Струбицький, В. Софія Русова про особистість педагога** / В. Струбицький // Пед. пошук. – 2003. – № 2. – С. 65–66.

2004

1159. **Пшеврацька, О. В. Про працю С. Ф. Русової „Роль жінки в дошкільному вихованні”** / О. В. Пшеврацька // Дит. садок. – 2004. – Груд. (№ 48). – С. 6.

2005

1160. **Гузій, Н. Професійність учителя у спадщині вітчизняних педагогів ХХ ст. :** [погляди С. Русової, П. Блонського, С. Шацького, А. Макаренка, В. Сухомлинського] / Н. Гузій // Відкрит. урок. – 2005. – № 21/22. – С. 8–12. – Бібліогр.: 19 назв.

2006

1161. **Бондаренко, Н. Б. С. Ф. Русова про роль педагога у формуванні основ духовності дошкільника** / Н. Б. Бондаренко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 44–45.
1162. **Каньоса, Н. Г. Підвищення педагогічної майстерності вихователів – одна з умов індивідуалізації навчання дошкільників** / Н. Г. Каньоса // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. Наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 164–169. – Бібліогр.: 9 назв.
1163. **Криловець, М. І. Проблема педагогічної майстерності вчителя в педагогічній спадщині С. Русової** / М. І. Криловець // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 97–98.
1164. **Лебідь, І. Ю. Вимоги до вчителя в педагогічних ідеях С. Ф. Русової (1917–1920 рр.)** / І. Ю. Лебідь // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. Наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. 5, т. 1. – С. 169–173. – Бібліогр.: 5 назв.
1165. **Пеньковець, О. М. Соціальне самостановлення особистості як мета освіти у філософських поглядах Софії Русової :** [значення ролі вчителя, педагога у вдосконаленні особистості] / О. М. Пеньковець // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 125–132.

2007

1166. **Груць, Г. М. Софія Русова про роль учителя в духовному вихованні дитини** / Г. М. Груць // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. Наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 93–103. – Бібліогр.: 11 назв.
1167. **Комісар, І. С. Ф. Русова про підготовку вчителя української школи** / І. Комісар // Збірник наукових праць Полтавського

державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Сер.: Пед. науки / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2007. – Вип. 5. – С. 190–196. – Бібліогр. в кінці ст.

1168. **Полякова, О. В.** Педагогічні погляди С. Русової і оцінювальна діяльність учителя / О. В. Полякова // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. Наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 162–166. – Бібліогр.: 7 назв.
1169. **Попова, О. Ю.** Софія Русова про матеріальне становище вчителя / О. Ю. Попова // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. Наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 239–243. – Бібліогр.: 6 назв.
1170. **Сесак, І. В.** Педагог у творчій спадщині Софії Русової / І. В. Сесак // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. Наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 131–138. – Бібліогр.: 22 назви.

2009

1171. **Лавриненко, О. А.** Розробка теоретичних засад професійної майстерності вчителя в працях учених кінця ХІХ – середини ХХ ст. : [зокрема, С. Ф. Русова про проф. майстерність вчителя] / О. А. Лавриненко // Педагогічна майстерність в історико-педагогічному вимірі : теорія, практика, поступ : монографія / О. Лавриненко. – К., 2009. – Розд. 3. – С. 194–200, 323.

2010

1172. **Дацюк, Г.** „Природа – то велика книга життя...” : [С. Русова про роль природи у вихованні дітей] / Г. Дацюк // Дит. садок. – 2010. – Верес. (№ 35). – С. 2.
1173. **Пасемко, І.** Педагоги на сторожі заповітів Софії Русової : [особисть вчителя за С. Ф. Русової] / І. Пасемко // Українознавство. – 2010. – № 1. – С. 243–244.

3.5. Творча реалізація ідей С. Ф. Русової в сучасній педагогічній практиці

1994

1174. **Проскура, О.** Повертаємося до джерел. Втілення ідей С. Ф. Русової у практику роботи дошкільних закладів

/ О. Проскура, О. Пшеврацька // Дошкіл. виховання. – 1994. – № 7. – С. 8.

1175. **Пшеврацька, О. В. І оживають традиції :** [про використ. пед. ідей С. Русової у сучас. дошк. закладах] / О. В. Пшеврацька, О. В. Проскура // Витоки. – 1994. – № 5. – С. 2.

1995

1176. ***Коваленко, Є. І. С. Русова і сучасна початкова школа** / Є. І. Коваленко // Початкова освіта – шляхи розвитку : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 1995. – Ч. 1. – С. 135–139.

1996

1177. **Благінін, М. Т. Втілення педагогічних ідей С. Русової в роботу шкільних органів учнівського самоврядування** / М. Т. Благінін // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 68–74.
1178. **Бондар, Л. С. С. Ф. Русова та питання позашкільної освіти в Україні :** [втілення ідей педагога в сучас. умовах] / Л. С. Бондар // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 87–90.
1179. **Єременко, Л. В. Педагогічні ідеї С. Русової і сучасна школа** / Л. В. Єременко, О. І. Ігнатова, С. І. Скидан // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 23–24.
1180. **Зайченко, І. В. С. Русова про мету виховання і завдання нової школи :** [практика роботи шк. в сучас. умовах] / І. В. Зайченко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл.

ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 5–10.

1181. **Курок, О. І. Роль ідей С. Ф. Русової в розробці педагогічної концепції національного виховання в Україні** / О. І. Курок, В. П. Курок // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 17–18.
1182. **Лищенко, К. О. Використовуючи спадщину С. Русової : [втілення ідей педагога в сучас. умовах]** / К. О. Лищенко, А. Ф. Демченко // Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 52–53.
1183. **Люрін, І. Б. Актуальність поглядів С. Русової про національне виховання : [на прикладах роботи шк. в сучас. умовах]** / І. Б. Люрін, Н. М. Москаленко // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 64–65.
1184. **Мартиненко, С. М. Педагогічні погляди Софії Русової і завдання сучасної школи** / С. М. Мартиненко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 105–106.
1185. **Новоселова, С. Працює проблемна група : [про забезпечення взаємозв'язку прогр. „Дитина” і пед. спадщини С. Русової]** / С. Новоселова // Дошкіль. виховання. – 1996. – № 3. – С. 16.
1186. **Рєпа, Н. О. Втілення ідей національного виховання в роботу шкіл-інтернатів : [пед. система С. Ф. Русової у практиці роботи на сучас. етапі]** / Н. О. Рєпа, Л. В. Кузьменко, М. М. Василькова // Проблеми національного виховання у

спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 14–16.

1187. **Тимошко, Г. М. Впровадження педагогічної спадщини С. Русової в освітніх закладах Чернігівської області** / Г. М. Тимошко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 1–4.
1188. **Чупак, Л. Об'єднаймося в асоціацію :** [використ. пед. спадщини С. Русової в дошкіль. закл. м. Києва в сучас. умовах] / Л. Чупак // Дошкіль. виховання. – 1996. – № 3. – С. 17.
1189. **Шанскова, Т. І. Софія Русова і розвиток національної освіти в Україні** / Т. І. Шанскова // Проблеми національного виховання у спадщині С. Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 2. – С. 49–50.
1190. **Яковенко, В. С. Розвиток ідей С. Русової в теорії і практиці сучасної народної освіти України** / В. С. Яковенко // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової : матеріали Всеукр. пед. читань, присвяч. 140-річчю з дня народж. С. Ф. Русової / М-во освіти України, АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, Чернігів. обл. ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти ; відп. ред. Є. І. Коваленко. – Чернігів, 1996. – Кн. 3. – С. 24–28.

1997

1191. **Гураш, Л. В. Втілення ідей Русової у практику роботи дошкільних закладів України** / Л. В. Гураш // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / М-во освіти України ; Ін-т змісту і методів навчання ; редкол.: В. О. Зайчук (гол. ред.) та ін. – К., 1997. – Вип. 20. – С. 164–167.

1998

1192. **Богущ, А. Використання спадщини С. Русової у духовному вихованні дітей дошкільного віку** / А. Богущ // Виховання

молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України : зб. наук. пр. / Нац. ун-т „Острозька академія”. – Острог, 1998. – С. 192–196.

1193. **Груць, Г. Значення педагогічної спадщини Софії Русової для сучасності** / Г. Груць // Наук. зап. Сер.: Літературознавство / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 1998. – Вип. 2. – С. 54–59.
1194. **Маліновська, Н. В. Педагогічні погляди Софії Русової і завдання сучасної школи** / Н. В. Маліновська // Підготовка педагогічних кадрів і діяльність навчальних закладів нового типу в системі національної освіти: досвід і перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 1998. – Ч. 1. – С. 71–75.
1195. **Міщенко, Т. Статті Софії Русової актуальні і сьогодні** / Т. Міщенко // Освіта України. – 1998. – 15 квіт. (№ 16). – С. 10.
1196. **Новосьолова, С. І. Творча група по вивченню спадщини С. Русової у Таращанському районі** / С. І. Новосьолова // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 92–94.
1197. **Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб.** / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – 196 с.
1198. **Пшеврацька, О. В. Використання ідей С. Ф. Русової в розвитку суспільного дошкільного виховання** / О. В. Пшеврацька // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 56–61.
1199. **Садова, Т. А. Втілення лінгводидактичних ідей С. Ф. Русової в практику роботи сучасних дошкільних закладів** / Т. А. Садова // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ, 1998. – Вип. 4. – С. 212–216.
1200. **Тоцька, Н. В. Використання педагогічної спадщини С. Ф. Русової при організації роботи по ознайомленню дошкільнят з природою** / Н. В. Тоцька, А. Д. Шатиркіна, Н. Г. Корольова // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 101–104.
1201. **Чупак, Л. В. Народні звичаї і традиції в освітньо-виховному процесі : [про впровадж. ідей С. Ф. Русової у практику роботи дит. садків]** / Л. В. Чупак // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 90–92.

1999

1202. **Гураш, Л. Чому небо голубе, а літо тепле :** [про використ. пед. ідей С. Русової у дошкіл. закладах України] / Л. Гураш // Дит. садок. – 1999. – Серп. (№ 30/31). – С. 2–3.
1203. **Пшеврацька, О. В. Системи видатних педагогів минулого в контексті сучасних проблем дошкільної освіти :** [використ. ідей С. Русової у сучас. дошкіл. закладах] / О. В. Пшеврацька // Педагогічні новації в роботі дошкільних закладів : метод. реком. / упоряд. В. У. Кузьменко. – К., 1999. – С. 34–38.

2000

1204. **Норкіна, О. Ф. Спорідненість гуманістично спрямованих ідей в творчій спадщині М. П. Драгоманова і С. Ф. Русової – як джерело сучасної інноваційної практики викладання в школі** / О. Ф. Норкіна // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. пр. / Київ. держ. лінгвіст. ун-т. – К., 2000. – Вип. 9. – С. 121–124.

2001

1205. **Білавич, Г. Софія Русова і розвиток вітчизняної компаративістики** / Г. Білавич // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Сер.: Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 8–11.
1206. **Богущ, А. М. Використання спадщини С. Русової в духовному вихованні дітей дошкільного віку** / А. М. Богущ // Педагогічні нотатки та роздуми / А. М. Богущ. – Запоріжжя, 2001. – С. 92–97.
1207. **Гавриленко, Т. Втілення ідей С. Русової у роботі дошкільних закладів Чернігівщини** / Т. Гавриленко // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 170–174.
1208. **С. Русова: витоки українського дошкілля і сучасність** // Богущ А. М. Педагогічні нотатки та роздуми / А. М. Богущ. – Запоріжжя, 2001. – С. 19–28.
1209. **Степанова, Л. Використання педагогічних ідей С. Ф. Русової у процесі становлення освітньої галузі „Технологія”** / Л. Степанова // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5. – С. 99–104.

2003

1210. **Отян, В. Педагогічні ідеї Софії Русової в дошкільному закладі** / В. Отян // Імідж сучас. педагога. – 2003. – № 9. – С. 65.
1211. **Пшевацька, О. С. Ф. Русова про програми для дитячого садка та сьогодення** / О. Пшевацька // Наука і освіта. – 2003. – № 4. – С. 103–107.

2006

1212. **Алексеюк, Л. Р.** Актуалізація ідеї національного виховання Софії Русової в процесі підготовки молодших спеціалістів у кооперативних навчальних закладах першого рівня акредитації / Л. Р. Алексеюк // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 36–38.
1213. **Завгородня, Т. К.** Софія Русова і проблеми дидактики сучасної загальноосвітньої школи / Т. К. Завгородня // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 69–73.
1214. **Зайченко, І. В.** Дещо про стан сучасного русовознавства в Україні: [практ. застосування ідей С. Русової] / І. В. Зайченко // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 9–12.
1215. **Калиняк, Л.** Віночок вити – життя любити: [конспект заняття в дит. садку за ідеями Софії Русової] / Л. Калиняк // Дошкіл. виховання. – 2006. – № 3. – С. 5–6.
1216. **Корж, Н. М.** Втілення педагогічних ідей Софії Русової / Н. М. Корж // Упр. шк. – 2006. – № 2. – С. 20–23.
1217. **Рогальська, Н. В.** До проблеми реалізації творчих ідей С. Ф. Русової у підготовці магістрів дошкільної освіти / Н. В. Рогальська // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 151–152.
1218. **Товстоліс, М. Д.** З досвіду використання ідей національного виховання Софії Русової в Шаповалівській загальноосвітній школі I–III ступеня Борзнянського району Чернігівщини / М. Д. Товстоліс // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 165–166.
1219. **Цехмістер, О.** Виховання за Русовою: [впровадж. пед. ідей Софії Русової в діяльн. ДНЗ Луганщини] / О. Цехмістер // Дит. садок. – 2006. – Трав. (№ 20). – С. 3.

2007

1220. **Гудзяк, А. М.** З досвіду впровадження педагогічних ідей Софії Русової в практику інноваційної підготовки вчителя іноземної мови для початкової школи / А. М. Гудзяк // Просвітницька діяльність Софії Русової: зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна: [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 184–191. – Бібліогр.: 13 назв.

1221. **Ільків, М. П. Впровадження у практику роботи з дітьми сучасного навчального закладу педагогічної спадщини С. Русової** / М. П. Ільків, І. М. Малахова // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 167–176. – Бібліогр.: 10 назв.
1222. **Липецький, О. Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті розвитку позашкільної освіти в Україні** / О. Липецький // Позашкільна освіта. – 2007. – № 2. – С. 58–61. – Бібліогр.: 4 назв. ; Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 139–144. – Бібліогр.: 4 назви.
1223. **Марченко, Г. В. Педагогічні ідеї С. Русової та сучасна екологічна освіта** / Г. В. Марченко // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 103–111. – Бібліогр.: 9 назв.
1224. **Олійник, Т. Г. Спадщина Софії Русової в контексті сучасної дошкільної освіти міста Кам'янця-Подільського** / Т. Г. Олійник // Просвітницька діяльність Софії Русової : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна : [матеріали Міжнар. наук. симпоз., присвяч. 150-річчю від дня народж.] / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5, т. 2. – С. 308–316.

2008

1225. **Коваленко, О. В. Розвиток ідей видатних педагогів минулого в системі сучасної суспільної дошкільної освіти** : [використ. пед. ідей С. Русової у сучас. дошк. закладах] / О. В. Коваленко // Сучасне дошкілля: реалії та перспективи : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., 16 жовт. 2008 р., м. Київ / упоряд.: І. І. Загарницька, Г. В. Беленька, А. В. Карнаухова. – К., 2008. – С. 54–58.

2009

1226. **Антипець, В. П. Із досвіду роботи центру „Перлина” за педагогічними ідеями С. Ф. Русової** / В. П. Антипець // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 19–21.
1227. **Доценко, Л. Квітуй, незалежна Русо-Україно!** : [сцен. святкового зібрання, присвяч. С. Русовій для старш. групи дитсадка] / Л. Доценко // Дит. садок. – 2009. – Трав. (№ 18/19). – С. 9.

1228. **Ільків, М. П. Реалізація ідей дошкільного національного виховання Софії Русової в яслах-садку № 21 „Промінь” м. Івано-Франківськ** / М. П. Ільків, І. М. Малахова // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 32–36.
1229. **Коваленко, О. В. Спадщина С. Ф. Русової і дошкілля початку ХХІ сторіччя** / О. В. Коваленко // Софія Русова і сьогодення : зб. пр. / упоряд. М. Ільків. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 17–22.
1230. **Міленіна, Г. С. Педагогічні ідеї С. Русової та М. Монтесорі в системі сучасної дошкільної освіти України** : [практ. застосування в сучас. умовах] / Г. С. Міленіна // Пед. науки. – 2009. – № 2. – С. 18–25.
1231. **Синекоп, Л. О. Педагогічні ідеї Софії Русової в практиці роботи з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку** / Л. О. Синекоп, І. М. Малахова // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 53–57.
1232. **Скомороха, Г. О. З досвіду використання педагогічних ідей С. Русової в школі-дитячому садку „Либідь” м. Кисва** / Г. О. Скомороха // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 46–50.
1233. ***Софія Русова і сьогодення** : [збірник] / упоряд. М. Ільків. – Івано-Франківськ : „СІМІК”, 2009. – 264 с.

2010

1234. **Анищенко, Е. Альтернативные детсады** : [об использовании систем воспитания С. Русовой, М. Монтесорри и Р. Штайнера в современ. детсадах] / Екатерина Анищенко // Мир семьи. – 2010. – Сент. (№ 9). – С. 8–10.
1235. **Пасемко, І. Педагоги і гімназисти на сторожі заповітів Софії Русової** : [про використ. ідей С. Русової у сучас. педагогіці] / Іван Пасемко // Рідна шк. [Нью-Йорк]. – 2010. – № 2. – С. 11–16.

Див. також № 1269, 1275, 1281

Розділ 4. Увічнення пам'яті С. Ф. Русової

4.1. Діяльність організацій, навчальних закладів, яким присвоєно ім'я Софії Русової

Дитячий навчальний заклад № 28 Центру С. Ф. Русової, м. Прилуки
2008

1236. **Недільченко, О.** Пам'яті мудрої Софії Русової : [про вшанування пам'яті С. Русової, круглий стіл „Впровадження ідей Софії Русової у роботу сучасного закладу” на базі ДНЗ № 28 (Центр С. Ф. Русової), м. Прилуки, Чернігів. обл.] / О. Недільченко // Дит. садок. – 2008. – Трав. (№ 17/18). – С. 10.

2009

1237. **Паустовська, Н.** Звіт делегації ДНЗ № 28 Центру С. Ф. Русової м. Прилуки : [про діяльність колективу дит. садка щодо вивчення спадщини С. Ф. Русової] / Н. Паустовська // Дит. садок. – 2009. – Трав. (№ 18/19). – С. 4–5.

2010

1238. **Недільченко, О.** Дошкілля за чисте довкілля : [про екол. виховання у ДНЗ № 28 – Центрі С. Ф. Русової] / О. Недільченко // Дит. садок. – 2010. – Верес. (№ 35). – С. 12.

Дошкільний навчально-виховний заклад № 13 м. Ніжина
(Центр Софії Русової з 1995 р.)

2005

1239. **Примушко, Н. М.** На землю пращурів моїх прийшло дитя : один день в національному дитячому садку – Центрі Софії Русової / Н. М. Примушко. – Ніжин : Центр Софії Русової, 2005. – 8 с.
1240. **Примушко, Н. М.** Роздуми керівника ДНЗ про створення саду дитинства – колиски любові на золотих джерелах праць Софії Русової / Н. М. Примушко. – Ніжин : Центр Софії Русової, 2005. – 9 с.
1241. **Примушко, Н. М.** Софія Русова: світлиця / Н. М. Примушко. – Ніжин : НДУ, 2005. – 35 с.
1242. **Примушко, Н. М.** Світ малого українця : технологія проектування, планування та організації управління якістю освіти в дошкільному закладі – Центрі Софії Русової / Н. М. Примушко. – Ніжин : Центр Софії Русової, 2005. – 11 с.

*Олешнянська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів ім. С. Ф. Русової
Ріпкинського району Чернігівської області*

1993

1243. **Про присвоєння імені Софії Русової Олешнянській середній загальноосвітній школі Ріпкинського району** : постанова Каб. Мін. України від 23 верес. 1993 р. № 796-93п // Уряд. кур'єр. – 1993. – 29 верес. (№ 172). – С. 6.

1998

1244. **Синекоп, Л. О. На Софіїн день – в Олешню** : [про щорічне відзначення Софіїного дня у с. Олешні – на батьківщині С. Русової] / Л. О. Синекоп // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 87–90.

2009

1245. **Синекоп, Л. О. Подорож через роки** : [про святкування дня народж. С. Ф. Русової в Олешнянській загальноосвіт. шк. ім. С. Ф. Русової та діяльність шкільн. музею Софії Русової] / Л. О. Синекоп // Дит. садок. – 2009. – Трав. (№ 18/19). – С. 2.

2010

1246. **Михалевич-Ткаченко, І.** [Виступ І. Михалевич-Ткаченко, праонуки С. Русової, на відкритті „Майдану Софії Русової” в с. Олешня] / І. Михалевич-Ткаченко // Дит. садок. – 2010. – Верес. (№ 35). – С. 4.
1247. **Синекоп, Л. Пані Орися в Олешні** : [про приїзд праонуки С. Русової до с. Олешня] / Л. Синекоп // Дит. садок. – 2010. – Верес. (№ 35). – С. 4.
1248. **Суддя, З. Подорож через роки** : рік наступний, 2009-й : [про відкриття майдану Софії Русової у с. Олешня] / З. Суддя // Дит. садок. – 2010. – Верес. (№ 35). – С. 3.

*Освітньо-виховний центр Софії Русової
(на базі дитячого садка № 409, м. Київ)*

1994

1249. **Королькова, Г. У центрі Софії Русової** / Г. Королькова // Дошкільн. виховання. – 1994. – № 7. – С. 10.

1998

1250. **Королькова, А. М. Освітньо-виховний центр Софії Русової** : [про дошкільн. заклад № 409 м. Києва, на базі якого діє освітньо-вихов. центр Софії Русової] / А. М. Королькова, О. М. Лахтадир, П. О. Косяк // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 61–84.

2000

1251. **Грицан, М.** Розмаїття Дніпровського дошкілля : [про дит. садок № 409 м. Києва, на базі якого діє освітньо-вихов. центр С. Русової] / М. Грицан // Дит. садок. – 2000. – № 39. – Вкладка, с. 1.

Школа-дитячий садок (ШДС) № 584 ім. Софії Русової, м. Київ

1998

1252. **Синекоп, Л. О.** У наших руках – майбутнє нації : [про дошкіл. заклад № 584 ім. С. Русової, м. Київ] / Л. О. Синекоп // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта : наук.-метод. посіб. / ред.: В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскура. – К., 1998. – С. 84–87.

2000

1253. **Грицан, М.** З любов'ю до дітей : [про дошкіл. заклади Шевченків. р-ну м. Києва, зокрема про шк.-дит. садок № 584 ім. Софії Русової] / М. Грицан // Дит. садок. – 2000. – № 35. – Вкладка, с. 1.

2001

1254. **Синекоп, Л.** Національне виховання в дитячому садку : [про діяльн. дит. садка № 584 ім. С. Ф. Русової м. Києва] / Л. Синекоп // Київське дошкілля на рубежі століть. – К., 2001. – С. 58–59.

2006

1255. **Кулага, Г.** Діти талановиті, якщо їх люблять : [про шк.-дит. садок № 584 ім. С. Русової, м. Київ] / Г. Кулага // Вечірній Київ. – 2006. – 3 серп. – С. 4.

2009

1256. **Просвітницький вогонь Софії Русової** : [про відзначення 153-ї річниці від дня народж. С. Ф. Русової у ШДС ім. С. Ф. Русової та діяльн. кол. щодо втілення ідей С. Ф. Русової у практику роботи з дошкільниками] / підгот. І. Стеценко // Дит. садок. – 2009. – Трав. (№ 18/19). – С. 6–8.
1257. **Синекоп, Л.** Міні-музей для матері українських дітей : [про створений у ШДС № 584 ім. С. Русової музей, який знайомить з життям та діяльн. С. Ф. Русової] / Л. Синекоп // Дит. садок. – 2009. – Трав. (№ 18/19). – С. 10.
1258. **Синекоп, Л.** Осінній день : [екол. виховання дітей за методикою С. Русової у ШДС № 584 ім. С. Русової] / Л. Синекоп // Дит. садок. – 2009. – Трав. (№ 18/19). – С. 13.

2010

1259. **Маленький українець: педагогічні ідеї С. Русової** : [матеріали педагогів шк.-дит. садка № 584 ім. С. Русової м. Києва] / упоряд.:

Л. Синекон, Н. Ковальчук. – К.: Шк. світ, 2010. – 126 с.: іл., табл. – (Б-ка „Шкільного світу”), (Дошкілля).

Див. також № 1266, 1276, 1282

**4.2. Документи, які засвідчують випуск
медалі імені Софії Русової, нагрудного знаку „Софія Русова”
та заснування премії імені С. Ф. Русової**

1998

1260. **Слюсаренко, В. Пентаграма іменних медалей найвидатніших українських педагогів :** [медалі імені: Софії Русової, Бориса Грінченка, Григорія Ващенко, Івана Стешенка, Івана Огієнка] / В. Слюсаренко // Літ. Україна. – 1998. – 4 черв. (№ 23). – С. 7.
1261. **Слюсаренко, В. П’ять іменних медалей найвидатніших українських педагогів :** [про запровад. Київ. міжрегіон. ін-том удосконалення вчителів ім. Б. Грінченка у рамках прогр. „Вчитель” п’яти іменних медалей: Софії Русової, Бориса Грінченка, Григорія Ващенко, Івана Стешенка, Івана Огієнка для відзначення особливих успіхів пед. працівників] / В. Слюсаренко // Освіта України. – 1998. – 21 січ. (№ 4). – С. 4 ; Витоки. – 1998. – № 2. – С. 1.

2004

1262. **Жовта, І. Нові нагороди для працівників освіти і науки :** [про затв. введення відзнак для працівників освіти: медаль „А. С. Макаренко”, медаль „В. О. Сухомлинський”, медаль „С. Ф. Русова”, медаль „Петро Могила”] / І. Жовта // Освіта України. – 2004. – 29 жовт. (№ 85). – С. 1–2.
1263. **Миць, Г. На вчителів посипляться медалі :** [запровад. нових нагород для освітян: медаль „А. С. Макаренко”, медаль „В. О. Сухомлинський”, медаль „С. Ф. Русова”, медаль „Петро Могила”] / Г. Миць // Високий замок. – 2004. – 3 листоп. (№ 201). – С. 4.

2005

1264. **Про затвердження положень про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства освіти і науки України :** наказ М-ва освіти і науки України від 11.07.05 № 402 : [про нагрудний знак „Софія Русова”] // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2005. – № 28/29. – С. 32–43.

2010

1265. **Дульцева, А. Лауреати премії Софії Русової :** [про нагородж. кращих педагогів Чернігівщини премією ім. Софії Русової] / А. Дульцева // Освіта України. – 2010. – 22 жовт. (№ 79). – С. 3.

Розділ 5. Творча спадщина С. Ф. Русової в електронних ресурсах

1266. **Благодійна організація „Благодійний фонд ім. С. Русової”** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://rusova.at.ua/index/0-2>. – Назва з екрана.
1267. **Видатні педагоги : Софія Федорівна Русова** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://school1.krizhopil.vn.ua/57-sofiya-fedorivna-rusova.html>. – Назва з екрана.
1268. **Гупало, С. Крест великой украинки** [Електронний ресурс] / С. Гупало. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/157695/>. – Назва з екрана.
1269. **Жінки Чернігівської „Громади”. Внесок С. Ф. Русової в чернігівську „Громаду”** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.gorod.cn.ua/city_800.html. – Назва з екрана.
1270. **Лопушанська, Г. Галичина у житті Софії Русової** [Електронний ресурс] / Г. Лопушанська. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=291>. – Назва з екрана.
1271. **Педагогічна діяльність С. Ф. Русової** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-12257.html>. – Назва з екрана.
1272. **Педагогічні ідеї Софії Русової** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://myrefs.org.ua/index.php?...> – Назва з екрана.
1273. **Педагогічно-просвітницька діяльність Софії Федорівни Русової** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://referat.repetitor.ua/>. – Назва з екрана.
1274. **Перший український дитячий садок Русової** [Електронний ресурс] : [про життя та діяльність С. Ф. Русової]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://ariadna.uaforums.net/history-vt40.html>. – Назва з екрана.
1275. **Постать на тлі епохи** [Електронний ресурс] : [про життя та діяльн. С. Ф. Русової]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://guon.dp.ua/index.php>. – Назва з екрана.
1276. **Про присвоєння імені Софії Русової Олешнянській середній загальноосвітній школі Ріпкинського району** [Електронний ресурс] : постанова Каб. Мін. України від 23 верес. 1993 р. № 796. –

Електрон. дані. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=796-93-%EF...> – Назва з екрана.

1277. **Софія Федорівна Русова** [Електронний ресурс]: ресурс є складовою віртуального інформаційно-бібліографічного ресурсу „Видатні педагоги України та світу” і містить відомості про видатного українського педагога С. Ф. Русову (1856–1940). – Електрон. дані. – К., 2010. – Режим доступу: <http://www.library.edu-ua.net/id/1135/>. – Назва з екрана. – Зміст: 1. Біографія. 2. Бібліографія творів. 3. Бібліографія публікацій про життя та діяльність. 4. Фотогалерея. 5. Заклади та організації, які носять ім'я С. Русової. 6. Нагороди та премії імені С. Русової.
1278. **Русова Софія Федорівна** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Русова_Софія_Федорівна. – Назва з екрана.
1279. **Русова Софія Федорівна (дівоче прізвище – Ліндфорс : 18.2.1856 – 5.2.1940) – українська громадсько-освітня діячка, педагог, одна з організаторів українського жіночого руху** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://pravopys.vlada.kiev.ua/mova/pers/Dovidn/Rusova_... – Назва з екрана.
1280. **Софія Русова** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://velykiukrainci.livejournal.com/33750.html>. – Назва з екрана.
1281. **Русова Софія Федорівна** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://krai.lib.kherson.ua/r1-peopl-1.htm>. – Назва з екрана.
1282. **Софія Федорівна Русова. Бердянська спеціалізована школа № 16** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://school16.com.ua/pedagogi_svitu9.html. – Назва з екрана.
1283. **Софія Русова і Київ** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://who-is-who.com.ua/bookmaket /ukrinvest 2007/13/131/>. – Назва з екрана.
1284. **Русова Софія Федорівна** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://pidruchniki.com.ua/kulturologiya /rusova_sofiya_... – Назва з екрана.
1285. **Софія Русова** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://h.ua/story/158839/>. – Назва з екрана.
1286. **Софія Русова** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://lib.if.ua/exhib/1271940051.html>. – Назва з екрана.
1287. **Софія Русова – подвижниця національного дошкільного виховання** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://dostup.at.ua/load/26-1-0-597>. – Назва з екрана.

1288. **Славетні жінки України. Софія Федорівна Русова (1856–1940)** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://library.kr.ua/elib/ind_rusova.html. – Назва з екрана.
1289. **Соціально-педагогічні погляди С. Русової** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-5125.html>. – Назва з екрана.

Допоміжний апарат покажчика

Алфавітний покажчик назв праць С. Ф. Русової

Христя Алчевська (1882–1932) 303

„Ars-arma pro patria” : з приводу появи „Свята державности” Н. Геркен-Русової 344

О. М. Барвінок-Кулішева 285

Бельгійська народна школа на Брюссельській виставці 151

Бібліотека народного учителя 191

Біографія Дж. Гарібальді, визволителя Італії 23,26,30

Біографія Г. Ф. Квитки (Основ'яненка) 99

Божої іскра. Оповідання про Рафаеля 27

Бойовничий нахил 10 (част.1), 274

Болгарська школа 4 (т. 2)

Болгарський учительський Союз 118

Брат і Сестричка 63

Брат і Сестричка ; Семеро гайворонів 64

Братства в Юго-західній Русі 16, 22

Браття Гракхи 24

Бюлетень Міжнародного Університетського життя 10 (част.2)

В дитячому садку 383

В дитячому садку. З змінами літературної комісії при дошкільному підвідділі 74

В інтернаціональному педагогічному бюро в Женеві 10 (част.2), 287

В Кам'янецькому університеті 10 (част. 2), 243

В китайській школі 4 (т. 2), 10 (част. 2), 330

В оборону казки 1, 192

В країні вільного крістьянства (о Норвегії) 31

Великдень у Кам'янці 345

Весна і діти 10 (част. 1), 320

Вечір у пана М. Бойченка 331

Вечірні школи 3

Вибрані педагогічні твори 1, 2, 3, 4

Винниченко В. Намисто 286

Визначні ідеї Г. Сковороди 378

Визначні наші жінки 374

Виховання і соціологія Дюркгейма 4 (т. 2), 10 (част.2), 263

Виховне значіння дитячого театру 10 (част. 1), 321

Виховник Г. С. Сковорода 14

Виховні ідеї Г. С. Сковороди 384

Виховні обов'язки 4 (т. 2), 10 (част. 2), 354

Виховуюче значення праці 4 (т. 1)

Від відділу позашкільної освіти при генеральному секретаріаті 227
 Влияние окружающей среды в деле воспитания 222
 М. А. Марко Вовчок (1834–1907) 311
 Воля і моральне виховання 3
 Воробчик 83
 Микола Вороний 235
 Восточнославянский учительский союз 101, 119
 Всеросійський жіночий з'їзд у Петербурзі 126
 Всесвітня утрата (листопаду 7, року 1910, Л. М. Толстой) 4 (т. 2)

 Гарні ідеї і важка дійсність: 3 приводу IX Конгресу Міжнародної жіночої
 ліги миру і свободи 11 (част. 2), 346
 Географія. II. Західна Європа 80
 Географія. III. Позаєвропейські краї 81
 Глобальна метода в народних школах Чехословаччини 10 (част. 2), 304
 Николай Васильевич Гоголь 41
 Голод на Україні 11 (част. 2), 305
 Гра 3
 Гражданские мотивы в малорусской современной поэзии 105
 Михайло Грушевський 322

 Два міжнародні конгреси 10 (част. 2), 253
 Два новых исследования по украиноведению 152
 Два українські з'їзди 11 (част. 3), 306
 Двадцять літ тому 347
 О. Декролі (посмертна згадка) 4 (т. 2), 10 (част. 2), 307
 День у Чернівцях 11 (част. 3), 314
 Десятилітній ювілей Української Реальної Гімназії в Чехословаччині 2
 (т. 1), 10 (част. 2), 332
 Дещо до сучасної педагогіки (про психологічні і педагогічні заперечення
 двомовності) 4 (т. 2), 10 (част. 1), 333
 Дещо з давнього минулого 355
 Дещо з сучасної педагогіки 400
 Дещо з філософії виховання 4 (т. 2), 236, 385
 Дещо про дефективних дітей у школі 10 (част. 1), 323
 Дещо про сербську сучасну літературу 193
 Дещо про сучасне французьке письменство 194
 Дещо про сучасну дитячу книжку 262
 Дещо про український моральний тип : де шукати його зразків? 10 (част. 1),
 334
 Деякі матеріали про народну освіту в цивілізованих країнах (за Левассером)
 2 (т. 1)
 Дзелень-Бом 55
 Дивний звір – хижак 281
 Дидактика 2 (т. 2), 91
 Дисципліна і життя школи 4 (т. 1)
 Дитяча „Ялинка” в Празі 11 (част. 2), 324

Дитячий сад на національному ґрунті 140
 Дитячий садок на селі 195
 Діточі малюнки 10 (част. 1), 275
 Діяльність норвезьких жінок 266
 Днепр и Приднепровье 18, 43
 Дніпрова Чайка (Людмила Березина-Василевська) 288
 До вчительської української спілки у Петербурзі 110
 До 25-річчя українського театру 111
 До 71-х роковин з дня смерті Т. Шевченка 296
 До жінок світу : відозва в справі рятування дітей 11 (част. 2), 308
 До культурного об'єднання з Галичиною 10 (част. 2), 242
 До національної школи у вотяків, якутів і татар 120
 До питання про білоруську школу 2 (т. 1)
 До питання про націоналізацію школи у вотяків, якутів і татар 2 (т. 1)
 До Президента Міжнародного Червоного Хреста 11 (част. 2)
 До Риму на два конгреси 4 (т. 2), 10 (част. 2), 254
 До сучасного становища народного учителя 2 (т. 1), 177, 393
 До українських родин 11 (част. 2), 255
 До українського жіноцтва 11 (част. 3)
 До Українського Національного Конгресу 309
 Довкола Конгресу Ліги миру і свободи : чи слушно мене обвинувачують?
 348
 Доклад на I-м Всероссийском женском съезде при русском женском
 обществе в С.-Петербурге 138
 Дошкільне виховання 1, 65, 196, 365, 397
 Дошкільне виховання : зовнішні чуття 380
 Дошкольное воспитание в деревне 224
 М. П. Драгоманов, його життя й твори 4 (т. 2), 66, 75
 Друзья римського народу братья Гракхи 32
 Думки М. Драгоманова про освіту 4 (т. 2), 141
 Думки португальського диктатора про виховання 4 (т. 2), 10 (част. 2), 349
 Душа юнака та його виховання 10 (част. 1), 350

Емоції 3

Естетичне виховання 3

Єдина діяльна (трудова) школа 2 (т. 2), 84

Єднання вчителів 228

Жінка в поезії Шевченка 11 (част. 1), 211

Жіночі постаті в совітській літературі 11 (част. 1), 325

Жіночий конгрес у Вашингтоні 11 (част. 2), 363

Жіночий конгрес в Римі 11 (част. 2)

З біжучого життя 197

З великих днів : (уривок із спогадів) 335

З Відня до Гааги 11 (част. 2), 244

З з'їзду учителів 212
З'їзд жіночих інтернаціональних рад 11 (част. 2)
З'їзд Ліги освіти 139
З нагоди 10-ліття "Ж. Д." : За що саме? 11 (част. 3)
З Підкарпаття 11 (част. 3), 326
З російської педагогічної преси 178
Забава і праця 3
Загальний З'їзд Союзу Українок. Промова С. Ф. Русової 11(част. 3)
Загальноземський з'їзд в справах народної освіти 153
М. К. Заньковецька 315
Засоби поширення книжок 3
Звіт про Міжнародний Педагогічний Конгрес в Женеві делегата від Укр.
пед. ін-ту в Празі (рукопис) 4 (т. 2), 10 (част. 2)
Зернятко (пер.) 270
Значення соціальної психології для виховання 10 (част. 1), 289, 386

Издания „Украинского учителя” 179

Ідейні підвалини школи 198, 375, 394, 398
Із хроніки національної школи різних народів 2 (т. 1), 127
Індивідуалістичний напрямок виховання 4 (т. 1)
Індивідуальність учителя 3
Інстинкт мови 3
Інстинкт руху 3
Інстинкт творчий, або образний 3
Інстинкти 3
Історія педагогіки (вступ) 2 (т. 1)
Історія розвитку позашкільної освіти по земствах 3

К вопросу о белорусской школе 128
К двадцатилетию украинского театра (посвящается глубокоуважаемой
М. К. Заньковецкой) 112
К национализации начальной школы на окраинах России 199
К подготовке народных учителей 213
К 40-летнему юбилею Юго-Западного Отдела Императорского
Географического Общества 200
Казки Божени Немцової 297
Как болгары добыли себе свободу 33
Карл Великий 20, 25
Картина спогадів про Михайла П. Драгоманова 316
Каталог книг для детского чтения 180
Киевская выставка „Детский труд” 142
Киевское украинское общество „Просвіта” 143
Наталія Кобринська 282
Олександра Ковальська (некролог) 214
Колись і тепер 4 (т. 2), 10 (част. 2), 267
Конгрес Ліги Миру та Свободи 11 (част. 2)

Конгрес Освітніх Товариств 276
 Конгрес Світового Союзу Освітніх Товариств 277
 Валерія О'Коннор-Вілінська 290
 Валерія Олександрівна О'Коннор-Вілінська 291
 Корханиди. Живе слово 106
 Краєзнавство в народній школі 10 (част. 1), 310
 Культурно-просвітительня українські організації в Галиції 10 (част. 3)
 Курс французької мови 85
 Курс французької мови для студентів Української Господарської Академії в
 Подебрадах 86
 Курси народних вчителів в Києві 113

Лесгафт П. і його педагогічні ідеї 2 (т. 1), 181
 Легенда 11 (част. 1), 356
 Микола Лисенко 1, 237, 298, 351
 Лист з Копенгаги : з'їзд жіночих інтернаціональних рад 11 (част. 2), 261
 Лист С. Ф. Русової до Союзу Українок-Емігранток у Польщі 11 (част. 3)

„Мати” в поезії Т. Г. Шевченка 1, 215, 376, 379
 Дмитро Маркевич (Посмертна згадка) 245
 Мемуари. Щоденник 9
 Метод Дьюї 4 (т. 1)
 Методи Монтессорі і Декролі 4 (т. 1)
 Методи навчання 4 (т. 1)
 Методика початкової географії 67
 Луїза Мишель. Захиста прав французьких робочих 36
 Мова 368
 Мої спомини 8, 95, 391
 Молодь серед хаосу 10 (част. 1), 357
 Моральне виховання 4 (т. 1), 10 (част. 3)
 Моральні завдання сучасної школи 10 (част. 1), 358, 401
 Музеї. Експерсії 3

На день реформи шкільних округ 229
 На з'їзді жіночої освіти й родинного виховання 201
 На лекціях Єлчича 202
 На щастливих островах АО-Тео-Роа (Новая Зеландия) 28
 На чужині і дома : лист із Праги 10 (част. 2), 256
 Народна початкова школа в Бельгії 144
 Народник в українській літературі 103
 Народні бібліотеки й читальні в Чехії 10 (част. 2), 246
 Народні Доми 3
 Народні читання і виклади 3
 Народний язык в народній школі 102
 Наталка Полтавка і її правнучка 11 (част. 1), 359
 Национализация внешкольного образования у разных народностей России
 223

Национальное искусство 145
Национальный вопрос в европейском освещении 182
Націоналізація дошкільного виховання 46, 49, 50, 183, 203, 366
Націоналізація позашкільної освіти у різних народностей Росії 2 (т. 1), 129
Націоналізація школи 1, 230
Націоналізм та інтернаціоналізм у вихованні 10 (част. 1), 268
Національна школа 2 (т. 1)
Національна школа у різних народів 2 (т. 1), 4 (т. 2), 10 (част. 2)
Національні відносини в Бельгії 53, 56
Наша дитяча література 247
Наша справа в Женеві 11 (част. 2)
Наші визначні жінки 11 (част. 1), 93, 96
Незаступна втрата 327
Вожена Нємцова 295
Нова книга про жидів на Сході Європи 269
Нова українська культурна установа 387
Нова школа 1, 52, 57, 216, 377, 388, 395, 402
Нова школа соціального виховання 2 (т. 2), 87, 88, 373
Новий план навчання в народних школах Бельгії 4 (т. 2), 10 (част. 2), 360
Новий учительський орган 154
Новини нашої літератури 217
Новини французької педагогічної літератури 155
Нові методи дошкільного виховання 2 (т. 1), 92, 369

О еврейской национальной школе 130
О национальной украинской школе прежде и теперь 131
О необходимости малорусских книг 372
О современных национальных вопросах 204
„Общее дело” 184
Огляд педагогічних часописів „Русская школа” за 1910 г. ; „Дошкольное воспитание” № 1–2 за 1911 г. 156
Огляд педагогічних часописів та журналів („Свободное воспитание”) 157
Огляд російських педагогічних журналів 205
Одно слово правды за євреїв 47
Організація книгозбірень 3
Організація позашкільної освіти 3
Освіта в Україні в більшовицькому висвітленні (рецензія) 4 (т. 2), 257
Освіта в Чехословацькій республіці 248
Освіта на Україні (рукопис) 4 (т. 2), 10 (част. 2)
Освіта на Україні в большевицькім освітленню 10 (част. 2)
Острозька академія 4 (т. 2)
Отзыв о сочинениях В. П. Милорадовича 40

Пам'яті О. О. Андрієвського 2 (т. 1), 185
Памяти М. П. Драгоманова 109
Пам'яті лицарів : спогади 283
Пам'яті Е. Ренана 258

Пам'ять 3
 Парова машина 10 (част. 2), 271
 Педагог-ідеаліст Адольф Беррієр 292
 Педагог-ідеаліст Адольф Фер'єр 4 (т. 2), 10 (част. 2)
 Педагогічний журнал „Свободное воспитание” 158
 Педагогічний семінар проф. С. Русової в Українському Соціологічному інституті 10 (част. 2)
 Педагогічні основи нової школи 10 (част. 1), 259
 Первые шаги к национализации народного просвещения в Украине 121
 Передмова 132
 Передмова до читанки „Дзелень-Бом” 231
 Перша читанка для дорослих для вечірніх і недільних шкіл 68
 1 листопада в українській гімназії в Ржевниці 10 (част. 2), 336
 Песталоці-Фребелівський будинок у Берліні 146
 Південнослов'янська учительська спілка 122
 Під увагу українського громадянства 337
 Підготовка садівниць 389, 392
 По всіх світах : Мандрівка з дітками як вступ до географії 10 (част. 1)
 Подорожні враження 299
 Подяка С. Ф. Русової 338
 Позашкільна освіта 232
 Позашкільна освіта. Засоби переведення. Лекції, читані на позашкільному факультеті Київського педагогічного інституту 69
 Позашкільна освіта в Данії та інших країнах Європи 3
 Позашкільна освіта та шляхи її проведення 3, 58
 Попередні вдохновителі нової педагогіки 4 (т. 1)
 Популярно-народная украинская литература и учебники 133
 Похорон Масарика 352
 Початкова географія 44, 70, 71
 Початковий підручник французької мови задля самонавчання і перших класів гімназій з французько-українським словарем 72
 Правила й програми для вступу до Інститутів, Технікумів, Рабфаків та профшкіл УСРР на 1925–1926 рр. 10 (част. 2), 264
 Праця джерелопрактичної діяльності 3
 Приватна діяльність 147
 Привіти „Жіночій долі” 11 (част. 3), 317
 Природознавство в сучасному вихованні 10 (част. 2), 249
 Про дитячі іграшки 2 (т. 1), 159
 Про знущення польської влади над українським народом 11 (част. 2)
 Про єврейську національну школу 2 (т. 1)
 Про колективне і групове читання 59
 Про народних учителів у земських школах Чернігівської губернії 2 (т. 1)
 Про становище українського населення на окупованих територіях 11 (част. 2)
 Про українську національну школу колись і тепер 2 (т. 1)
 Проект новой свободной школы для Украины 123

"Просвіта" за 70 літ існування 10 (част. 3)
Просвітний рух на Україні в 60-х роках 160, 396
Протест Жіночої Національної Української Ради: (ухвалений президією Ради 23. X.1930) 11 (част. 2)
Протест Української Жіночої Національної Ради в Празі проти подій на Дністрі 11 (част. 2), 300
Прощальний лист Софії Русової до Союзу Українок 11 (част. 3)

Рассказы про Киев и его прошлое 12
Республіка молоді в Америці 218
Розвиток дитини 3
Розвиток і форми позашкільної освіти в Англії і Франції 3
Розум 3
Роль жінки у дошкільному вихованні 11 (част. 1), 339, 399
М. О. Рубакин 169
Софія Русова вітає Всесвітній Союз Українок 340
Жан-Жак Руссо 4 (т. 2), 187
Ручна праця в національній школі 220
Рылеев, повец и мученик свободы 37

Свята на чужині 250
Свято єднання і братолюб'я 251
Свято однієї з піонірок нашого відродження : подяка С. Русової 293
Сексуальний інстинкт 3
Село Ивановка 98
Семейное воспитание 170
Сенкевич Г. Івась-музика (пер.) 76
Сербский сборник 5, 6, 7
Серед виноградарів південної Франції 34
Серед ідеалістів 70-х років : спомини 94
Серед рідної природи 77, 82
Серед російських педагогічних журналів 171
Середньовічні університети (рукопис) 4 (т. 2), 10 (част. 2)
Сестра Катерина (Рассказ об одной англичанке) 13, 17, 21, 29
Система Монтессорі 1
Сказка и её роль в детской жизни 225
Григорій Савич Сковорода 79
40-летие Харьковского общества грамотности 172
Современная провансальская литература 104
Современная украинская лирика 188
Сорок літ! 328
Софія Русова вітає Всесвітній Союз Українок 11 (част. 3)
Софія Русова : з маловідомого і невідомого 10, 11
Соціальне виховання, його значення в громадському житті 2 (т. 1), 10 (част. 1)
Соціальний інстинкт 3
Соціальний напрямок виховання 4 (т. 1)

Спогади в Шевченкові дні 361
 Спомини 364
 Спомини про перший театральний гурток у Києві 238
 Спогади про Пирогова 149
 Спомини про празьке видання творів Т. Шевченка 265
 Среди славянских педагогических журналов 135, 241
 Стан сучасної освіти в різних країнах світу 4 (т. 1), 10 (част. 2)
 Становище початкової освіти в Київському земстві 189
 Старе й нове в сучасній українській літературі 107
 Старое и новое в современной украинской литературе 108
 Я. С. Степовий 252
 Страна : (відповідь С. Русової на ст. Лукашевича "Украинские национальные партии") 115
 Странник Григорій Саввич Сковорода 15, 19
 Суспільні питання виховання 10 (част. 1), 278, 403
 Сучасна мрія виховання 10 (част. 1), 404
 Сучасна українка 11 (част. 1), 341
 Сучасні психологічні дослідження дітей 4 (т. 1)
 Сучасні течії в новій педагогіці : Вступ 4 (т. 1), 10 (част. 2), 301

 Рабіндранат Тагор – виховник 4 (т. 2), 10 (част. 2), 279
 Твори 305
 Твори Софії Русової 392
 Теорія і практика дошкільного виховання 2 (т. 1), 90, 97
 Теорія і практика дошкільного виховання (фрагменти) 1
 Теорія педагогіки на основі психології 3, 89
 Тихі героїні 11 (част. 1), 342
 Ті, що від нас відійшли : Любов Шелухіна 343

 У дитячому садку 1, 370, 397
 Украинская детская литература 226
 Украинская литература в XIX в.: первый период с 1798 по 1852 г. 150
 Украинские учебные и популярне издания 136
 Украинцы на съезде учителей 116
 Україна у творах її письменників 371
 Українське жіноцтво вітає Д.К.О. 11 (част. 3)
 Український букварь 38, 60, 73, 78
 Український „Дитячий Притулок” в Чехословацькій Республіці 10 (част. 2), 272
 Український дитячий садок 367
 Український Інститут Громадянства в Празі 2 (т. 1), 10 (част. 2)
 Український політичний клуб у Петербурзі 117
 Українські дитячі книжки 209
 Українські жінки-етнографи 11 (част. 1), 312
 Українські земства в справі зведення народної освіти 173
 Учительська анкета на Полтавських курсах 174
 Уява 3

Фактори (чинники) виховання 3

Федеративна ідея в творах Шевченка 239

Французька преса про український нарід 381

Французькі літні колонії для школярів 221

Характер 3

Холодний П. І. 4 (т. 2), 10 (част. 2), 294

Хроника национальной школы 124

Хроника Национальной школы различных народов России 137

Хроніка національної школи 2 (т. 1)

Спиридон Черкасенко – поет-педагог (з нагоди 25-ліття письменницької діяльності) 4 (т. 2), 10 (част. 2), 284

Чеська школа 4 (т. 2)

Чехія та її національне відродження 61

Чи потрібна жінкам освіта? 11 (част. 1), 362

Что читать по украинской истории и литературе 51

Микита Шаповал 302, 313

Швейцария – свободная народная республика 35

Тарас Григорьевич Шевченко 45

Шевченко и украинское общество 60-х годов 210

Шевченко і малі діти 240, 382, 390, 392

60-літні роковини „Хатини дядька Тома” 190

Шкільні екскурсії і їх значення 2 (т. 1), 175

Шкільні свята 176

Школа в Індії 4 (т. 2)

Школа у народів Югославії 4 (т. 2)

Школа українських пластунів, Щепйорно, 1923 260

Що наша молодь читає 10 (част. 1), 353

Що то є автономно-федеративний лад 62

Ювілей Українського Жіноцтва 11 (част. 3), 319

Южно-Славянский Учительский Союз 125

Як болгари здобули собі свободу 42

Як люди живуть в Норвегії 39, 48, 54

Як ми подорожуємо на воді? 280

Clare Cheridan 273

Lugene Devand: „La pedagogie scalavire en rusie sovitique”. La doctrine. Paris, 1932 10 (част. 2)

Рецензії на книги:

Вінок. Перша читанка : хрестоматія для дітей мол. дошкіл.
віку О. Білоусенка 161

Дітські пісні, казки й загадки 233

Єлачич Е. Сборник статей по вопросам детского чтения 206

А. Животко (А. Пуховський) "Народня Просвіта" (порадник позашкільної освіти) 10 (част. 3)

Зачиняева А. „Азбука-творчество : психологическая система обучения” 162

Золотарев С. А. Очерки по истории педагогики на Западе и в России 207

Кисілівська О. Швейцарія, Коломия 1933 р. 318

Книжка за книжкой М. Слепцовой 134

Коваленко Г. "Про кріпацьку неволю, як вона стала і як зникла" 163

Краткий очерк римских древностей согласно с гимназическими учебными планами и правилами для испытаний 100

Малорусская хрестоматия „Вінок” 114

Методы первоначального обучения 148

О. Олесь. Книжка третя 164

О. Олесь. Поезія самотности 234

Е. Фортунова и Шлегер. Зрительный диктант. Первые шаги 186

Французькі національні Анналі 219

Чепига Я. „Проблеми виховання й навчання” 208

Чарнолусская Е. Общественные библиотеки в Америке 165

Чарнолусский В. Настольная книга по народному образованию 166

Черкасенко С. Маленький горбань та інші оповідання 167

Т. Г. Шевченко. Маленький Кобзар 168

Eugene Devand: „La pedagogie scolavire en Russie Sovietique” La doctrine.
Paris, 1932 4, 329

Іменний покажчик

- Абліцов В. 471 (авт. кол.)
Абломська К. 409
Азаров М. 567 (ред.)
Алексеюк Л. Р. 1212
Аліксійчук О. С. 629
Аматьєва О. П. 816
Андрусів С. 577 (авт. кол.)
Андрущенко В. П. 652 (ред.)
Анищенко Е. 1234
Аніщенко О. В. 1079, 1080
Антонець Н. Б. 583
Артемова Л. В. 778
Архипенко Л. М. 739
- Баби́чев Ф. С. 452 (глав. ред.)
Бабій Н. 695
Бабійчук А. 630
Бабюк С. М. 684
Бабюк Т. Й. 865
Баглаєва Н. І. 1135
Бадалов О. П. 596, 597
Базильчук С. 588
Бай І. 959
Барабаш О. 760, 840
Бардінова В. Д. 580 (кол. авт.)
Бахмат Н. В. 796
Бацей С. І. 866
Беднаржова Т. 536
Бельченко В. П. 477
Березівська Л. Д. 394 (упоряд.), 396 (упоряд.), 631, 698 (ред.), 701 (ред.), 804 (ред.), 807 (ред.), 1024
Берека В. Є. 1081
Бех І. Д. 854 (ред.)
Беленька Г. В. 1225 (упоряд.)
Бєлкіна Є. В. 854 (ред.)
Бібік Н. М. 854 (ред.), 953 (ред.)
Бігун Н. І. 1082
Біла І. М. 867
Білавич Г. 1205
Біленька О. О. 743
Білецький Л. 411, 412, 644 (ч.2)
Бічуй Н. 97 (ред.)
Благінін М. Т. 1177
- Благун Н. 960
Богатирьова І. В. 715, 996
Богачевська-Хомяк М. 470
Богданець-Білокаленко Н. І. 797
Богдановська О. В. 892
Богущ А. М. 713, 716, 756, 814, 815, 817, 851, 893, 918, 919, 922, 923, 961, 965, 997, 1025, 1026, 1027, 1028, 1118 (ред.), 1192, 1206, 1208
Божко О. 471
Бойко А. Б. 580
Бойко А. М. 566, 580
Бойко В. О. 1029
Болгаріна В. С. 717
Болтівець С. І. 718, 744
Бондар Л. С. 1030, 1178
Бондар О. В. 847
Бондаренко Н. Б. 1161
Борисенко В. 563 (ред.), 564 (ред.), 565 (ред.), 577 (ред.), 591 (ред.)
Борисова З. Н. 868, 848, 835, 589, 397 (упоряд.)
Бричок С. Б. 632
Будник О. 962
Бурачинська Л. 521
Бурма І. В. 946
Бурцева Ю. О. 1083
- Вавилова І. 563 (ред.), 564 (ред.), 565
Васильєва О. В. 1096
Васильєва Р. Ю. 1031
Васькович Г. 479
Вашуленко М. С. 953 (ред.)
Ведь Н. В. 514
Вербицький В. 480
Вергунова В. С. 1111
Верестюк В. 515
Веретільник О. В. 661
Винничук О. Т. 633
Відченко А. Г. 963
Вільчковський Є. С. 953 (ред.)
Влах М. 565

Вовк Л. П. 568 (упоряд.), 1130 (упоряд.)
Вовк Хв. 34, 408
Войцехівська І. 471, 563 (ред.), 564 (ред.), 565 (ред.)
Волинська О. 548
Волкова Н. П. 547
Вонсович В. П. 779
Ворожбіт В. В. 940
Ворощук О. 964
Врочинська Л. С. 894

Гавриленко Т. 1207
Гавриш Н. В. 590
Гавриш Р. Л. 481
Галаган В. Я. 465
Галаган О. 317
Галів М. Д. 1032
Гальонка О. А. 460 (ред.), 902
Геник С. 569
Герман В. 482
Гладишев В. В. 874
Глоба Л. 483
Гнатюк В. А. 634, 1033
Гокова Т. В. 1044
Голенда Й. 458, 635
Головко М. Б. 818
Гончаренко С. 508
Гончарук Н. М. 1034
Гонюкова Л. В. 516, 525, 526, 537, 577, 591, 673, 674
Горбічева Л. (Горбачева) 428, 644 (ч.2)
Горбунова Н. В. 780
Гордій Н. М. 719, 781
Гордійчук М. С. 866
Горіна Ж. Д. 720
Грещук В. 757 (ред.; упоряд.)
Грицан М. 1251, 1253
Гриценко О. Л. 924
Грузов М. 484
Груць Г. 527, 671, 672, 745, 947, 998, 1084, 1152, 1166, 1193
Губко О. Т. 703
Гудзяк А. М. 1220
Гузій Н. 1160
Гулідова А. О. 1035, 1085

Гуменюк Г. 966
Гуменюк-Сміх С. 967
Гупало С. 592, 1268
Гураш Л. 546, 813, 836, 837, 1036, 1191, 1202
Гурман Т. Л. 1037
Гурський В. А. 584, 1086

Даник А. А. 895
Дацюк Г. 459, 650, 882, 1172
Дворецька В. 549
Деменчук Л. 782
Демченко А.Ф. 1182
Демченко Т. П. 485, 593
Дерев'яно Н. 968
Джус О. 10, 11, 528, 538, 539, 550, 551, 559, 560, 578, 594, 610, 637, 644, 675, 676, 753, 754, 757, 774, 948, 969
Дзюбенко Л. В. 873, 1105, 1106
Дзюбенко О. В. 1107
Діба А. 529
Дічек Н. П. (Дичек) 394 (упоряд.), 396 (упоряд.), 486, 721, 783
Дід Хома 644 (ч.2)
Дмитренко П. В. 543 (ред.)
Дмитрієв С. М. 1038
Довбня В. 561
Довганич В. М. 970, 999
Довженко В. І. 465 (ред.)
Довженко Т. О. 1149
Дорошенко В. 644 (ч. 2)
Дорошенко Д. 408, 429
Дорошенко Н. 430, 431, 446, 644 (ч. 2)
Дорошенко Т. В. 875
Доценко Л. 636, 1227
Дриндак Г. 971
Дробчак Р. Б. 901, 925
Дульцева А. 1265
Дуткевич Т. В. 1039
Дучимінська О. 432, 644 (ч. 2)
Душек М. О. 1040
Дядюк М. 520 (упоряд.)

Євгейчук Т. І. 819

Єременко Л. В. 898, 1179
Єремійв М. 644 (ч. 2)
Єржабкова Б. 644 (ч. 2)
Єрмак Н. В. 896
Єрмаков І. Г. 375 (ред.), 377 (ред.)
Єрмоленко В. 450, 644 (ч. 2)
Єрмоленко О. І. 460 (ред.)
Єфіменко Н. В. 897

Живодьор В. Ф. 746
Животко А. 644 (ч. 2), 417
Жовта І. 1262
Жук А. 644 (ч. 2), 433
Жук О. Ю. 1041
Журавель С. 693

Завальнюк О. М. 595
Завгородня Т. К. 1213, 972
Загорницька І. І.
Задорожна Л. В. 585
Зайцева Л. А. 596, 597
Зайченко І. В. 400, 401, 402, 403,
404, 460, 461, 530, 705, 706, 711,
722, 747, 758, 784, 885, 876, 884,
887, 939, 973, 1112, 1180, 1214
Зайченко Н. 761
Зайчук В. О. 1084 (ред.), 1191
(ред.)
Залевський Б. 434, 644 (ч.2)
Залізник О. 447, 644 (ч.2)
Замашкіна О. 974, 1087
Замлинська О. 471
Заремба В. О. 1090
Зваричевська М. В. 712, 786, 1012
Зеленська Л. І. 487

І. 644 (ч. 2)
Івасишин Г. 975
Івах С. 562
Іващенко О. 540
Ігнатова О. І. 898, 1179
Ізвекова Г. 976
Ільєнко І. 472
Ільків М. П. 1221, 1228, 1229
(упоряд.), 1233
Ільченко Ж. Д. 899
Індутна Г. 598

Іщенко Л. В. 858
Іщенко М. 9 (ред.)

Калениченко А.Г. 820
Калениченко Н. П. 454, 820
Калиняк Л. 1215
Калічак Ю. Л. 1042
Калуська Л. В. 664 (упоряд.), 762
Каньоса Н. Г. 1162
Карнаухова А. В. 1225 (упоряд.)
Карпишина В. 890
Кафарська О. 763
Качкан В. А. 466
Кемінь Г. 764
Кецик У. 977
Кисілівська О. (Кисілевська) 318,
473, 644 (ч. 2)
Кислова Л. 877
Ківшар Т. 467, 707
Кічук А. В. 1043
Клімова Л. 599
Кобко Л. М. 1044
Кобрій М. В. 1045
Коваленко В. О. 723
Коваленко Є. І. 2 (ред., упоряд.,
передм., прим.), 3 (заг. ред.,
упоряд., прим.), 4 (ред., упоряд.,
прим.), 477 (ред.), 481 (ред.), 485
(ред.), 492 (ред.), 493 (ред.), 494
(ред.), 496 (ред.), 499 (ред.), 500
(ред.), 502 (ред.), 504 (ред.), 505
(ред.), 509, 517, 518, 541, 688 (ред.),
689 (ред.), 690 (ред.), 691 (ред.), 714
(ред.), 715 (ред.), 717 (ред.), 718
(ред.), 719 (ред.), 720 (ред.), 721
(ред.), 723 (ред.), 724, 725 (ред.),
726 (ред.), 727 (ред.), 728 (ред.), 729
(ред.), 730 (ред.), 731(ред.), 732
(ред.), 734 (ред.), 736 (ред.), 737
(ред.), 738 (ред.), 750 (ред.), 808,
816 (ред.), 818 (ред.), 819(ред.), 820
(ред.), 821 (ред.), 822 (ред.), 823
(ред.), 824 (ред.), 825 (ред.), 826
(ред.), 827 (ред.), 828 (ред.), 829
(ред.), 830 (ред.), 831 (ред.), 833
(ред.), 855 (ред.), 891 (ред.), 892
(ред.), 894 (ред.), 895 (ред.), 896

- (ред.), 897 (ред.), 898 (ред.), 899 (ред.), 900 (ред.), 901 (ред.), 902 (ред.), 903 (ред.), 904 (ред.), 905 (ред.), 906 (ред.), 907 (ред.), 908 (ред.), 909 (ред.), 912 (ред.), 914 (ред.), 916 (ред.), 986, 1046, 1088, 1108, 1113, 1114, 1115, 1130, 1135 (ред.), 1136 (ред.), 1138 (ред.), 1139 (ред.), 1140 (ред.), 1141 (ред.), 1176, 1177 (ред.), 1178 (ред.), 1179 (ред.), 1180 (ред.), 1181 (ред.), 1182 (ред.), 1183 (ред.), 1184 (ред.), 1186 (ред.), 1187 (ред.), 1189 (ред.), 1190 (ред.).
- Коваленко О. В. (Пшеврацька) 600, 662, 696, 679, 680, 686, 845, 849, 850, 854, 856, 857, 869, 870, 913, 922, 953, 954, 955, 956, 1009, 1010, 1011, 1013, 1116, 1140, 1142, 1144, 1145, 1147, 1150, 1156, 1159, 1174, 1175, 1198, 1203, 1225, 1229
- Ковальчук Г. П. 1000, 1047
- Ковальчук Н. 1131 (упоряд.), 1259 (упоряд.)
- Ковнер Л. В. 821
- Ковтуненко Т. В. 778 (ред.)
- Когуська Л. 363
- Козак Н. Д. 900
- Козирський В. 601, 602
- Колесникова В. Ф. 822
- Комар О. А. 1089
- Комаровських Г. І. 838
- Комісар І. 798, 1167
- Комісарчук І. 841
- Кононенко В. 643 (ред.)
- Кононенко Х. 300, 305, 644 (ч. 2)
- Конончук А. І. 1115 (ред.)
- Конончук Т. 563, 577
- Конькова Т. І. 1048, 1090
- Копиленко Н. Б. 519, 725
- Корда Г. С. 823
- Корда Л. А. 823
- Корж Н. М. 1216
- Корнейко Ю. М. 799
- Корнєєв В. П. 1014
- Корнєєв О. В. 1014, 1049
- Корновенко С. В. 579
- Королькова А. М. 1250
- Королькова Г. 1249
- Корольова Н. Г. 1200
- Корякіна І. В. 781
- Костарчук-Решетнюк Р. І. 1050
- Костів В. 978
- Косяк П. О. 1250
- Котломанітова Г. 1051
- Кочерга О. В. 1052
- Кочерга С. О. 603
- Кошель А. П. 878
- Кравець В. П. 405 (упоряд.)
- Кравець Л. М. 1136
- Кравченко У. 644 (ч. 2)
- Кравчук Л. В. 1091, 1117
- Крайнова Л. В. 818
- Кремсал Л. В. 926
- Крецька Ю. А. 787
- Крикун І. Є. 1015
- Крикун О. 810
- Криловець М. І. 1163
- Круль Л. 765
- Кудикіна Н. В. 901
- Кудін В. О. 1010 (ред.), 1011 (ред.)
- Кудрицький А. В. 451. (ред.)
- Кузь В. Г. 824
- Кузьменко В. У. 1203 (упоряд.)
- Кузьменко Л. В. 1186
- Кулага Г. 1255
- Кулик І. 1005
- Курас І. Ф. 573 (ред.)
- Курок О. І. 585, 1181
- Куценко Т. Г. 488
- Кучеренко М. Е. 766
- Кучинська І. О. 1053
- Л. 644 (ч.2)
- Лавриненко О. А. 1171
- Лазечко Л. 570
- Лазечко П. 570
- Ланько Н. О. 902
- Лахтадир О. М. 491, 1250
- Лашенко В. 442, 644 (ч.2)
- Лебідь І. Ю. 1164
- Левицький М. П. 79 (пер.)
- Левківський К. М. 465
- Левківський М. В. 903

- Лесневська А. В. 800
 Липецький О. 1222
 Лисенко І. В. 604
 Лисенко Н. 842
 Литвиненко Н. 605
 Лищенко К. О. 1182
 Ліндфорс-Михалевич Н. 453, 489, 644 (ч.2)
 Логвиненко О. Б. 1054
 Логвиненко Т. О. 788
 Лозова В. І. 963 (ред.)
 Лопушанська Г. 606, 1270
 Лопушинський І. 776
 Лотоцький А. 435, 644 (ч.2)
 Луговий О. 443, 468
 Лукачова О. 436, 644 (ч.2)
 Лукашова Н. Д. 904
 Лупейко О. В. 888
 Луцан Н. 767, 825
 Луцик Д. 801
 Луцький Ю. 364 (ред.)
 Любар О. О. 748, 772, 789
 Люрін І. Б. 1183
 Люріна Т. І. 749, 905, 1010 (ред.), 1011 (ред.)
 Лятуринська О. 644 (ч.2)
 Лятуринський О. 448
 Ляхоцький В. 655
- М. 3.** 644 (ч.2)
 Мазоха Д. С. 726
 Мазур Г. 979
 Майборода В. 607
 Макаренко Л. Л. 848 (упоряд.)
 Максименко Н. 980
 Максимова О. О. 1092
 Максимчук Н. П. 1055
 Максимюк С. П. 811
 Малахова І. М. 1221, 1228, 1231
 Малицька К. 416, 644 (ч.2)
 Малиновська Н. В. (Малиновська) 490, 667, 668, 713, 727, 740, 775, 815, 817, 834, 843, 927, 928, 941, 942, 943, 949, 981, 1006, 1027, 1118, 1143, 1194
 Малько Л. М. 929
 Мандрика Г. 444, 644 (ч.2)
- Мандрика М. 413
 Манжура М. 608
 Манойленко Н. М. 826
 Маринівська О. 552, 1153, 1154
 Марочко В. І. 571
 Марочко Г. С. 906
 Мартиненко С. М. 1184
 Марченко Г. В. 1223
 Марченко О. 697
 Марчук М. 765, 982
 Мафтин Л. В. 609
 Мацейків Т. І. 907
 Машкіна Л. А. 846, 1119
 Машовець М. 589
 Машталер Г. 755
 Мельник В. В. 728
 Мельник Л. П. 1039
 Мельник О. 1137
 Мельникова І. В. 908
 Мельничук М. І. 909, 920, 921, 930, 944
 Мельничук Н. 885
 Меналюк Г. Ф. 1001
 Мешко О. І. 405 (упоряд.)
 Михайленко Н. Л. 644 (ч.2)
 Михайлова Л. І. 1121
 Михалевич-Ткаченко І. 1246
 Михальська С. А. 871
 Миць Г. 1263
 Мишаста Г. 790
 Мілевська О. П. 1034
 Міленіна Г. С. 1132, 1230
 Мірошніченко Т. 1122
 Міршук Д. 881
 Мішкурова В. Ф. 492
 Міщенко Т. 1195
 Можарівська І. М. 1123
 Морозов А. Г. 579
 Мосіяшенко В. А. 585
 Москаленко А. М. 1138
 Москаленко А. 3.
 Москаленко Н. М. 1183
 Мухин М. 425
- Н. О.** 644 (ч.2)
Н. 3. 644 (ч.2)

Нагачевська З. І. 10 (ч.1), 11 (ч.2) ,
493, 553, 554, 610, 637, 644 (ч.2),
910
Нагачевська О. 910, 911
Найден О. С. 869 (ред.)
Наконечна В. М. 1056
Науменко В. Н. 406
Недільченко О. 1236, 1238
Нестеренко Л. П. 1124
Нечаєв А. 148 (ред.)
Нижанківська М. 644 (ч.2)
Нижникевич З. 983
Нісімчук А. С. 945
Новгородська Ю. Г. 1057
Новосьолова С. І. 1196
Норкіна О. Ф. 1204
Нусінова Ж. Н. 984

Обідний М. 415, 438, 644 (ч.2)
Огієнко Д. П. 1058
Огієнко Н. М. 1059
Олійник В. В. 802, 1125
Олійник Г. 768
Олійник Н. А. 611
Олійник Н. Ю. 1071
Олійник О.Ю. 773
Олійник Т. Г. 1224
Омельченко М. 418, 419, 424, 644
(ч.2)
Онищенко Н. 564, 612, 803
Онищенко О. С. 657 (ред.)
Опалюк О. М. 1093
Опанасенко Н. І. 613, 759, 950, 951
Орисенко Г. Л. 827
Осадча З. А. 1157
Осипчук Н. 614
Осташко Т. 515
Отян В. 1210
Охримович О. 42 (пер.)
Охрімчук О. 844

Падалка О. С. 568 (упоряд.), 1130
(упоряд.)
Палихата Є. Я. 494
Палієнко М. 471, 565
Пальона Л. 985
Пантюк М. П. 615

Пантюк Т. І. 615, 952
Пасемко І. 663, 1173, 1235
Пасіцька Л. М. 1060
Паустовська Н. 1237
Пашенко В. О. 638, 812
Пеньковець О. М. 542, 677, 678,
777, 1094, 1165
Передерій В. 510
Передерій С. Г. 986
Петлюра С. 586
Петренко О. 639
Петришин Р. 555
Печенко І. П. 987, 1059, 1061, 1109
Пироженко Л. В. 791
Пінчук І. М. 2(упоряд., передм.,
прим.), 509, 517 (ред.), 665, 666,
708, 709, 710, 729, 741, 750 (ред.),
883, 889
Пісоцька Л. С. 852
Плетеницька Л. С. 828
Плугатор І. 1155
Побережникова Т. Г. 829
Повалій Л. В. 730
Погребенник Ф. 455, 474, 643
Погрібний А. Г. 466 (передм.)
Полатайко Ю. О. 912
Поліщук В. 1002
Полякова О. В. 1168
Поляченко Ф. 469
Поніманська Т. І. 731
Попелюк О. 1133
Попиченко С. С. 830, 858, 879
Попова Л. Б. 1096, 1169
Попова О. Ю. 988
Попович М. 556 (ред.)
Попович Н. 988
Потапова Л. В. 769
Потапова Т. В. 932
Примушко Н. М. 1126, 1239, 1240,
1241, 1242
Присакар В. В. 1062
Пругулик Н. 1007
Приходько В. М. 804
Прищак М. Д. 1008
Прокопенко І. Ф. 963 (ред.)
Проскура О. В. 1(упоряд., передм.,
комент.), 389 (ред.), 390 (ред.), 462,

475, 476, 495, 496, 497, 498, 511,
519 (ред.), 522 (ред.), 523 (ред.),
656, 686, 744 (ред.), 837 (ред.), 838
(ред.), 924 (ред.), 925 (ред.),
926(ред.), 929 (ред.), 930 (ред.), 932
(ред.), 933 (ред.), 934 (ред.), 935
(ред.), 938 (ред.), 1127, 1140, 1174,
1175, 1196 (ред.), 1197 (ред.), 1198
(ред.), 1200 (ред.), 1201 (ред.), 1244
(ред.), 1250 (ред.), 1252 (ред.)

Проценко Н. В. 616

Пшеврацька див. Коваленко О. В.

П'ясецька Н. А. 872, 1063

Рахно О. Я. 499, 530, 617

Реснт О. П. 579

Рекрутяк Л. 618

Рєпа Н. О. 1186

Рисіна М. Ю. 957, 1148

Рогальська Н. В. 1217

Рогова П. І. 657

Роговик Л. С. 935

Романюк М. М. 510 (ред.)

Романюк С. 1097

Рудник Т. В. 1064

Рудницька М. 520, 644 (ч.2)

Рудницька Н. Ю. 500

Румянцев Н. 191 (ред.)

Русов Ю. 445, 644 (ч.2)

Русова-Базілевська О. 644 (ч.2)

Сабадан А. 653

Сабат Н. 989

Савицька О. В. 1065

Савченко В. Г. 732

Савчук Б. 557

Савчук В. О. 645

Садова Т. А. 936, 1199

Садовенко С. М. 859

Салига Н. 990

Санчурський Н.

Саух П. Ю. 1092 (ред.)

Сахненко Л. О. 502

Сбруєва А. А. 957

Семенишена Т. 1128

Сербалюк Ю. В. 1098

Сергєєва В. Ф. 669, 670, 733, 805,
832

Сергієнко В. П. 848 (ред.)

Сергійчук В. 9 (упоряд.)

Сесак І. В. 1170

Сидоренко Н. Б. 1016

Сидоренко О. 484 (ред.)

Синекоп Л. 621, 1066, 1099, 1131,
1134, 1231, 1244, 1245, 1247, 1252,
1254, 1257, 1258, 1259 (упоряд.)

Сисоєва С. 575

Сиченко В. 654

Сімонович В. 316(ред.)

Сікорський П. І. 658

Сірополко С. 558

Скидан С. І. 522, 1179

Скомороха Г. О. 1232

Слепкань З. І. 463 (ред.), 464 (ред.),
512 (ред.), 531 (ред.), 574 (ред.), 619
(ред.), 651 (ред.)

Слобожаніна Н. 622

Слоновская К. 421, 644 (ч.2)

Слюсаренко В. Г. 383 (ред.), 384
(ред.), 385 (ред.), 386 (ред.), 388
(ред.), 389 (ред.), 390 (ред.), 519
(ред.), 522 (ред.), 523 (ред.), 744
(ред.), 837 (ред.), 838 (ред.), 924
(ред.), 925 (ред.), 926 (ред.), 929
(ред.), 930 (ред.), 932 (ред.), 933
(ред.), 934 (ред.), 935 (ред.), 938
(ред.), 1196 (ред.), 1197 (ред.), 1198
(ред.), 1200 (ред.), 1201 (ред.), 1244
(ред.), 1250 (ред.), 1252 (ред.), 1260,
1261

Смовська О. І. 434

Смоляр Л. О. 735

Собчинська М. М. 751, 1070

Соколова І. 575

Соловей М. 958

Сорохтеш Л. С. 623

Співак В. І. 860

Співак Л. М. 792

Стельмахович М. Г. 772, 789

Степанова Л. 1209

Степанова Т. М. 880

Стеценко І. 1256 (підгот.)

Стинська В. 991

Столяренко О. Б. 1067

Струбицький В. 1158

Струс О. О. 1100

Стукало Н. М. 1068

Ступарик Б. 770

Суддя З. 1129, 1248

Сулова Т. І. 646, 787

Суровий А. Ф. 646

Сухомлинська О. В. 394 (ред.), 396 (ред.), 583 (ред.), 624, 657 (рец.), 736

Сявавко Є. 704

Таран Н. 699

Таран О. М. 3 (упоряд., прим.), 4 (упоряд., прим.), 534, 681, 682, 752, 793, 992, 993, 1003, 1017, 1069, 1101, 1151

Таранов О. М. 1004

Тарасова Н. І. 512 (упоряд.)

Тарнашинська Л. 524

Татарчук Е. В. 512 (упоряд.)

Тверезовська Н. Т. 914

Телячий Ю. 655

Терещенко Г. І. 465 (ред.)

Терещук Г. 1152 (ред.)

Тетерятник В. І. 513, 742 (упоряд.)

Тимошко Г. М. 1187

Тихолоз В. В. 737

Ткачук Г. П. 1070

Товстоліс М. Д. 1218

Токарик Л. Б. 833

Тоцька Н. В. 915, 1200

Трембіцький А. М. 647

Третяк Л. В. 1048

Тришневська Г. Б. 1071

Трунова Л. В. 827

Улюкаєва І. Г. 839, 853

Фасоля А. М. 738

Федоренко Д. Т. 789

Федорова М. А. 772, 861

Федорчук Е. І. 748, 1072

Філімонова Т. В. 1073, 862

Філіппова В. П. 1102

Філоненко С. 503, 504

Франчук Т. Й. 1074

Фролова О. 683, 684, 794, 806, 809, 1018, 1019

Фуртак М. 644 (ч.2)

Хало З. П. 863

Харитоновна Н. 642 (підгот.)

Хілліг Г. 571

Хомич В. Ф. 1141

Хорунжий Ю. 456, 457

Хрущ В. 994

Хрущ О. 994

Цвітун Т. П. 937

Цехмістер О. 1219

Чаграк Н. 771

Чекалюк В. 648, 1020

Чекалюк Н. 581

Чепіль М. М. 795, 916, 995

Чередниченко В. 55 (вступ. ст.)

Чередниченко Д. 886

Чередниченко Н. 917, 938

Чиренко Н. 626

Черкасов О. В. 568 (упоряд.)

Чернуха Г. 644 (ч.2)

Чума О. 582

Чупак Л. В. 1188, 1201

Чупира Ю. І. 1075

Шанскова Т. І. 1189

Шаповал М. 313, 422, 644 (ч.2)

Шапошнікова Л. 1021

Шатиркіна А. Д. 1200

Шахрай В. М. 620 (ред.)

Шевелів Б. 545

Шевченко В. М. 505

Шевченко П. 1022

Шендеровський В. 601, 602

Шинкарьок А. І. 1076

Шинкарьок В. А. 1076

Шкель М. В. 628

Школьна І. М. 1146

Шоробура І. М. 1110

Шпильова В. 700

Шудря М. 484, 535

Шумило Н. 506

Шумрикова-Карагодіна Л. П. 587

Щегельська Л. А. 1103

Юрків Л. І. 1077

Яблонський Р. 945

Ярема Я. 441, 644 (ч.2)

Ярмак Н. О. 1078

Ярмаченко М. Д. 758 (передм.)

Ясінський Б. 544

Яцина О. Ф. 807

Яцюк В. А. 1104

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
№ 402 від 11.07.2005

ПОЛОЖЕННЯ

про нагородження нагрудним знаком „Софія Русова”
Міністерства освіти і науки України

1. Заохочувальною відзнакою Міністерства освіти і науки України – нагрудним знаком „Софія Русова” (далі – Нагрудний знак) – нагороджуються наукові, науково-педагогічні і педагогічні працівники за значний особистий внесок у розвиток дошкільної та позашкільної освіти, які домоглися визначних успіхів у навчанні та вихованні підростаючого покоління, науковому та навчально-методичному забезпеченні дошкільної освіти, підготовці висококваліфікованих педагогічних працівників для дошкільних навчальних закладів.

2. Подання про нагородження вносять Міністерству освіти і науки України Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, Академія педагогічних наук України, ЦК профспілки працівників освіти і науки України, вищі навчальні заклади.

До подання додається довідка, в якій визначаються конкретні заслуги особи, що стали підставою для порушення клопотання про нагородження.

3. Клопотання про нагородження Нагрудним знаком перед вищим органом порушується, як правило, трудовими колективами, де працюють особи, або їх колегіальними органами управління. Висунення кандидатур здійснюється гласно.

4. Рішення про нагородження Нагрудним знаком ухвалюється Колегією Міністерства освіти і науки України, затверджується наказом Міністра і публікується в газеті “Освіта України”.

Питання щодо нагородження Нагрудним знаком розглядається Колегією Міністерства освіти і науки України раз у квартал.

5. Вручення Нагрудного знака проводиться в урочистій обстановці, як правило, Міністром освіти і науки України або за його дорученням Міністром освіти Автономної Республіки Крим, начальниками управлінь

освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій і районних (міських) відділі в освіти.

Разом з Нагрудним знаком нагородженому вручається посвідчення, зразок, якого затверджується Міністерством освіти і науки України.

6. Нагрудний знак носиться на правому боці грудей і за наявності нагрудних знаків до почесних звань України розміщується нижче них.

7. Про нагородження Нагрудним знаком у трудовій книжці нагородженого робиться відповідний запис.

8. Повторне нагородження Нагрудним знаком не проводиться.

9. У разі втрати (псування) Нагрудного знака та посвідчення дублікати, як правило, не видаються. Як виняток, вони можуть бути видані Міністерством освіти і науки України у випадках втрати внаслідок обставин, коли нагороджений не міг запобігти цьому.

10. Позбавлення Нагрудного знака проводиться на підставі наказу Міністерства освіти і науки України за вчинки, несумісні з принципами моралі і педагогічною етикою. Нагрудний знак з посвідченням, що належали особі, позбавленій нагороди, підлягають поверненню до Міністерства освіти і науки України.

11. Міністерство освіти і науки України веде списочний облік нагородження Нагрудним знаком.

Директор департаменту
кадрової роботи

В.Т.Биковський

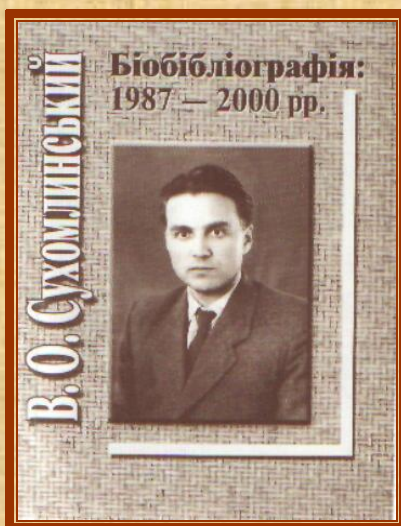
ЗМІСТ

Від упорядників.....	5
Коваленко Є. І. Життя, віддане Україні! (до 155-річчя від дня народження Софії Русової).....	11
Основні дати життя та діяльності С. Ф. Русової.....	18
Розділ 1. Твори С. Ф. Русової.....	24
1.1 Вибрані твори.....	24
1.2 Збірки творів.....	26
1.3 Окремі праці.....	28
1.4 Статті, рецензії, переклади з наукових збірників та періодичних видань.....	34
Розділ 2. Життя й громадсько-освітня діяльність С. Ф. Русової у дослідженнях науковців України і світу.....	51
2.1. Біографія С. Ф. Русової у вітчизняних і зарубіжних публікаціях.....	51
2.2. Дисертації та автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук	76
2.3 Науково-практичні конференції, семінари, педагогічні читання, присвячені творчому використанню педагогічної спадщини С. Ф. Русової.....	78
Розділ 3. Педагогічна спадщина С. Ф. Русової в контексті розвитку сучасної освіти.....	80
3.1. Концепція національної освіти Софії Русової.....	80
3.2. Дошкільна педагогіка за С. Ф. Русовою.....	94
3.3. Зміст і методика навчально-виховної роботи з дітьми та молоддю у педагогічній спадщині С. Ф. Русової.....	103
3.4. Особистість вихователя і вчителя у творчому доробку С. Ф. Русової.....	132
3.5. Творча реалізація ідей С. Ф. Русової в сучасній педагогічній практиці.....	137
Розділ 4. Увічнення пам'яті С. Ф. Русової.....	146
4.1. Діяльність організацій, навчальних закладів, яким присвоєно ім'я Софії Русової.....	146
4.2. Документи, які засвідчують випуск нагрудного знаку „Софія Русова” та заснування премії імені С. Ф. Русової.....	149
Розділ 5. Творча спадщина С. Ф. Русової в електронних ресурсах.....	150
Допоміжний апарат покажчика.....	153
Алфавітний покажчик назв праць С. Ф. Русової.....	153
Іменний покажчик	164
Додаток	173

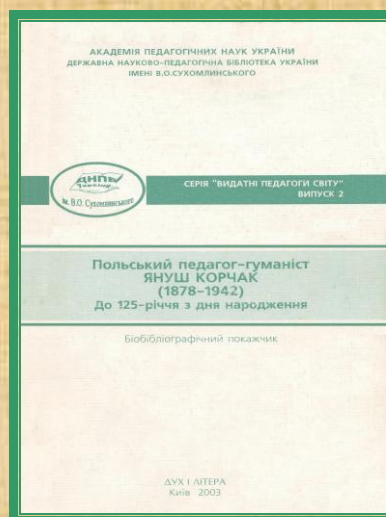
Серія
„Видатні педагоги світу”

Випуск 6

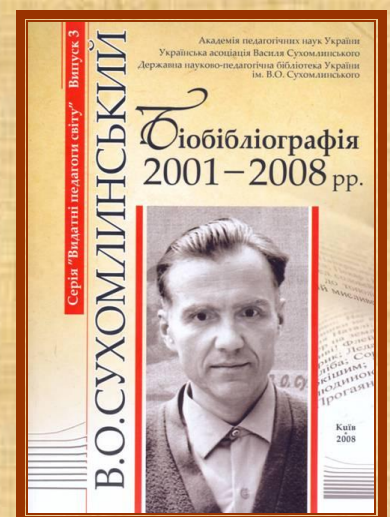
**Випуски біобібліографічних покажчиків ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського в серії „Видатні педагоги світу”**

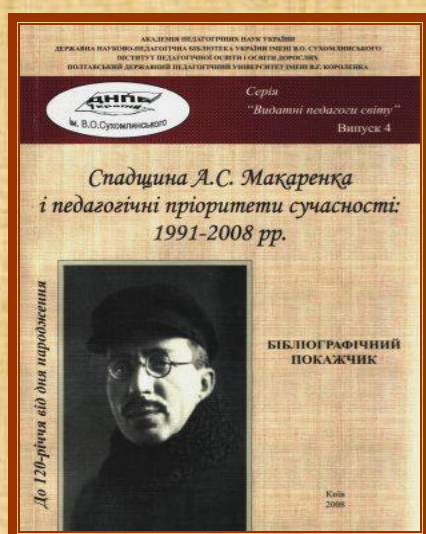
2001 р., Вип. 1

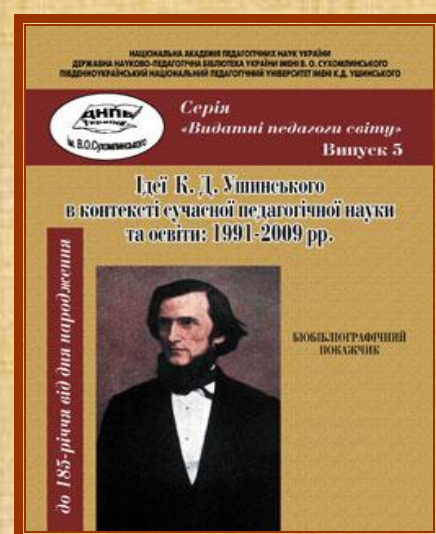
2003 р., Вип. 2

2008 р., Вип. 3,

2008 р., Вип. 4

2010 р., Вип. 5